

Уредници: Ролф Голоб, Петер Краф, Вилтруд Вајдингер

Растење во демократија

Наставни планови за основно образование
за демократско општество и човекови права

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Ролф Голоб, Петер Крапф, Вилтруд Вајдингер
(уредници)

РАСТЕЊЕ ВО ДЕМОКРАТИЈА

Наставни планови за основно образование
за демократско општество и човекови права

Уредувачи: Ролф Голоб, Питер Крапф, Вилтруд Вајдингер
Автори: Ролф Голоб и Вилтруд Вајдингер

Втор том

Дел 1-6

Образование за демократско општество и човекови права во училишната практика
Наставнички концепти, методи, модели и планови

Во издание на Советот на Европа

За мислењата искажани во овој труд одговара авторот но тоа не мора да значи дека ја одразуваат официјалната политика на Советот на Европа.

Сите права се задржани. Ниту еден дел од ова издание не смее да биде преведуван, умножуван или пренесуван, во која и да било форма или преку кои и да било средства, електронски (ЦД, Интернет и сл.) или механички, вклучувајќи фотокопирање, снимање, или преку каков било систем за вчитување информации без претходна дозвола во писмена форма од страна на Одделот за јавни информации и издавачка дејност, при Директоријатот за комуникации (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int).

Координацијата за продукција, дизајн и уредување на оваа книга е од страна на IPE (Меѓународни проекти во образованието, www.phzh.ch/ipe) на Универзитетот за образование на наставници во Цирих (PHZH).

Ова издание е кофинансирано од Швајцарската Агенција за развој и соработка (SDC).

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Илустрации: Пети Вискеман

Корици: Оддел за продукција на документи и публикации, Совет на Европа

Распоред: Десктоп издавачка единица, Совет на Европа

Издаваштво на Советот на Европа

F-67075 Strasbourg Cedex

<http://book.coe.int>

ISBN: 978-92-871-6833-7

© Совет на Европа, септември 2010

Печатено во Белгија

За изданието на македонски јазик

Превод од англиски јазик:

м-р Бисера Костадиновска

Стручна редакција:

проф. д-р Златко Жоглев

проф. д-р Добри Петровски

м-р Пеце Трифуновски

Ко-автори и соработници:

Емир Ацовиќ - Босна и Херцеговина

Светлана Позњак – Украина

Беатрис Бурглер – Хочули – Швајцарија

Сара Китинг – Четвунд – Совет на Европа

Регула Клаинберг – Швајцарија

Питер Крапф – Германија

Лора Лодер – Бушел – Швајцарија

Сабрина Марунчеду Краусе – Швајцарија

Олаф Олафсдотир Совет на Европа

Арбет Салиху – Косово¹

Фелиса Тибиц – САД

Гордана Трајкова Костовска – ПЈ Република Македонија

¹ Сите упатувања до Косово во текстов, без разлика на тоа дали се мисли на територијата, неговите институции или население, треба да се разбираат во целосна согласност со Одредбата бр. 1244 на Советот за безбедност на Обединетите нации и без предрасуди за статусот на Косово.

Содржина

Вовед.....	7
Концептуална рамка на прирачникот.....	10
1. Основни принципи на ОДГ/ОЧП.....	10
2. Трите димензии на компетенцијата.....	13
3. Најважни концепти како основа на деветте лекции.....	17
ГЛАВА 1: Идентитет – Јас во мојата средина.....	18
ГЛАВА 2: Разноликост и плурализам – Дома во Европа.....	30
ГЛАВА 3: Еднаквост – Мнозинства и малцинства.....	42
ГЛАВА 4: Конфликт – Правила за решавање конфликти.....	59
ГЛАВА 5: Правила и закон – Основата на заедничкото живеење.....	70
ГЛАВА 6: Моќ и авторитет – Јас сум главен! Дали?.....	84
ГЛАВА 7: Одговорност – Јас сум за екологија...Училиштето се приклучува.....	99
ГЛАВА 8: Права и слобода – Мои права – твои права.....	115
ГЛАВА 9: Медиуми – Медиуми во употреба: Би, кога би можел.....	131
Прирачник за студенти	
1. Работни материјали за учениците (интегриран прирачник).....	150
2. Активности за ученици (интегриран прирачник).....	179
Сложувалка на девет клучни концепти.....	202

Вовед

Училиштето е место за учење и поучување. Отсекогаш било така и се надеваме дека така и ќе остане. Она што сепак е променето е содржината односно материјалот што се учи во училиште и како истото се изучува. Општеството брзо се менува во однос на економскиот и општествениот живот и училиштата се под притисок за да се адаптираат на новонастанатата ситуација колку што можат подобро.

Она што најмногу е променето во мислењата на луѓето е дека училиштето не е само место каде учениците се припремаат за возрасниот живот; туку тоа е место каде луѓето поминуваат голем дел од времето заедно. Ова, само по себе, создава можност за учење преку дружење со други луѓе, но во исто време ги обврзува студентите да стекнат и развијат социјални вештини.

Ако едно училиште одлучи да интегрира ОДГ/ОЧП - Образование за демократско граѓанство и образование за човекови права – во својот систем (многу училишта уживаат голем степен на автономија) тогаш тоа училиште одлучува активно да го моделира училишниот живот и да креира модел-ситуација за учење на демократското образование. Целото училиште – не само училницата – станува едно микро општество. Ова не е идеализирана слика, туку реалност. Никој не вели дека заедничкото живеење е лесно и дека во него нема конфликти, и се разбира училиштето не е исклучок од ова. Ова не мора да биде крајната цел. Сепак, мора да се направи возможно да се препознаат различни интереси, да се разјаснат овие интереси и да се научи од нив, бидејќи овие вештини се најважни во животот на еден граѓанин.

Овој прирачник најпрво ги засега наставниците. Искуството покажало дека тоа сепак ги засега и наставниците-приправници, одговорните лица за наставата, уредувачите на учебници и преведувачите во земјите членки во Советот на Европа и можеби уште пошироко.

Овој прирачник содржи девет глави за поучување за образованието во демократско општество (ОДГ) и образованието за човекови права (ОЧП). Главите, од кои секоја е составена од четири лекции, се наменети за ученици во последните години од основното образование – 10 или 11 – годишна возраст. Секоја глава се фокусира на еден важен концепт поврзан со ОДГ или ОЧП: идентитет – плурализам – еднаквост – конфликт – правила и закон – владеење – одговорност – слобода – комуникација. За секоја лекција дадени се предлог техники за поучување кои се опишани во детали, колку што е тоа разумно – возможно.

Деветте глави претставени во овој прирачник не можат да бидат групирани заедно за да направат предмет кој би се нарекол “демократско образование”, “општествено образование”, или како и да се нарече тој предмет. Одделни глави, сепак, можат да се

искористат на часови по јазик, географија, историја, општествени студии/, етика, уметност итн. Во согласност со разни експерти од земјите-членки во Советот на Европа, авторите имаат направено или создадено прирачник за наставниците за поучување со фокус на додатни елементи на ОДГ/ОЧП, кои лесно можат да бидат интегрирани во постоечкиот наставен курикулум. Особено во основното образование, каде наставниците треба да предаваат разни предмети, искуството покажало дека воведувањето на уште еден предмет ќе биде контрапродуктивно и ќе им претставува додатен притисок на наставниците. Темите на ОДГ/ОЧП не се теми кои треба да се изучуваат во изолација, туку се фокусираат на различни перспективи на веќе познати теми кои најчесто се изучуваат во основното образование. Авторите тоа го интегрирале во основата на овој прирачник и главите се дизајнирани на тој начин што се надоградуваат на веќе постоечки компетенции на наставниците во основното образование и на комплексноста на поучување на разни предмети. На крај, од гледна точка на корисникот, многу е важно да се одговори на прашањето дали ОДГ/ОЧП е нов предмет или не.

Одговорот е тој дека, во повеќето училишта во поголем број земји, ОДГ/ОЧП не е нов предмет во основното образование. Тој дава една нова перспектива на учењето и поучувањето во рамките на постоечкиот курикулум. Ова значи дека наставниците и учениците се охрабрени да работат на еден поинаков и попродуктивен начин.

ОДГ/ОЧП се фокусира на тоа да им овозможи на учениците да станат активни граѓани кои имаат желба и способност да учествуваат во градењето на иднината на нивните општества, (со други зборови учење за демократија и човекови права). Во исто време, ОДГ/ОЧП ги следи основните принципи на добро поучување. Учествувањето во демократијата може и мора да биде научено на училиште, и може да биде интегрирано во секој предмет, и на секоја возраст. Поради тоа предност се дава на развивање на компетенциите отколку на традиционалниот приод за поучување курикулум кој е базиран исклучиво на содржини.

Едно е сигурно, ОДГ/ОЧП поседува содржински аспект исто така – поучување за демократија и човекови права. Таквите елементи може да бидат интегрирани во предмет како општествено образование, или можат да бидат вклучени во историја и граѓанско образование.

Но основниот елемент во поучувањето за ОДГ/ОЧП е поучување во духот на или низ демократијата и човековите права, и оваа нова перспектива се однесува на целото училиште. Овој прирачник покажува дека перспективите на ОДГ/ОЧП воведуваат нови методи на учење и поучување во училиштата и со тоа ја зголемуваат улогата на учениците и наставниците. Учениците добиваат повеќе време за учење, додека пак наставникот има улога на набљудувач и поддржувач, додатно на неговата традиционална улога како инструктор. Поучувачките модели го охрабруваат наставникот да се фокусира на

одредени теми и да им даде на учениците доволно време за истите да ги разработат темелно – со други зборови “направи помалку, но направи го тоа добро”.

АКТИВНОСТИ И МАТЕРИЈАЛИ – ПРИРАЧНИК ЗА УЧЕНИЦИТЕ

Основен принцип во сите глави е активноста на учениците. Оваа идеја е базирана на фактот дека учењето е активен процес на сфаќање, а не пасивен процес на слушање. Поради тоа главите за учење стануваат примери за комуникација, примери на барање на информација, на прашување и објаснување. Наставникот ги подржува овие процеси знаејќи дека учењето за демократија е континуиран процес и дека грешките се природна појава. Самостојното учење од страна на учениците е подржано со таканаречените “кутија со алатки”. Дванаесетте избрани методи го подржуваат ова независно и самонасочено учење (истражување во библиотеки, истражување на Интернет, правење на интервјуа и анкети, интерпретирање на слики, создавање мапи во мозокот, правење на постери, поставување изложби, планирање и правење презентации, подготвување на Power Point презентации, пишување написи за во весник, правење Драматизација или дебатирање).

Материјалите за студентите даваат еден друг вид на поддршка. Тие се во вид на работни листови посебни за секоја глава кои им се даваат на учениците. Сите материјали за учениците можат да се најдат на крајот на овој прирачник. Сите материјали можат лесно да им се дадат на учениците да ги копираат. Секој материјал е нумериран според главата и лекцијата на која припаѓа (на пр; глава 2 лекција 2). Наставникот одлучува кога и како ќе им ги даде материјалите на учениците и како ќе ги добие назад од нив. Во некои случаи практично е да се набават папки, во некои случаи наставниците преферираат да стават сè во една посебна книга или да ги користат материјалите како што се претставени во овој прирачник – како интегриран прирачник.

Минатите искуства со користење на фотокопирани материјали покажале дека најважната задача на наставниците е тие да бидат практични и јасни. Материјалите треба да бидат соодветни и од помош, а не да бидат тешки за разбирање и да одземаат многу време за да се објаснат. Поради тоа, материјалите претставени во овој прирачник се лесни за употреба, разбирливи, лесно може да се модифицираат, и лесно може да се адаптираат на посебните потреби на еден клас или за варијација во наставните методи. Освен вообичаеното формативно оценување на учеството на учениците во активностите на часот, забележувањето на нивното учество и нивната мотивација, материјалите исто така претставуваат средство за обезбедување писмено оценување.

КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА НА ПРИРАЧНИКОТ

1. Основни принципи на ОДГ/ОЧП

Активното учество во општеството најдобро се учи со учествување во истото, не само слушање за истото – на поединците треба да им се дадат можности самите да го истражуваат демократското општество и човековите права тие самите, а не само да им се кажува како да се однесуваат и како да мислат. Образованието за активното учество во општеството не се состои само од апсорбирање на факти, туку се состои од практично разбирање, вештини и склоности, вредности и лични карактеристики. Медиум во сето ова е пораката – учениците можат најмногу да научат за демократското општество од примерите дадени од наставниците и начинот на кој училишниот живот е организиран, како и со помош на формални методи на инструкција.

Овие принципи имаат неколку важни импликации во однос на процесот на учење во ОДГ/ОЧП:

а) Активно учење

Учењето во ОДГ/ОЧП треба да го истакнува активно учење. Активното учење е учење со работа/активно учествување. Тоа е учење преку учество во одредени ситуации и решавање на проблемите од страна на самите учесници, наместо некој друг да го каже решението. Активното учење по некогаш се нарекува и искусвено учење.

Активното учење е важно во ОДГ/ОЧП бидејќи да се биде граѓанин е практична активност. Луѓето учат за демократијата и човековите права искусувајќи ги, а не сампреку слушање за истите. Во формалното образование ова искусство започнува во училиницата, но продолжува низ етосот и културата на училиштето или на факултетот. Тоа понекогаш се нарекува поучување низ демократија или низ човекови права.

Активното учење исто така може да биде постимулативна и помотивирачка форма на учење за разлика од формалната инструкција и може да резултира во потрајно учење – како за возрасните така и за младите – бидејќи учениците се лично инволвирани. Тоа исто така го помага учењето бидејќи се фокусира на конкретни примери отколку на апстрактни принципи. Во активното учење, учениците се охрабруваат да извлечат најопшти принципи од конкретни случаеви, а не обратно: на пр. разгледување на различни видови на права врз основа на специфичен случај на права во едно училиште – како на пр.: училишни правила или код на однесување – отколку учење низ апстрактна дискусија за концептот на права.

б) Активности со задавање задачи

Учењето во ОДГ/ОЧП треба да се базира на задачите што самите наставници треба да ги извршат во текот на поучување на ОДГ/ОЧП. Токму поради тоа овој прирачник ги следи принципите на учење со помош на задавање задачи.

Учењето со помош на задавање задачи е важно од неколку причини:

- Тоа е многу добра форма за активно учење – односно учење со учество.
- Создава структура за разни видови средини за учење
- Го зголемува потребното време за учење бидејќи учениците работат на задачи кои во секој случај ќе мора да ги направат
- Содржи проблеми со вистински димензии кои треба да се решат и автентични материјали кои треба да се анализираат
- Го прави учењето по значенско и со самото тоа и постимулирачко
- Им дава на учениците чувство на сопственост и постигнување

в) Тимска работа

ОДГ/ОЧП става акцент врз колаборативната форма на учење како што се работа во парови, во мали групи или поголеми групи и\или работа во групи со соученици. Работата во тимови е важна бидејќи:

- Им дава на учениците модел на колаборативна групна работа кој тие можат да го применат во училницата
- Ги охрабрува учениците да ги разменат искуствата и мислењата на своите искуства и мислења и, со делење на своите проблеми, помагаат да се зголемат шансите за нивно решавање
- Дејствува како спроти тежиште на искуството да се биде сам во училницата

г) Интерактивни методи

ОДГ/ОЧП би требало да се заснова врз интерактивни методи, како дискусии и дебати. Интерактивните методи се важни бидејќи:

- Им помагаат на наставниците да научат како да ги користат интерактивните методи во своето поучување

- Тоа претставува начин на охрабрување на наставниците да станат активни учесници во сопствениот професионален развој.

д) Критичко размислување

Правилното ОДГ/ОЧП ги охрабрува учениците сами да размислуваат по одредени прашања за ОДГ/ОЧП, отколку само да добиваат готови одговори од наставниците. Ова е важно бидејќи:

- Им помага на учениците сами да размислуваат – основен атрибут на демократското општество.
- Им дава чувство на сопственост и моќ: тие се чувствуваат способни да преземаат одговорност за сите ученици.

ѓ) Учество

ОДГ/ОЧП им дава можност на учениците да придонесат кон сопствениот процес на учење. Колку што е возможно, тие треба да бидат охрабрувани да бидат активни во своето учење, а не да бидат пасивни приматели на знаење – на пр: со одбирање на задачите на кои сакаат да работат, проценување на нивните можности и слаби страни и поставување цели за нивно подобрување.

Учеството е важно бидејќи:

- Им помага на учениците да научат како да земат поактивно учество во нивниот живот надвор од училиштето.
- Им дава моќ и чувство на сопственост.

На кратко кажано ОДГ/ОЧП е:

- Активно – се фокусира на учење со земање учество;
- Задава задачи – структурирано врз вистински ОДГ/ОЧП поучувачки задачи;
- Колаборативно – вклучува работа во група и кооперативно учење;
- Интерактивно – се употребува со дискусии и дебати;
- Критичко – ги охрабрува учениците сами да размислуваат; и
- Учесничко – им дозволува на учениците сами да придонесат во нивното учење.

2. Трите димензии на компетенцијата

Целта на образованието за демократско општество и образованието за човекови права е да се поддржи развојот на компетенциите на три полиња: политичка анализа и суд, употребата на методи, и донесување на политички одлуки и дејствување, кои сите се меѓусебно поврзани и токму поради тоа не смеат да бидат разгледувани посебно.

Во секоја средина на учење – дали свесно или несвесно – секогаш ќе има елементи од сите три компетенции, но не секогаш тие ќе бидат изучувани со иста длабочина. Тоа не е потребно. Некогаш може акцентот да е ставен повеќе на методи, понекогаш повеќе на дејствија и понекогаш повеќе на анализа. Во секоја лекција, ние даваме груба проценка до кој степен сите три компетенции можат да бидат развиени, со користење на табела слична како примерот подолу. Три ѕвезди укажуваат на високо ниво, две ѕвезди на просечно ниво, и една ѕвезда на ниско ниво. Сепак дали некои од компетенциите ќе бидат поважни од предвиденото или не ќе зависи од поучувачките методи и селекцијата на ситуации на учење.

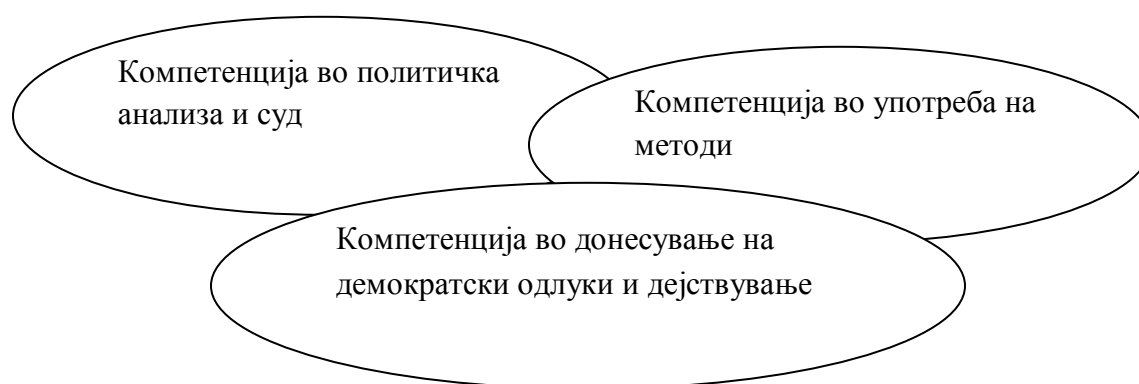
Компетенции во...		
Политичка анализа и суд	Употреба на методи	Донесување на политички одлуки и дејствување
**	*	***

Подолу следи краток преглед на трите компетенции во ОДГ и ОЧП. Овој концепт на трите компетенции е доста дискутиран во политичките науки и сеуште нема конкретен одговор на оваа дискусија.²

А. Компетенција во политичка анализа и суд Способноста да се анализираат и дискутираат	Б. Компетенција во употреба на методи Учење на способности и вештини да се најдат и	В. Компетенција во донесување на демократски одлуки и дејствување Способноста соодветно да се изразат мислења, вредности и интереси во
--	---	--

² За понатамошни информации, видете го изданието Како сите наставници можат да го помогнат образованието за граѓанство и човекови права: Рамка за развивање на компетенции (2009). Прирачникот може да се спушти или нарача на страната www.coe.int/edc

политички настани, проблеми и контроверзни прашања, како и прашања поврзани со економски и општествен развој, со земање предвид аспекти и вредности од предметот за кој се разговара.	приберат информации, да се користат средства и медиуми за комуникација, и да се учествува во јавни дебати и донесување на одлуки.	јавноста. Способноста да се преговара и да се прави компромис. Способноста да се проценат сопствените можности (и слабости) во политичкото учество и да се направи соодветен избор на начин на дејствување.
---	---	--

А. Компетенција во политичка анализа и суд

Целта е да се развие компетенција за анализа на политички настани, проблеми и контроверзни прашања и да се оспособат учениците да ги објаснат причините за нивниот личен суд. Училиштето може да придонесе кон овој процес така што ќе ги подржи учениците преку користење на структурирани приоди кои се базирани на основни концепти за да се постигне повисоко ниво на критичко размислување.

За да им се овозможи на учениците да развијат ваков вид на суд, кој што ќе биде добро осмислен, потребни се следните компетенции:

- Способноста да се разбере важноста на политичките одлуки за животот на индивидуата.
- Способноста да се разбере и измери исходот од политичките одлуки – намерни и ненамерни – кои што ги засегаат и оние кои не учествуваат
- Способноста да се разбере и објасни индивидуалната гледна точка и онаа на другите

- Способноста да се разбере и примени тридимензионалниот модел на политика: а) институционалната, б) содржинската и в) процес – ориентираната димензија
- Способноста да се анализираат и проценат различните фази на политичките процеси на микро – ниво (училишен живот), мезо – ниво (средината) и макро – ниво (национална и интернационална политика), со применување и на принципот со демократско управување и принципот на човекови права
- Способноста да се презентираат факти, проблеми и одлуки со помош на аналитичките категории, идентификација на главните аспекти и нивно поврзување со фундаменталните вредности на човековите права и демократските системи
- Способноста да се идентификуваат социјалните, правните, економските, општествените и интернационалните состојби, како и интересите и развивањата во дискусиите по однос на постојни контроверзни прашања
- Способноста да се разбере и оцени начинот на кој политичките прашања се презентирани во медиумите

Б. Компетенција во употребата на методи

За да се биде способен да се учествува во различни политички процеси, не е потребно само да се има основни познавања за политичките прашања, конституционалните и правните рамки и процесите на донесување одлуки, туку да се има основни компетенции кои се здобиеени по други основи (како комуникација, кооперација, работа со информации, податоци, статистика). Специфичните способности и вештини, како што е можноста да се расправа за и против некое прашање, кои што се особено важни за учество во политички настани, мора да бидат научени и промовирани во образованието за демократско општество и образованието за човекови права. Тоа става акцент на учењето со задавање задачи, бидејќи задавањето задачи е најважно за развивање на компетенции. Во ОДГ/ОЧП, соодветните методи за стимулирање или поддршка на контроверзии во јавност се широко распространети (т.е. дискусии и дебати). За да се биде способен за тоа, потребни се следните вештини:

- Способноста за независна работа во изнаоѓање, селектирање, употреба и презентирање на информации дадени во медиумите за масовна комуникација и/или новите медиуми на критички и фокусиран начин (со употреба на статистика, мапи, дијаграми, табели, цртежи итн.).
- Способноста критички да се користат медиумите и да се развијат сопствените медиумски производи на индивидуата

- Способноста за истражување, т.е. да се приберат информации од оригинални извори со помош на анкети и интервјуа.

В. Компетенција во донесување на демократски одлуки и дејствување

Целта на оваа компетенција е да се развие способноста за соодветна и самоуверена интеракција во политичка средина и во јавност. За да биде ова возможно, потребни се следните способности и ставови:

- Способноста да се искаже сопствениот политички став на адекватен и самоуверен начин и да се усовршат разни форми на дијалог, дебата и дискусија
- Способноста да се земе учество во јавниот живот и да се дејствува политички (расправање, дискутирање, дебатирање, водење на дискусија; или подготвување на пишана презентација и визуелни техники за постери, сидни весници, распоред за состаноци, писма до уредувачот, пишување на петиции, итн.)
- Способноста да се препознаат сопствените можности за да се наметне политичко влијание и да се развие способност за коалицирање
- Способност за убедување, но и за компромис
- Подготвеноста и способноста да се препознаат антидемократски идеи, како и промотерите на истите и соодветно да се одговори на нив
- Подготвеноста и способноста за соодветно однесување во духот на разбирањето во интеркултурен контекст.

3. Најважни концепти како основа на деветте лекции

Мислењето и учењето имаат многу заеднички работи со поврзувањето на конкретното со апстрактното. Најважните концепти во овој прирачник, како и оние во прирачниците на ОДГ/ОЧП за основно образование I (том три: Растење/Живеење во демократија) и втор степен на образование – петто до осмо одделение II (том четири: Учествување во демократија), се разработени со користење на конкретни примери и се фокусираат на интерактивните ситуации на учење.

Уметникот којшто ја дизајнираше насловната страна има направено девет делови од сложувалка, по една за секоја глава. Заедно тие ја сочинуваат целата сложувалка. Ова покажува дека деветте концепти се поврзани на многу начини и формираат една значајна целина. Подеднакво е важно да се знае дека секоја глава може да се користи во изолација па така секое делче од сложувалката има суштествена вредност. Сите девет глави заедно имаат потенцијал да создадат поучување за една школска година за ОДГ/ОЧП.

Поговорката вели дека сликата е вредна повеќе од илјада зборови. Оваа сложувалка може многу да му каже на читателот за најважните концепти во овој прирачник, за импликациите при одбирање на дидактички средства и за конструктивното учење.

ГЛАВА 1
ИДЕНТИТЕТ
Основно ниво
Јас во мојата средина

1.1 Што сакам

Јас сум машко/јас сум женско и она што го сакам и правам е во ред

1.2 Мои персонални симболи (грб I)

Ова сум јас

1.3 Ова е нашиот грб (грб II)

Ние сме силни како група бидејќи сме поединци

1.4 Поединци и групи

Јаките страни на поединците како потенцијал на општеството

Глава 1: Основен концепт „Идентитет“ (основно ниво)

Основни информации за наставниците: Како самоперцепцијата на учениците влијае на нивниот идентитет, нивното учеството во групи и нивниот поглед на општеството?

„Идентитетот“ во психолошки контекст е поврзан со самоперцепцијата (ментален модел на една личност за самиот себе), самовербата и индивидуалноста. Половиот идентитет е важен дел од концептот на идентитет. Тоа до одредена мера диктира како една индивидуа ќе гледа на себе, и како поединец и во односите со другите, и поради тоа го диктира и потенцијалот кој тој или таа може да го дадат во една група.

“Идентитетот” во социолошки контекст се фокусира на концептот за модел-однесување – пристојно однесување. Во однос на тоа, индивидуата го открива својот идентитет со учење на социјалните улоги и со неговата или нејзиното лично искуство во овие улоги.

Сепак “Идентитетот” најчесто се користи за да се опише личен идентитет – сите нешта кои една личност ја прават уникатна. Во меѓувреме, социолозите најчесто го користат овој термин за да опишат социјален идентитет, или збирот на учествувања во групи кои ја дефинираат индивидуата.

Од ова се гледа дека идентитетот е многу важен на повеќе полиња. Ако идентитетот овде се разгледува во рамките на ОДГ/ОЧП тогаш тој има специфичен карактер: ако луѓето точно ја знаат својата позиција тогаш тие можат да се поддржат еден со друг индивидуално и во група. Тоа е долгорочен процес во кој еден човек постојано се менува. Поради ова, дефинирањето на идентитетот на еден човек или изнаоѓање на истиот мора да биде поддржан од најрана возраст. Тоа не треба да се прави со дидактички постапки туку со давање можност на индивидуата да се пронајде самата себе, со сите предности и недостатоци кои доаѓаат со тоа. Отворена и демократска држава може да функционира само ако индивидуите можат да бранат други индивидуи, без притоа да се загубат самите себеси во процесот.

Целта на образованието на демократско општество е да се поддржи развојот на компетенциите на овие полиња. Оваа лекција е со следниот компетентски профил:

Компетенции во...		
Политичка анализа и суд	Употреба на методи	Донесување на политички одлуки и дејствување
**	***	*

Активности

Во оваа лекција можат да се користат различни активности за поддршка на учениците. Наставникот мора да одлучи дали сите или само неколку ученици имаат потребна дополнителна подготовка за да можат да работат со овие Активности.

- Пребарување во библиотека
- Пребарување на Интернет
- Правење интервјуа и анкети
- Интерпретирање на слики
- Мисловни мапи
- Правење на постери
- Одржување на изложби
- Планирање и правење презентации
- Подготвување фолии за графоскоп или Power Point презентации
- Пишување написи за во весник
- Драматизација
- Учество во дебати

Глава 1: Идентитет

Јас во мојата околина

Како самоперцепцијата на учениците влијае врз нивниот идентитет, нивното учество во групи и нивниот поглед на општеството?

Наслов на лекција	Цели на учењето	Задачи на ученикот	Ресурси	Методи
Лекција 1: Што сакам	Учениците ги откриваат своите и способностите и знаењата на другите. Стануваат свесни за ефектите од половите стереотипи.	Учениците ги запишуваат своите карактеристики и однесување во четири категории. Ги разменуваат одговорите со своите ученици и ги дискутираат истите.	Хартија и моливи, копии од материјалите (табела “сакам и не сакам”)	Индивидуална и групна работа, пленарна дискусија
Лекција 2: Мои персонални симболи (грб I)	Учениците си ја зголемуваат самовербата со препознавање и вреднување на нивните позитивни страни	Учениците создаваат свои лични симболи кои ќе бидат дел од грбот на целата група. Тие си поставуваат прашања самите на себе за својата самоперцепција и ги користат јаките страни идентификувани во лекција 1. Учениците формираат групи како предуслов за час 3.	Табели од претходната лекција, копии од грбот (две на еден ученик), пенкала во боја, ножици	Индивидуална работа, формирање на групи
Лекција 3: Ова	Учениците	Во групи од по	Копии од	Групна работа

<p>е нашиот грб (грб II)</p>	<p>стануваат свесни за потенцијалот на своите индивидуални јаки страни кои ги придонесуваат на групата. Изнаоѓаат име и мото за групата.</p>	<p>четири ученици, учениците (ова учениците да го нема) ги објаснуваат нивните лични симболи на другите членови на групата. Креираат заеднички грб и се договараат за име, мото и заеднички симбол за групата. Учениците го презентираат својот грб пред класот.</p>	<p>грбот од претходниот час, пенкала во боја, лепило</p>	<p>(четири ученици во група) и групна презентација</p>
<p>Лекција 4: Поединци и групи</p>	<p>Низ дискусија, учениците осознаваат дека индивидуалните јаки страни на секој ученик имаат потенцијал во самата група. Ги разбираат концептите на групна работа и поделба на задачите. Можат да идентификуваат групи во општеството каде различни карактеристики треба да се комбинираат за да се биде успешен.</p>	<p>Учениците разговараат за своите јаки страни и ги поистоветуваат со други искуства во ситуации надвор од училиштето. Во сесија на Бура на идеи, тие идентификуваат ситуации каде различни способности се потребни за успешноста на групата.</p>	<p>Табла или flipchart</p>	<p>Пленарна дискусија.</p>

Час 1

Што сакам

Јас сум машко/јас сум женско и она што го сакам и правам е во ред

Цели на учењето	Учениците ги откриваат своите и знаењата и способностите на другите. Стануваат свесни за ефектите од половите стереотипи.
Задачи на учениците	Учениците ги запишуваат своите карактеристики и однесувањето во четири категории. Ги разменуваат одговорите со своите ученици и ги дискутираат истите.
Ресурси	Хартија и моливи, копии од материјалите (табела “сакам и не сакам”).
Методи	Индивидуална и групна работа, пленарна дискусија.

Опис на часот

Наставникот ја презентира темата со поставување на прашања како што се „Какви активности сакаш да правиш?“, „Какви активности не сакаш да правиш?“, „Какви активности прават девојчињата?“ и „Какви активности прават момчињата?“ Наставникот ги чека учениците да размислат за своите одговори и потоа ги прашува за тие да одговорат.

Како втор чекор, наставникот им дава на учениците копија од материјалите, моливи и пенкала. Учениците треба да ја свиткаат копијата од материјалот на половина, и да го користат само тој момент. Потоа наставникот им ги дава следните инструкции:

- Напиши дали си момче или девојче.
- Напиши пет работи кои сакаш да ги правиш.
- Напиши пет работи кои не сакаш да ги правиш.
- Напиши пет работи кои не сакаш да ги правиш и кои не ги правиш.
- Напиши пет работи кои не ги правиш, а би сакал да ги правиш.

До секоја активност која ја напишазначи дали е во ред твојот пол тоа да го прави (ако си машко дали е во ред тоа да го прави машко, а ако си женско дали е во ред тоа да го прави женско)

Кога учениците ќе завршат, наставникот им кажува да одат низ училницата и да ги разменат своите одговори со други пет ученици. Нивните одговори треба да ги забележат на долниот дел од страната.

Наставникот им вели на учениците да се соберат и да седнат во круг. Потоа започнува пленарната дискусија, користејќи ги следните прашања како упатства:

- Што мислиш за одговорите на твоите соученици? Дали беше изненаден/а?
- Кои се работите кои само ти можеш да ги правиш?
- Кои од работите што ги прават твоите соученици најмногу ти оставија впечаток?
- Дали има некои исти заеднички идеи во работите кои учениците сакаат да ги прават, ама не ги прават?
- Што ќе се случи ако женско направи машка работа? Или ако машко направи женска работа?
- Како членовите на твоето семејство би ги одговориле овие прашања?
- Зошто одговараме на начинот на којшто одговараме? Зошто мислиме дека некои работи треба да ги прават само женски, а некои само машки?

Како последен чекор поврзете ги прашањата со концептите на ОДГ/ОЧП:

- Што ќе се случи ако некој не знае за работите кои сакаш да ги правиш и ги правиш?
- Што ќе се случи ако некој не знае за работите што не сакаш да ги правиш, а ги правиш?
- Кој одлучува што можат да прават женските, а што можат да прават машките?
- Што ќе се случи ако работите што можат да ги прават машките и женските се ограничени?
- Дали мислиш дека улогите ќе останат какви што се? Дали секогаш било така?

Дополнително: Часот може да продолжи со фокусирање на прашањето што е тоа што учениците не го прават, а сакаат да го прават. Наставникот се обидува да најде решение заедно со учениците за тоа како овие работи можат да бидат направени во училишен контекст.

Час 2

Мои персонални симболи (грб I)

Ова сум јас

Цели на учењето	Учениците си ја зголемуваат самодовербата преку препознавање и вреднување на нивните позитивни страни.
Задачи на учениците	Учениците создаваат свои лични симболи кои ќе бидат дел од грбот на целата група. Тие си поставуваат прашања самите на себе за својата самоперцепција и ги користат јаките страни идентификувани во лекција 1. Учениците формираат групи како предуслов за лекција 3.
Ресурси	Табели од претходната лекција, копии од грбот (две на еден ученик), пенкала во боја, ножици.
Методи	Индивидуална работа, формирање на групи.

Информација

Во Европската традиција, државен грб, или уште поточно наречен постигнување, воени симболи или најчесто само грб, е дизајн кој и припаѓа на одредена личност (или група од луѓе), кои го користат и се користат од нив за најразлични потреби. Историски, грбовите биле користени од витезите за да можат да се разликуваат од непријателските војници. Во Континентална Европа обичните луѓе можеле да присвојат грбови од градот во којшто живееле. За разлика од печатите и амблемите, грбовите имаат формална дескрипција која што е изразена преку шари. Во 21ви век грбовите сè уште се во употреба од страна на разни институции и поединци (на пример неколку универзитети имаат упатство како нивните грбови можат да се користат со цел да се заштити нивната употреба).

Уметноста за дизајнирање, опишување, изложување и нотирање на грбовите се нарекува хералдика. Употребата на грбовите од страна на земји, држави, провинции, градови и села се нарекува граѓанска хералдика.

Опис на часот

1. Вториот час започнува со формирање на групи од по четири ученици. За формирање на групите се препорачува користење на активност – игра за формирање на групи како што е

делење на картички во четири бои или слики во сетови од четири итн. Учениците треба да си ги најдат своите партнери и да ја формираат групата.

2. Следно, учениците седат заедно во групи. Секој ученик добива копија од грбот. Една копија од грбот се поставува на средина од масата. Грбот е поделен на четири дела и секој ученик треба да одбере по еден дел. Учениците треба да ги напишат своите имиња со молив на копијата која се наоѓа на средина на масата. На своите копии учениците треба да го исечат нивниот личен дел од грбот.

3. Потоа наставникот треба да им рече на учениците да размислат за личните симболи кои би ги користеле за да се претстават себеси. Мотото на оваа задача треба да биде “ова сум јас”. Поентата на оваа задача треба да биде “ова е тоа што јас го придонесувам во групата”. За тоа наставникот треба да им каже на учениците да ги извадат табелите кои ги направија на првиот час. Тие би можеле да добијат некои идеи од “сакам да правам и правам” и “не правам, но би сакал да правам”. Потоа, треба да најдат симболи кои ќе ги претставуваат нивните јаки страни и кои ќе ги нацртаат во својот дел. Следните прашања би можеле да им помогнат:

- Како се гледаш себеси?
- Што ти треба?
- Што си способен да правиш?
- За што ти е жал кога размислуваш за својот живот?

Час 3

Ова е нашиот грб (грб II)

Ние сме силни како група бидејќи сме индивидуи

Цели на учењето	Учениците стануваат свесни за потенцијалот на своите индивидуални јаки страни кои придонесуваат во групата. Изноаѓаат име и мото за групата.
Задачи на учениците	Во групи од четири, учениците ги објаснуваат нивните лични симболи на другите членови на групата. Креираат заеднички грб и се договараат за име, мото и заеднички симбол за групата. Учениците го презентираат својот грб пред класот.
Ресурси	Копии од грбот од претходниот час, пенкала во боја, лепило.
Методи	Групна работа (четири ученици во група) и групна презентација.

Опис на часот

Продолжувајќи од час 2, учениците ги дискутираат симболите кои ги имаат направено и ги искажуваат своите ставови. Потоа наставникот им вели на учениците да ги направат следните задачи:

- Објасни го твојот симбол/и на членовите на својата група
- Залепи ги сите делови од симболот/ите на твојот грб
- Најди заеднички симбол за твојата група (средина), мото за твоите идеи (горен дел) и име за твојата група (долен дел).

Наставникот треба да му каже на учениците дека треба заеднички да донесуваат одлуки за да може секој да се идентификува со одлуката.

Комплетираните грбови потоа се презентираат на пленарната сесија од страна на еден член на групата и се ставаат заедно со другите на ѕидот.

Час 4

Поединци и групи

Силните страни на поединците како потенцијал на општеството

Цели на учењето	Низ дискусија, учениците осознаваат дека индивидуалните јаки страни на секој ученик имаат потенцијал на самата група. Ги разбираат концептите на групна работа и поделба на задачите. Можат да идентификуваат групи во општеството каде различни карактеристики треба да се комбинираат за да се биде успешен.
Задачи на учениците	Учениците разговараат за своите јаки страни и ги поистоветуваат со други искуства во ситуации надвор од училиштето. Во сесија на Бура на идеи, тие идентификуваат ситуации каде различни способности се потребни за успешноста на групата.
Ресурси	Табла или хартиена табла (flipchart) ³ .
Методи	Пленарна дискусија.
Информација	
<p>Дискусија, (размена на аргументи, од Латински <i>discussion</i>, т.е. аргумент) е специфична форма на вербална комуникација помеѓу две или повеќе личности во која едно или повеќе прашања се дискутираат, со тоа што секоја страна застапува по едно гледиште. Дискусијата треба да се одвива во духот на меѓусебно почитување. Дobar начин за дискутирање бара од учесниците да дозволат другите да си го искажат своето мислење, па дури и да ги охрабрат да го направат тоа, а не само да се наметнува нивното мислење, и внимателно да ги разгледуваат истите, а не остро и отсечно да ги отфрлаат. Личните квалитети како смиреност, држење и учтивост претставуваат предност и за двете страни. Во најдобар случај, дискусијата ќе доведе до решавање на проблемот или компромис кој ќе биде прифатен од сите вклучени страни.</p> <p>Во модерните општества, дискусиите се цивилизирани- ненасилни- начини за справување со контроверзија и справување со конфликти на интереси и цели. Токму поради тоа, конфликтите не се потиснуваат туку се решаваат. Со изучување и вежбање на своите вештини за дискусија, учениците го изучуваат основниот елемент за постигнување и одржување на мир во едно општество.</p>	

³ Flipchart- постер хартија

Опис на часот

Учениците седат во своите групи и пред секоја група има flipchart.

Имаат за задача да спроведат дискусија во три чекори (ова исто така може да се виде во материјалот за учениците):

- Размисли за предностите кои ги нацртавте или напишавте на вашиот грб и напишете ги на flipchart-от.
- Дискутирајте во кои ситуации овие предности би можеле да и помогнат на твојата група. Размислете за примери и запишете ги.
- Како трет чекор, размислете за ситуации надвор од училиштето. Каде може овие предности и способности да се од помош? Како индивидуа? Како група?

Кога учениците ќе завршат, тие формираат круг за да ги дискутираат резултатите од пленарната сесија.

Улогата и задачата на наставникот е да ја насочува дискусијата во контекст на тоа учениците да го осознаат концептот на користење на поединечните јаки страни и предности и способности како извор на моќ во групата.

ГЛАВА 2
РАЗНОЛИКОСТ И ПЛУРАЛИЗАМ

Основно ниво

Дома во Европа

2.1. Што е Европа?

Што знам за Европа и каде живеам

2.2 Јас сум дома во Европа (правење физичка мапа I)

Земјите во Европа

2.3. Јас сум дома во Европа (правење физичка мапа II)

Реки, планини и релјефни форми во Европа

2.4. Европејците се различни и еднакви

Што имаме заедничко, а што не

Глава 2: Основен концепт: “Разноликост и плурализам” (за основно ниво)

Основни информации за наставниците: кои карактеристики на Европа се присутни во секојдневниот живот на учениците?

Учениците во основно ниво имаат различна прецепција за време и простор за разлика од возрасните. Поради тоа, кога Европа се задава како тема за разработување на основно училишно ниво, многу е важно да се изнајдат допирни точки кои се адекватни за возраста на учениците, каде може да се развијат дидактички концепт за изучување на Европа. Концептите за простор и поврзаност кај учениците од 5-то одделение се различни од оние на учениците од 8-мо одделение. Претходното познавање на учениците на темата, нивните моментални ставови кон Европа и нивните полиња на интерес, како и различните начини до кои доаѓаат до информација треба да се рефлектирани во неопходните информации на наставниците. Како можат учениците на основно ниво да научат за Европа? ОДГ/ОЧП не е национален концепт. Тој е концепт кој се занимава со проучување на тоа како луѓето живеат заедно во различни средини: во однос на семејството, соседство, одделение, училиште, регион, земја, и во однос на Европа.

Кога се разгледуваат секојдневните животни ситуации на учениците, станува очигледно дека денешните ученици во основните одделенија растат во една интернационална и оттука Европска димензија на нивните секојдневни животи. Учениците тоа го искусуваат во однос на интернационалноста, мултикултурализмот и мултилингвализмот во различни контексти:

- Преку дружење (соживот) - дружење со деца од различни нации и култури (во градинка, во училиште, во местото на живеење);
- Преку интернационални производи;
- Преку Европски и интернационални референци во медиумите кои учениците ги користат (книги, списанија, телевизија, Интернет, ЦД-а, итн.); и
- Преку патувања.

Многу од овие контексти се земаат и прифаќаат како такви од страна на учениците уште од најрана возраст и се учат несвесно. На пример, учениците не се свесни за потеклото на храната како шпaгети, пица и кроасани, бидејќи го немаат искусено постепениот процес на интегрирање на конзументни производи во Европа. Во исто време, во медиумите постојано се појавуваат стереотипите и поедноставените гледишта за различни делови на нашиот континент. За учениците, овие стереотипи може да станат прво “запознавање” со Европа кое на некој начин е предвидено и моделирано. Во реалноста, тоа се повеќе ставови или субјективни верувања, отколку знаења.

Така, учениците во основно училиште не може да се сметаат за *tabula rasa* кога се зборува за Европа. Она што може да се додаде во учењето за Европа е димензијата на сортирање, систематизација, проширување и објективизирање на какво и да е претходно знаење. Учењето и поучувањето поради тоа, треба да се стреми да укажува на моментални стереотипи, предрасуди и мислења, како и фокусирање на зголемување на свеста за мултикултурното, мултилингвалното и самото по себе различно но еднакво Европско општество.

Во споредба со предметната настава учењето и поучувањето за Европа во одделенската настава треба да се искуси колку што е можно поактивно. Поучувањето треба да се засновува на еден отворен приод, кој води кон две дисциплински димензии- неутралната цел и идеалот - и кој користи многу конкретни примери од секојдневието на учениците. За оваа возрасна група, вистинската комуникација и другарството се централни дидактички димензии за учењето и поучувањето. Таму кадешто групата вклучува ученици кои имаат миграциона историја, тоа може да се користи како појдовна точка при учењето и поучувањето за Европа и луѓето кои живеат во неа.

Целта на образованието за демократско општество и човекови права е да го поддржи развојот на компетенциите во следните три подрачја. Оваа глава го има следниот компетенциски профил:

Компетенции во...		
Политичка анализа и суд	Употреба на методи	Донесување на политички одлуки и дејствување
**	**	***
<p><i>Активности</i></p> <p>Во оваа лекција можат да се користат различни активности за поддршка на учениците. Наставникот мора да одлучи дали сите или само неколку ученици имаат потребна дополнителна подготовка за да можат да работат со овие Активности.</p> <p>☒ Пребарување во библиотека</p> <p>☒ Пребарување на Интернет</p> <p>☐ Повеќе интервјуа и анкети</p> <p>☐ Интерпретирање на слики</p> <p>☐ Мисловни мапи</p> <p>☐ Повеќе на постери</p> <p>☐ Одржување на изложби</p> <p>☒ Планирање и правење презентации</p> <p>☐ Подготвување фолии за графоскоп или Power Point презентации</p> <p>☐ Пишување написи за во весник</p> <p>☒ Драматизација</p> <p>☐ Учество во дебати</p>		

Глава 2: Разноликост и плурализам

Дома во Европа

Кои карактеристики на Европа се присутни во секојдневниот живот на учениците?

Наслов на лекција	Цели на учењето	Задачи на ученикот	Ресурси	Методи
Лекција 1: Што е Европа?	Учениците го реактивираат своето знаење за Европа и го откриваат нивното мислење за континентот.	Учениците работата со мапа од Европа. Покажуваат од каде доаѓаат, запишуваат кои градови ги знаат, кои земји им се познати, и кои знамиња и други важни работи веќе ги знаат, итн.	Испечатени копии од мапата на Европа, портрети на земјите, пенкала, лепило, ножици, атлас, книги, Интернет (ако е можно).	Индивидуална и групна работа, пленарна дискусија.
Лекција 2: Јас сум дома во Европа (правење физичка мапа I)	Учениците “ја глумат” Европа на игралиштето во нивното училиште. Го развиваат чувството за далечина и блискост.	Учениците прават мапа на Европа на игралиштето во нивното училиште. Најпрво почнуваат со тоа што ги одредуваат границите на секоја земја. Покажуваат од каде доаѓаат.	Испечатени копии од мапата на Европа како скица, портрети на земјите, хартија во боја, атлас.	Работа во парови или групна работа.
Лекција 3: Јас сум дома во Европа (правење	Учениците развиваат чувство за сите различни	Откако ќе ги постават границите и земјите,	Испечатени копии од мапата на Европа како	Работа во парови или групна работа.

<p>физички мапи II)</p>	<p>карактеристики на Европа како континент. Започнуваат да го сфаќаат концептот на просторна поврзаност со тоа што гледаат од каде доаѓаат.</p>	<p>учениците продолжуваат со карактеристиките на релјефните форми. Ги обележуваат реките, планините и другите важни карактеристики на физичката мапа. На крајот, ја обликуваат физичката мапа.</p>	<p>скица, син материјал за обележување на реките (хартија, текстил, итн.), материјал во боја за обележување на планините и релјефните форми (хартија, текстил, итн.), атлас, фотоапарат.</p>	
<p>Лекција 4: Европејците се различни и еднакви</p>	<p>Со пленарна дискусија, учениците разбираат дека Европа има различни карактеристики. Тие размислуваат за фактот дека Европејците имаат многу заеднички карактеристики, но исто така се и многу различни едни од други.</p>	<p>Учениците ја гледаат сликата од физичката мапа. Наставникот ги вовлекува во дискусија за сличностите и различностите во а) географски и б) општествен контекст. Учениците дискутираат за општествените различности во Европа и се обидуваат да најдат решение за дијалогот и заедничкото разбирање.</p>	<p>Слика од физичката мапа, портрети на земјите, табла или flipchart, хартија.</p>	<p>Пленарна дискусија, групна работа.</p>

Час/лекција/ 1

Што е Европа?

Што знам за Европа

Цели на учењето	Учениците го реактивираат своето знаење за Европа и го откриваат нивното мислење за континентот.
Задачи на учениците	Учениците работат со мапа од Европа. Покажуваат од каде доаѓаат, запишуваат кои градови ги знаат, кои земји им се познати, и кои знамиња и други важни работи веќе ги знаат, итн.
Ресурси	Испечатени копии од мапата на Европа, портрети на земјите, пенкала, лепило, ножици, атлас, книги, Интернет (ако е возможно).
Методи	Индивидуална и групна работа, пленарна дискусија.

Опис на часот

Учениците добиваат копија со празна мапа од Европа (најдобро би било тоа да е на А3 формат). Нивната задача е да го реактивираат нивното познавање за Европа. Започнуваат да работат на различните прашања кои се наведени под мапата.

Потоа, наставникот им ги претставува информациите кои се содржани во одделот за материјали за учениците (земји и нивните главни градови, знамиња, реки, планини и релјефни форми). Учениците работат со овој материјал, но исто така можат да соберат информации од други ресурси, сè дури истите можат да ги донесат во училиницата (Интернет, атлас, книги итн.).

Завршените мапи на Европа се ставени на сидот.

За домашна задача, учениците одбираат една Европска земја за нивното проучување. Го пополнуваат “Портретот на земјата” се до вториот час. Исто така, треба да најдат партнер со кој можат да работат на наредните часови и кои би избрале земја за проучување која е блиска до онаа која ученикот ја избрал.

Час/Лекција 2

Јас сум дома во Европа (правење на физичка мапа I)

Што знам за Европа

Цели на учењето	Учениците “ја глумат” Европа на игралиштето во нивното училиште. Го развиваат чувството за далечина и блискост.
Задачи на учениците	Учениците прават мапа на Европа на игралиштето во нивното училиште. Најпрво почнуваат со тоа што ги одредуваат границите на секоја земја. Покажуваат од каде доаѓаат.
Ресурси	Испечатени копии од мапата на Европа како скица, портрети на земјите, хартија во боја, атлас.
Методи	Работа во парови или групна работа.

Информација

Терминот “физичка мапа” се користи во два контексти. Најпрво, физичка мапа во контекстот на картографија опишува мапа која покажува одреден белег кој може лесно да се идентификува како планина, река, езеро, океан и други трајни географски одлики. Второ, терминот физичка мапа исто така се користи во контекст на генетика, каде се опишува колку ДНК разделува два гена и се мери во основни парови, наспроти генетичка мапа.

Во контекстот на овие серии на часови за Европа ние го користиме терминот “физичка мапа” во картографски контекст, но исто така и во многу активна смисла - кога учениците ќе ја “глумат” мапата. Само на тој начин, тешките просторни релации, концептот на граници, должината на реките и височината на планините може да станат разбирливи за учениците од основно училиште. Ова исто така може да им помогне на учениците да ги разберат општествените аспекти на заедничкото живеење на Европскиот континент. Со самото градење и потоа стоење “внатре во” земјите, учениците може физички да ги осознаат своите соседи и може да ги разберат полесно границите и бариерите, како на пример странски јазици, култура и други различности кои се засебни за секоја земја. Концептот на градење на физичка мапа се поврзува со аспекти на учење со активно учество во процесот и со конкретни искуства.

Опис на часот

Учениците работат во парови за двете земји кои ги имаат избрано за истражување како домашна работа (задача која ја добија на крајот на првиот час). На час ги носат портретите на земјите и сите информации кои ги имаат за своите земји. Исто така тие ги носат со себе и мапите на Европа.

Целото одделение се состанува на училишното игралиште. Наставникот им дава инструкции на учениците да изградат физичка мапа на Европа со користење на различни материјали кои им се на располагање. Двајца ученици работат на по една земја. Наставникот ја поставува скицата на мапата и притоа го дефинира просторот во кој учениците можат да работат.

Следно, учениците започнуваат да ги одредуваат границите на земјите. Мора да бидат сигурни дека местоположбата на секоја земја е правилна. Потоа може да ги обележат главните градови и да ги стават знаменцата на мапата.

Откако ќе го направат тоа, секој ученик треба да застане до својата земја и да започне дијалог со ученикот од соседната земја. Треба да разменуваат информации за својата земја. Може да настанат невидливи бариери, како на пример зборување на странски јазик. Како резултат на портретот на земјата кој секој ученик треба да го направи, треба да е можно секој ученик да е способен да размени макар неколку зборови од “својот” странски јазик на земјата која ја застапува. Остатокот од дијалогот треба да се одвива на нивниот мајчин јазик. Учениците треба да се трудат да направат што е можно повеќе дијалози со своите соученици за соседните земји.

Час/Лекција 3

Јас сум дома во Европа (правење физички мапи II)

Реки, планини и релјефни форми во Европа

Цели на учењето	Учениците развиваат чувство за сите различни карактеристики на Европа како континент. Започнуваат да го сфаќаат концептот на просторна поврзаност со тоа што гледаат од каде доаѓаат.
Задачи на учениците	Откако ќе ги постават границите и земјите, учениците продолжуваат со карактеристиките на релјефните форми. Ги обележуваат реките, планините и другите важни карактеристики на физичката мапа. На крајот, ја обликуваат физичката мапа.
Ресурси	Испечатени копии од мапата на Европа како скица, син материјал за обележување на реките (хартија, текстил, итн.), материјал во боја за обележување на планините и релјефните форми (хартија, текстил, итн.), атлас, фотоапарат.
Методи	Работа во парови или групна работа.

Опис на часот

Откако ќе ги обележат границите на земјите и нивните главни градови, како и нивните знамиња, учениците продолжуваат да работат на поставување на реките и релјефните форми. Тоа значи дека сите ученици нема да бидат ангажирани, бидејќи не сите земји во Европа имаат големи реки и релјефни форми. Наставникот може да ги распредели овие ученици во нови групи или пак учениците кои веќе завршиле со својата земја може да ги распредели во друга група.

Учениците може да користат различни материјали како текстил, хартија, итн., за да ги обележат формите и другите релјефни форми.

Учениците може исто така да додадат и други елементи на физичката мапа, но тоа треба да е по своја волја. Учениците треба да се решат дали ќе го направат тоа или не; исто така тоа зависи од информациите кои тие ги нашле кога истражувале за земјата за која требало да истражуваат (на пример, за храна, славни личности, итн.).

Кога физичката мапа е готова, истата треба да се слика. Најдобро би било кога би се направиле две фотографии од неа - една во која учениците ”стојат” во своите земји и една без учениците, за да може јасно да се видат сите реки, планини и релјефни форми.

Час/Лекција 4

Европејците се различни и еднакви

Што имаме заедничко, а што не

Цели на учењето	Со пленарна дискусија, учениците разбираат дека Европа има голем број на карактеристики. Тие размислуваат за фактот дека Европејците имаат многу заеднички карактеристики но исто така се многу различни едни од други.
Задачи на учениците	Учениците ја гледаат сликата од физичката мапа. Наставникот ги воведува во дискусија за сличностите и различностите во а) географски и б) општествен контекст. Учениците дискутираат за општествените различности во Европа и се обидуваат да најдат решение за дијалогот и заедничко разбирање.
Ресурси	Слика од физичката мапа, портрети на земјите, табла или flipchart, хартија.
Методи	Пленарна дискусија, групна работа.

Опис на часот

Учениците седат во круг. Наставникот им ги презентира фотографиите од физичката мапа. Задача на учениците е да ги гледаат сликите и да размислат за сличностите и разликите на мапата.

Треба да одговорат на прашања како што се:

- Во кои делови од Европа има високи планини?
- Каде се наоѓаат најдолгите реки?
- Кои земји имаат слични релјефни форми?
- Во кои земји луѓето зборуваат на ист јазик?
- Кои земји делат море?

Тие ги користат портретите на земјите за да соберат информации. Тие ги претставуваат своите земји преку презентација или во форма на изведба.

Како втор чекор, наставникот поставува нови прашања за да може да се развие нова дискусија. Освен природните и географските сличности и разлики, постојат и други видови на разлики во Европа, како општествените разлики или феномени како предрасуди. Наставникот ги мотивира учениците да ги искажат своите мисли на глас за општествените разлики во Европа со поставување на прашања како:

- Дали има богати и сиромашни луѓе во Европа? Кои се богати? Кои се сиромашни?
- Дали животот е потежок во некои европски земји за разлика од други? Зошто?
- Зошто многу луѓе ги напуштаат своите земји за да живеат во друга земја? Кои се причините за тоа?

Откако учениците ќе ги искажат своите мислења за овие не-географски разлики и сличности, учениците треба да се групираат во групи од по четири и да изнајдат идеи како да дојдат до разбирање на овие општествени разлики во Европа без да се негираат националните идентитети, и со тоа би поттикнале интеркултурен дијалог. Тие ги запишуваат своите идеи на мали парчиња хартија и потоа ги презентираат своите идеи пред целиот клас. Потоа ги ставаат парчињата хартија веднаш до фотографиите од физичката мапа (ова помага со визуелизација).

ГЛАВА 3

ЕДНАКВОСТ

Основно ниво

Малцинства и мнозинства

3.1. Сите различни, сите исти

Се прифаќаат еден со друг во една група

3.2. Дали е фер?

Малцинства и мнозинства на училишното игралиште (истражување)

3.3. Дали е фер?

Малцинства и мнозинства на училишното игралиште (пост- истражување)

3.4. Матрица на моќта

Малцинства и мнозинства во нашата земја

Глава 3: Основен концепт- „Еднаквост” (за основно ниво)

Основни информации за наставниците: како да се подигне свеста за малцинствата и мнозинствата во секојдневниот живот на учениците во основно образование

“Сите различни- сите еднакви” е добро позната изрека во Европа. Таа ја рефлектира една од најосновните вредности на ОДГ/ОЧП, која може да биде искажана и на следниот начин: “Со некои луѓе споделувам многу, а со други споделувам многу малку. Иако со некои од нив имам заеднички карактеристики, не делаам друго. Со некои карактеристики од мојот карактер припаѓам на мнозинството, а со некои карактеристики на малцинството”. Кога се подигнува свеста за малцинства и мнозинства кај учениците од основно образование, најпрво треба да се објаснат самите термини. Генерално земено, малцинство е група во една земја која се разликува од поголемиот број на граѓани во таа земја по основ на лични или општествени карактеристики. Во поголем дел од случаевите, малцинството живее во демографска група на одреден дел од територијата (во еден регион, на пример), но исто така таа група може да биде распределена по целата територија или во пограничниот појас. Различните карактеристики на малцинствата најчесто се различниот јазик, етничката позадина или религијата, но понекогаш тоа се морални ставови, полов идентитет или пак општествен статус.

Терминот малцинство најчесто се користи кога една група е доминирана од страна на поголема група, но не се асимилира во таа група. Поради тоа, малцинството најлесно опишува етнички или национални малцинства.

Советот на Европа, Обединетите нации и други интернационални организации имаат усвоено закони за правата на малцинствата. Овие права се почитуваат до одредени граници. Советот на Европа има два обврзувачки инструменти: Конвенцијата за Заштита на Националните Малцинства (ETS број 157, усвоен во 1995) и Европски Чартер за Регионални или Малцински јазици (ETS број 148, усвоен во 1992).

Во 1992, Генералното Собрание на Обединетите Нации исто така ја усочи и Декларацијата за Правата на Лица кои припаѓаат на национални или етнички, религиозни и лингвистички малцинства. Во 1998, Интернационалното движење против сите форми на Дискриминација и Расизам (IMADR) беше основано во Токио за да се сврти вниманието кон проблемите на расизам и дискриминација на малцинствата. IMADR ги застапува правата на непривилегираните групи.

Во повеќето случаи, терминот малцинство се користи за да се опише група на луѓе кои се карактеризирани со следните елементи:

- Мала група во споредба со вкупната популација на земјата;

- Имаат недоминантен статус во земјата;
- Поседуваат заеднички карактеристики како етничка група, религија или јазик;
- Чувство на солидарност или идентитет со гледање на себе како на малцинство.

Тешко е да се категоризираат малцинствата. Следните категории најчесто се користат:

- Национални или етнички малцинства: групи на луѓе кои живеат на територија во една земја која е доминирана од друга група на луѓе;
- Лингвистичко малцинство: група на луѓе која зборува на различен јазик од тој на поголемиот број на граѓани во земјата;
- Религиозно малцинство: луѓе со различна религија од поголемиот број на граѓани во земјата, како Протестантите во Ирска, Христијаните во Саудиска Арабија, или Муслиманите во Данска или Германија;
- Полови малцинства;
- Малцинство на постари луѓе;
- Малцинство на помлади луѓе.

Кога се работи на основно ниво со термините малцинство и мнозинство, најважно е да се објаснат овие карактеристики на учениците. Само откако тоа ќе се направи, може да се анализираат статусот и функцијата на малцинството или мнозинството. Концептот на малцинства не е нешто непознато за учениците. Во секојдневниот живот на учениците од основно ниво, тие најчесто искусуваат “припаѓање на” или “неприпаѓање на” малцинство.

Дефиницијата на малцинство во овој контекст се однесува на составот на школската популација. Сериите на часовите кои следат започнуваат со искуствата од секојдневниот живот на учениците и нивните лични искуства со малцинства и мнозинства (лекции 1-3). Во вториот чекор, лекциите се поврзуваат преку малцинства и мнозинства во општеството и распознаваат различни групи (лекција 4). До кое ниво статусот на одделните општествени групи ќе биде анализиран ќе зависи од длабочината на дискусијата, мотивацијата на учениците и целосното академско постигнување на одделението. Не сите малцински групи се непривилегирани. Постојат мали групи во нашите општества кои се многу доминантни поради повеќе причини. Задача на наставникот ќе биде да ја насочува и води дебатата.

Целта на образованието за демократско општество и човекови права е да го поддржи развојот на компетенциите во овие подрачја. Оваа глава го има следниот компетенциски профил:

Компетенции во...		
Политичка анализа и суд	Употреба на методи	Донесување на политички одлуки и дејствување
***	**	**

Активности

Во оваа лекција можат да се користат различни активности за поддршка на учениците. Наставникот мора да одлучи дали сите или само неколку ученици имаат потребна дополнителна подготовка за да можат да работат со овие Активности

- Пребарување во библиотека
- Пребарување на Интернет
- Правење интервјуа и анкети
- Интерпретирање на слики
- Мисловни мапи
- Правење на постери
- Одржување на изложби
- Планирање и правење презентации
- Подготвување фолии за графоскоп или Power Point презентации
- Пишување написи за во весник
- Драматизација
- Учество во дебати

Глава 3: Еднаквост

Малцинства и мнозинства

Како да се подигне свеста за малцинства и мнозинства во секојдневието на учениците?

Наслов на лекција	Цели на учењето	Задачи на ученикот	Ресурси	Методи
Лекција 1: Сите различни, сите еднакви	Учениците учат да се спознаат и прифатат еден со друг како дел од групата. Учениците откриваат што имаат заедничко за што не биле свесни претходно. Тие стануваат свесни за ставовите и навиките кои се однесуваат на различноста.	На учениците им се претставуваат серија на карактеристики една по една. Тие треба да одлучат дали ги поседуваат сите овие карактеристики. Откако ќе ги воочат своите карактеристики и оние на нивните соученици, ги дискутираат прашањата кои се однесуваат на еднаквоста.	Креда или конец за цртање или правење на линија на подот.	Групна работа, пленарна дискусија.
Лекција 2: Дали е фер? (истражување)	Учениците стануваат свесни за ситуацијата во нивното училиште со набљудување на другите	Учениците спроведуваат истражување на училишното игралиште со броење на бројот на ученици кои	Копија од табелата за правење белешки на училишното игралиште, пенкала.	Група од четири ученици.

	ученици за време на одморите.	учествуваат во разни активности. Ги запишуваат резултатите и прават интервјуа со учениците кои не учествуваат во ниту една активност.		
Лекција 3: Дали е фер? (пост-истражување)	Учениците ги разгледуваат добиените податоци и ги анализираат и интерпретираат интервјуата. Доаѓаат до заклучок за малцинството и мнозинството во нивното училиште.	Откако ќе ги соберат податоците на квантитативен и квалитативен начин, учениците ги анализираат и интерпретираат резултатите. Работат со статистика и ги презентираат своите резултати пред своите соученици.	Белешки од втората лекција/час, копии од статистиката, табела, пенкала во боја, постери, лепак.	Група од четири ученици, презентации.
Лекција 4: Матрица на моќта	Во пленарна дискусија, учениците осознаваат дека постојат неколку малцински групи, како и мнозински групи во	На учениците им се претставени разни картички кои ги покажуваат групите во општеството- со тоа што некои групи припаѓаат	Картички со зборови, картички за искажување на “моќ”.	Пленарна дискусија.

	<p>нивната земја. Разбираат дека чувството на исклученост може да биде резултат не само на тоа како останатите членови на општеството ги гледаат, но исто и од тоа како членовите на сопствената група гледаат на нив.</p>	<p>на малцинството, а некои на мнозинството. Ги сортираат картичките според тоа што мислат која група припаѓа на малцинство или мнозинство. Доделуваат картички на “моќ” (голема или мала моќ) на групите. Во пленарната сесија, тие дискутираат кој ефект може да го има припаѓањето на малцинство или мнозинство.</p>		
--	--	---	--	--

Час/Лекција 1/Час 1

Сите различни, сите еднакви

Се прифаќаат еден со друг во една група

Цели на учењето	Учениците учат да се спознаат и прифатат еден со друг како дел од групата. Учениците откриваат што имаат заедничко за што не биле свесни претходно. Тие стануваат свесни за ставовите и навиките кои се однесуваат на различноста.
Задачи на учениците	На учениците им се претставуваат серија на карактеристики една по една. Тие треба да одлучат дали ги поседуваат сите овие карактеристики. Откако ќе ги воочат своите карактеристики и оние на нивните соученици, ги дискутираат прашањата кои се однесуваат на еднаквоста.
Ресурси	Креда или конец за цртање или правење на линија на подот.
Методи	Групна работа, пленарна дискусија.

Опис на часот

Наставникот црта линија на подот на средината на училницата или тоа го прави со конец. Треба да има доволно простор на двете страни за да можат учениците да стојат.

Наставникот им вели на учениците сите да застанат на една страна од линијата.

Потоа, наставникот започнува да кажува серија карактеристики една по една. Веднаш штом ќе се каже карактеристиката, учениците треба да одлучат дали таа карактеристика се однесува на нив. Оние кои ќе се препознаат во некоја карактеристика треба да ја преминаат линијата. Откако ќе го направат тоа, учениците треба да видат кој друг го направил истото.

Ова се примери на одредени карактеристики кои наставникот може да ги спомене. Ученици кои:

- Носат фармерки
- Имаат сини очи

- Имаат посетено други земји во Европа
- Редовно читаат весник
- Денес имале доручек
- Имаат сестра или брат
- Сакаат да гледаат телевизија
- Сакаат да играат фудбал.

Потоа може да се запрашаат учениците и тие да кажат некои карактеристики, но наставникот треба да биде претпазлив за чувствителноста на предлозите.

Откако оваа активност ќе се прави одредено време, учениците треба да направат круг со помош на своите столчиња. Потоа, тие треба да ги дискутираат следните прашања:

- Дали некој се најде во група со некој друг со кој мислеле дека немаат ништо заедничко?
- Какво е чувството да се биде дел од група?
- Какво е чувството да се биде сам?

Варијација:

Веднаш откако ќе се спомене карактеристиката, учениците се групираат со оние кои ги имаат истите карактеристики со нив. Тие остануваат заедно еден момент со цел да дискутираат што имаат заедничко. Нивната дискусија може да биде во насока на што преферираат и однесување, на пример.

Час/Лекција 2

Дали е фер? (истражување)

Малцинства и мнозинства на училишното игралиште

Цели на учењето	Учениците стануваат свесни за ситуацијата во нивното училиште со набљудување на другите ученици за време на одморите.
Задачи на учениците	Учениците спроведуваат истражување на училишното игралиште со броење на бројот на ученици кои учествуваат во разни активности. Ги запишуваат резултатите и прават интервјуа со учениците кои не учествуваат во ниту една активност.
Ресурси	Копија од табелата за правење белешки на училишното игралиште, пенкала.
Методи	Група од четири ученици.

Информација

Квантитативни и квалитативни истражувања на основно ниво

Квантитативните методи на прибирање на податоци – статистика - се изучуваат во училиштата од неколку причини: корисни се за секојдневниот живот, имаат инструментална улога во другите дисциплини и промовираат критичко размислување кога се користат вистински податоци.

Поучувањето за статистика во основните одделенија најчесто се прави со комбинирање на статистиката со природните науки или преку математиката. Во многу случаи, поучувањето за квантитативни методи за прибирање на податоци останува на чисто инструментално ниво во основните училишта и многу ретко вклучува анализа и интерпретација на добиените резултати. Со цел да се промовира критичкото мислење и размислувањето, поучувањето за квантитативните методи не треба да престане со презентација на резултатите со помош на дијаграми или графи. Важно е да се фокусира на поврзување на методите за прибирање на податоци од тоа што е откриено и да се интерпретираат резултатите.

Со цел да се засили овој процес на основно ниво, додавањето на квалитативното истражување им помага на учениците да имаат повеќе увид во она што ги поттикнува податоците кои се истражуваат и која е теоријата и сознанијата кои стојат во позадина, во овој контекст, се предложува учениците да ги осмислат интервјуата за другите ученици. Со тоа, може да се развие вистинско разбирање за проблемот кој се истражува. Во наредните две лекции, основните елементи се користењето на вистински податоци од секојдневниот живот на учениците и интерпретацијата на резултатите.

Опис на часот

Наставникот ги групира учениците во групи од по четворица. За своето истражување, секоја група ќе се фокусира на еден аспект од тоа што се случува на училишното игралиште за време на одморот.

Примери за аспекти на истражување:

- Број на момчиња и девојчиња кои се вклучени во активности;
- Спортски настани кои се одвиваат во тој момент;
- Други игри кои се играат во тој момент;
- Теми на кои се зборува;
- Различните активности на помладите и постарите ученици.

Секоја група ќе добие еден аспект од истражувањето со цел да истражува за малцинствата и мнозинствата во училиштето. Групата треба да формулира истражувачки прашања на кои сакаат да се фокусираат. Тие го запишуваат главното истражувачко прашање на испечатената копија со табелата за истражување.

Примери на прашања:

- “Колку момчиња и колку девојчиња се вклучени во активности за време на одморот?”
- “Какви видови на спортски активности се играат за време на одморот и од страна на кој?”

Дополнително, учениците може да формулираат прашања, но најмногу 5 прашања, за нивната појдовна точка за истражување за тоа што сакаат да ги прашат соучениците на училишното игралиште.

Примери:

- “Зошто мислиш дека повеќе момчиња/ девојчиња го прават тоа?”
- “Зошто мислиш дека помалку момчиња/ девојчиња го прават тоа?”
- “Што би променил/а?”

За време на подолгиот одмор, учениците одат на училишното игралиште и го спроведуваат своето истражување во своите групи. Во зависност од организациското ниво на одделението, работата исто така може да се подели во самите групи (двајца ученици

може да ги запишуваат квантитативните резултати, додека други двајца ги поставуваат квалитативните прашања и земаат белешки).

Откако ќе заврши истражувањето, учениците се враќаат во својата училница и ги дискутираат своите резултати во самите групи еден период. Кој е нивниот генерален впечаток? Дали имаат слични резултати?

Час/Лекција 3

Дали е фер? (пост-истражување)

Малцинства и мнозинства на училишното игралиште

Цели на учењето	Учениците ги разгледуваат добиените податоци и ги анализираат и интерпретираат интервјуата. Доаѓаат до заклучок за малцинството и мнозинството во нивното училиште.
Задачи на учениците	Откако ќе ги соберат податоците на квантитативен и квалитативен начин, учениците ги анализираат и интерпретираат резултатите. Работат со статистика и ги презентираат своите резултати пред своите соученици.
Ресурси	Белешки од втората лекција/час, копии од статистиката, табела, пенкала во боја, постери, лепак.
Методи	Група од четири ученици, презентации.

Опис на часот

Учениците седат заедно во своите групи и ги разгледуваат белешките од претходниот час.

Дискутираат како сакаат да ги презентираат резултатите од своето истражување. Наставникот им дава големо парче хартија од flipchart-от на секоја група (учениците го користат тоа за да направат постер).

Потоа групите работат на презентацијата на нивните резултати. Резултатите треба да бидат поделени на три големи делови на постерот:

- Квантитативни резултати (статистички преглед);
- Квалитативни резултати (резултати од интервјуата);
- Интерпретација и можни решенија.

Можен изглед на постерот:

Истражувачки прашања:	
1. Статистика	
2. Што мислат учениците	
<i>-Не е фер тоа што...</i>	
<i>-Мислам дека ние треба да...</i>	
3. Што значи ова?	
<i>-Повеќе простор за спортови?</i>	
<i>-Фудбал и за девојки?</i>	
...	

Додека учениците работат на своите постери, наставникот треба да се движи низ училницата и да им помага на учениците со специфичните прашања и/или резултатите.

Откако сите групи ќе завршат со работа, секоја група ќе има пет минути да го презентира својот постер. Сите постери треба да бидат изложени во училиштето, по можност некаде каде што ќе можат и другите ученици да ги видат.

Варијација:

Решенијата и интерпретациите на учениците треба да бидат предмет на понатамошна дискусија во врска со истражувањето и можните последици кои можат да произлезат од тоа, не само за одделението туку и за целото училиште. Презентација пред училишниот совет или наставнички совет може да придонесе до промена на ситуацијата на малцинствата/мнозинствата во училиштето.

Час/Лекција 4

Матрица на моќта

Малцинства и мнозинства во нашата земја

Цели на учењето	Во пленарна дискусија, учениците осознаваат дека постојат неколку малцински групи како и мнозински групи во нивната земја. Разбираат дека чувството на исклученост може да биде резултат не само на тоа како останатите членови на општеството ги гледаат, но исто и од тоа како членовите на сопствената група гледаат на нив.
Задачи на учениците	На учениците им се претставени разни картички кои ги покажуваат групите во општеството- со тоа што некои групи припаѓаат на малцинството, а некои на мнозинството. Ги сортираат картичките според тоа што мислат која група припаѓа на малцинство или мнозинство. Доделуваат картички на “моќ”(голема или мала моќ) на групите. Во пленарната сесија, тие дискутираат кој ефект припаѓањето на малцинство или мнозинство може да го има.
Ресурси	Картички со зборови, картички за искажување на “моќ”.
Методи	Пленарна дискусија.

Опис на часот

Учениците седат во круг. Треба да има доволно простор во средината за сите да можат да гледаат.

Наставникот на средината на кругот, на подот, става сет од картички со зборови на кои ги има различните имиња на различни групи во општеството. Некои од групите треба да припаѓаат на малцинствата, а некои на мнозинството. Треба да се внимава на фактот дека не сите малцински групи имаат мала моќ во општеството!

Примери:

- Деца;
- Луѓе со инвалидитет;
- Политичари;
- Луѓе со различна боја на кожа;
- Панкери;
- Скејтери;
- Многу религиозни луѓе кои ја искажуваат својата религија облекувајќи се различно;
- Свештеници и калуѓерки;
- Малцинства специфични за одредена земја како Еѓупци, Синти, Ашкали, итн.;
- Менаџери;
- Работници;
- Домаќинки;
- Доктори;
- Мажи;
- Жени.

Учениците треба да ги разгледаат разните картички. Потоа секој од нив треба да земе картичка и, без да каже нешто, да ја сортира според тоа што мисли дали групата напишана на картичката е малцинство или мнозинство. Ова треба да е првиот чекор во започнувањето на “матрицата на моќта”. Само по еден ученик треба да станува и да зема картичка.

Како втор чекор, матрицата ќе продолжи да се оформува со продавање на картички на “моќ” на различни малцинства и мнозинства. Она што ќе биде интересно за учениците е откритието дека и малцинствата може да бидат доста моќни во едно општество.

Пример за матрица:

Моќ	Малцинства	мнозинства
Многу голема моќ		
Голема моќ		
Средна моќ		
Малку моќ		
Без моќ		

Откако матрицата ќе биде комплетирана, учениците ги дискутираат ефектите кои различните нивоа на моќ може да ги имаат. Задача на наставникот е да ја води дискусијата и да ги земе предвид претходните ставови или одредените мислења доста чувствително.

ГЛАВА 4
КОНФЛИКТ
Основно ниво

Правила за решавање на конфликти

4.1. Се е во ред! Дали навистина е?

Кои проблеми или конфликти може да ги воочиме во нашето одделение?

4.2. Ние правиме вака

Какви решенија имаме за проблемите?

4.3. Листа со идеи

Кои решенија ги преферира мнозинството?

4.4. Нашиот договор за правила

Како ги утврдуваме заедничките правила?

Глава 4: Основен концепт- “Конфликт” (за основно ниво)

Основни информации за наставниците: разрешување на конфликти во основното образование

Од секојдневието во училиштето може да се земат голем број на примери за тоа како да се разрешат конфликтните ситуации. Најголем дел од конфликтите се јавуваат како резултат на одредено однесување на учениците или нивната неспособност да го издржат притисокот. Такви примери за конфликтни ситуации се:

- Одземање на предмети од некој друг;
- Туркање или ненамерно допирање со некој друг;
- Нервирање еден со друг;
- Додевање на другите ученици;
- Малтретирање на учениците еден со друг;
- Многу полоши форми како мобинг или физичко насилство/ емоционално злоставување.

Учениците на основно ниво на образование ги учат стратегиите за разрешување на конфликти кои се различни од оние кои ги користат возрасните. Стратегиите исто така се разликуваат во зависност од возраста на учениците на основно ниво од образованието. Помладите имаат тенденција да искористат стратегии за разрешување на конфликтите како физичка реакција (удирање, итн.), агресивни реакции, гласни вербални расправи, барање помош од возрасен, напуштање на местото/ конфликтната ситуација, предавање и откажување, преправање дека ништо не се случило или симболичен гест (како ракување, подарок, итн.).

Постарите ученици од основно ниво на образование (10 години и нагоре) имаат тенденција да користат поинакви стратегии за разрешување на конфликти, како игнорирање на конфликтот, меѓусебни разговори, изнаоѓање на заедничко решение со разгледување на двете гледишта, согледување кој е во право и со тоа кој “победил”, како и преговарање сè додека сите вклучени во конфликтот не се задоволни со решението.

Експертите разликуваат три најважни вида на разрешување на конфликти:

- Физичко разрешување на конфликт;

- Еднострано разрешување на конфликт (преправање дека ништо не се случило или симболичен гест (како ракување, подарок, итн.);
- Кооперативно разрешување на конфликт (само-рефлексивно размислување, или способност да се согледаат двете гледишта).

Лекциите во оваа глава ги земаат предвид овие стратегии за разрешување на конфликти и се базираат на овие гледишта во склоп на развојната психологија. Тие се најважниот елемент во обидот да им се помогне на учениците да развијат сфаќања за индивидуални, како и за најопшти конфликти и проблеми, и да им помогне да ја сфатат разликата помеѓу јавни добра и приватни добра. Решението на овие проблеми ќе влијае на поголема група на луѓе ако припаѓаат на категоријата на општи проблеми или конфликти или, на истиот начин, решението на индивидуален проблем или конфликт треба да ја засегне само индивидуата и никој друг.

Во основното училиште, конфликти како тие опишани погоре најчесто може да се појават како резултат на инфраструктура (немање доволно простор), пол (врската момче- девојче), заедничката работа (различна брзина на работа, различни нивоа, итн.), или како резултат на социјално однесување (недозволување на некој да ја заврши мислата, итн.). Кога ќе се спроведуваат овие четири часа за конфликт, наставникот мора да биде свесен дека работата на тема која не е така лесна за разбирање нема да оди така лесно во училницата. И покрај одредувањето и договорите за правила во училницата или правила на комуникација, проблеми и конфликти можат повторно да се јават. Затоа, конфликтот и разрешувањето на конфликтот, како и свесноста за конфликтите кои можат да се појават во секојдневниот училишен живот, е аспект на кој наставникот треба постојано да се навраќа. Само доколку учениците станат активни учесници во дискусијата за поставување на правилата, ќе се способни да се идентификуваат со нив.

Целта на образованието за демократско општество и човекови права е да го поддржи развојот на компетенциите во овие подрачја. Оваа глава го има следниот компетенциски профил:

Компетенции во...		
Политичка анализа и суд	Употреба на методи	Донесување на политички одлуки и дејствување
***	***	***

Активности

Во оваа лекција можат да се користат различни активности за поддршка на учениците. Наставникот мора да одлучи дали сите или само неколку ученици имаат потребна дополнителна подготовка за да можат да работат со овие Активности

- Пребарување во библиотека
- Пребарување на Интернет
- Правење интервјуа и анкети
- Интерпретирање на слики
- Мисловни мапи
- Правење на постери
- Одржување на изложби
- Планирање и правење презентации
- Подготвување фолии за графоскоп или Power Point презентации
- Пишување написи за во весник
- Драматизација
- Учество во дебати

Глава 4: Конфликти

Правилата помагаат да се разреши конфликтот

Разрешување на конфликти во основно ниво на образование

Наслов на лекција	Цели на учењето	Задачи на ученикот	Ресурси	Методи
Лекција 1: Се е во ред! Дали навистина е?	Учениците развиваат разбирање за јавните добра и приватни - индивидуални добра со помош на идентификување и разликување на проблемите кои ги забележуваат во одделението.	Учениците ги забележуваат проблемите (на памет) и ги класифицираат во категории на општи проблеми и индивидуални проблеми.	Мали парчиња хартија, пенкала, информација за класификација на двете групи проблеми.	Индивидуална работа, пленарна дискусија.
Лекција 2: Ние правиме вака	Учениците размислуваат за нивните механизми за разрешување на конфликти и развиваат разбирање за различните гледишта и различните личности и однесувања.	Учениците даваат свои размислувања за проблемите и генерираат предлози за решенија.	Flipchart, пенкала.	Групна работа.
Лекција 3: Листа идеи	Учениците учат како да формираат аргументи во	Учениците ги претставуваат своите предлози за решенија и	Flipchart, пенкала.	Пленарна дискусија.

	една дебата. Учат како да ги изложат придобивките и негативните страни во текот на една дискусија и да разберат како функционира мнозинството.	одлучуваат за создавање на општи правила во училницата.		
Лекција 4: Нашиот договор за правила	Учениците осознаваат и учат како да се идентификуваат со најопшто формулиран аргумент.	Учениците ги запишуваат општите правила и ги потпишуваат своите имиња до нив. Ги дискутираат механизмите за контрола и можните последици.	Flipchart, пенкала.	Пленарна дискусија.

Час/лекција 1

Се е во ред! Дали навистина е?

Кои проблеми/конфликти може да се ги воочиме во нашето одделение?

Цели на учењето	Учениците развиваат разбирање за јавните добра и приватни-индивудални добра со помош на идентификување и разликување на проблемите кои ги забележуваат во одделението.
Задачи на учениците	Учениците ги забележуваат проблемите (на памет) и ги класифицираат во категории на општи проблеми и индивидуални проблеми.
Ресурси	Мали парчиња хартија, пенкала, информација за класификација на двете групи проблеми.
Методи	Индивидуална работа, пленарна дискусија.

Опис на часот

Наставникот го пишува насловот на лекцијата „Се е во ред! Дали навистина е?“ на табла. Учениците добиваат задача да размислуваат за сè она што мислат дека не е во ред во нивната училница. Кога им се задава задачата на учениците, наставникот треба да ги напомене различните полиња каде проблемите или конфликтите може да се појават:

- Кога се работи заедно со другите соученици;
- Помеѓу момчиња и девојчиња;
- Кога се делат работи- како на пример истата маса или истата соба;
- Другарување со некој.

Учениците ги запишуваат проблемите или конфликтите на кои можат да се сетат на мали парчиња на хартија и самите одат до таблата и ги закачуваат на неа.

Откако ќе ги стават сите парчиња хартија на таблата, учениците седнуваат во круг пред таблата.

Следно, наставникот треба да наспомни дека постојат два различни видови на проблеми-индивидуални проблеми и општи проблеми. Наставникот дава примери за секој вид: на

пример, преголемата врева во училницата може да биде општ проблем, но немање на доволно простор на масата може да биде индивидуален проблем. Наставникот ги чита и дискутира проблемите кои се наведени на ливчињата на таблата и се обидува да ги подреди во соодветните категории. За да го направи тоа, наставникот има подготвено два листа хартија со кратко објаснување на “општи проблеми и конфликти” и “индивидуални проблеми и конфликти”. Наставникот ги става двете ливчиња хартија на врвот на таблата со цел да се направат две колони.

Откако учениците ќе завршат со подредување на проблемите и конфликтите по колони, наставникот започнува дискусија за тоа кои од наведените проблеми и конфликти можат да бидат разрешени.

Час/лекција 2

Ние правиме вака

Какви решенија имаме за проблемите?

Цели на учењето	Учениците размислуваат за нивните механизми за разрешување на конфликти и развиваат разбирање за различните гледишта и различните личности и однесувања.
Задачи на учениците	Учениците даваат свои размислувања за проблемите и генерираат предлози за решенија.
Ресурси	Flipchart, пенкала.
Методи	Групна работа.

Опис на часот

Наставникот повторно ги презентира листите на проблеми или конфликти од претходниот час. Учениците работат во групи од по четворица. Одбираат два проблеми или конфликти од листата на кои ќе работат со својата група.

Секоја група работи на два проблеми или конфликти.

Учениците дискутираат за нивните различни идеи за разрешување на конфликтите или проблемите така што решенијата ќе се однесуваат на целната група или личност (во зависност од тоа дали проблемот спаѓа во категоријата на општ или индивидуален проблем).

Учениците ги запишуваат своите идеи и прават постер со двата проблеми или конфликти и можните начини како тие можат да се разрешат. Ги истакнуваат решенијата кои тие мислат дека се најсоодветни.

Час/лекција 3

Листа на идеи

За кои решенија се залага мнозинството?

Цели на учењето	Учениците учат како да формираат аргументи во една дебата. Учат како да ги изложат придобивките и негативните страни во текот на една дискусија и да разберат како функционира мнозинството.
Задачи на учениците	Учениците ги претставуваат своите предлози за решенија и одлучуваат за создавање на општи правила во училницата.
Ресурси	Flipchart, пенкала.
Методи	Пленарна дискусија.

Опис на часот

Учениците ги презентираат постерите кои ги направиле за време на вториот час пред целиот клас. Исто така, тие дискутираат за тоа кои би биле најсоодветните решенија за проблемите или конфликтите. Ги наведуваат причините за тоа зошто мислат дека тие решенија се најсоодветни.

После секоја презентација, учениците ги поставуваат своите постери на сидот.

Во еден клас од 25 ученици, околу 6 групи ученици ќе ги претстават своите решенија па така 12 проблеми или конфликти ќе бидат разгледани. Откако сите групи ќе ги презентираат своите идеи, учениците треба да гласаат за различните решенија.

За секое решение се дадени броеви од 1 до 5 (претпоставувајќи дека нема да има повеќе од пет понудени решенија за секој проблем или конфликт). За да може да се гласа, на учениците треба да им се дадат картички со бројот на соодветното решение на проблемот. За секој проблем или конфликт, учениците гласаат со подигнување на картичка со бројот на решението. Наставникот ги брои картичките и го забележува решението кое има добиено најголем број на гласови.

Откако сите решенија на проблемите или конфликтите ќе бидат евалуирани од страна на учениците, тие треба заедно да ги разгледуваат резултатите и фактот дека решението беше изгласано од страна на мнозинството.

Час/лекција 4

Нашиот договор за правила

Како ги утврдуваме заедничките правила?

Цели на учењето	Учениците осознаваат и учат како да се идентификуваат со најопшто формулиран аргумент.
Задачи на учениците	Учениците ги запишуваат општите правила и ги потпишуваат своите имиња до нив. Ги дискутираат механизмите за контрола и можните последици.
Ресурси	Flipchart, пенкала.
Методи	Пленарна дискусија.

Опис на часот

Откако сите учениците ќе се изјаснат за различните решенија за наведените проблеми или конфликти, им се дава за задача да ги напишат и да направат “договор” за правила кој ќе го потпише секој ученик.

За време на пленарната дискусија, учениците разговараат за тоа како да го создадат договорот. Дали тоа ќе биде во форма на flipchart постер, или напишан на А4 хартија, или дали ќе биде документ со печат? Треба да се договорот за форматот на договорот, а ако е потребно, тоа може повторно да го реши мнозинството.

Учениците имаат слобода да го направат договорот за правила на начинот на кој тие сакаат, сè додека се задоволени следните критериуми:

- Сите решенија на кои се согласија да се напишат во форма на искази.
- Сите ученици да го потпишат договорот под исказите.
- Местото и датата се напишани на договорот.

Откако договорот ќе се направи и потпише, учениците треба да дискутираат што ќе се случи ако некој прекрши некое од правилата. Дали ќе има последици? Ако има, какви? Како ќе се контролира дали ќе се почитуваат правилата? Дали тоа е одговорност на сите? Или ќе има посебно назначени луѓе за тоа? Дали тоа ќе биде од помош или ќе има контра-последници?

Можност: последиците од кршење на правилата да се додадат во договорот (како додатен документ).

ГЛАВА 5
ПРАВИЛА И ЗАКОН

Основно ниво

Основи на заедничко живеење

5.1 Зошто ни се потребни правила и закони?

Какви правила се потребни за учење, живеење и играње заедно во училиштето?

5.2 Што ќе се случи ако...?

Непридржувањето кон правилата има последици

5.3 Нашите нови училишни правила

Создавање на заеднички договор

5.4 Кампања за нашите нови училишни правила

Евалуација на новите правила и нивно презентирање

Глава 5: Основен концепт- “Правила и закони” (за основно ниво)

Основни информации за наставниците: договор за поставување на демократски принципи- нашите нови училишни правила

Во последните години, се води дискусија во врска со демократските принципи. Според денешните сфаќања, што е демократија? Дали постојат добри и лоши демократии? Дали е доволно ако една држава има демократско уредување? Многу групи и партии се нарекуваат демократски и го вклучуваат зборот “демократија” во своето име. Што покажува тоа? Што им значи тоа на членовите на тие групи?

Во принцип, јасно е дека демократијата не може да биде наметната. Демократијата бара постоење на правна рамка, устав и различни видови на договори за да може да функционира. Таа ќе биде ефективна само ако се почувствува потреба граѓаните учествуваат во своето општество. Учествувањето може да биде на најразличен начин и во различни сфери; исто така тоа се прави различно во различни држави. Во принцип, демократијата значи дека луѓето треба да ги создаваат правилата според кои сакаат да живеат. Во идеална средина, во тие процеси учествуваат колку што е можно повеќе луѓе. Што сакаме да регулираме? Кој треба да се придржува до овие правила? Зошто ни е потребно ова или она правило? Како ќе се однесуваме кон непочитувањето на правилата и законите?

Во оваа глава, учениците не само што учат за најважните принципи на демократијата, туку исто така им се дава практично искуство во демократијата. Искуството покажува дека учениците стануваат повеќе свесни и повеќе одговорни ако се интегрирани во процесот на донесување на одлуки. Група на луѓе кои живеат заедно и кои поминуваат време заедно создаваат правила кои го регулираат заедничкото живеење. Децата и адолесцентите најголем дел од времето заедно го поминуваат во училиште. Во оваа глава станува јасно дека училиштето е место каде луѓе со различни потреби “живеат” и учат заедно, и дека ова заедничко живеење мора да биде на некој начин регулирано. Конфликтите - кои се сосема нормални - мора да бидат разрешени и интересите на малцинствата мора да бидат застапени.

Демократијата најчесто се поистоветува со идејата каде секој може да прави што сака. Поединците се залагаат за своите права затоа што тоа е нивниот концепт за слобода. Таков вид на концепт не се совпаѓа со принципот на демократија. Демократијата се базира на идејата дека правилата и законите се направени со помош на процесите на вклученост, кои се транспарентни за секој. Овие правила и закони исто така можат да бидат променети. Овие принципи се тема на следната глава.

Целта на образованието за демократско општество и човекови права е да го поддржи развојот на компетенциите во овие подрачја. Оваа глава го има следниот компетенциски профил:

Компетенции во...		
Политичка анализа и суд	Употреба на методи	Донесување на политички одлуки и дејствување
**	*	***

Активности

Во оваа лекција можат да се користат различни активности за поддршка на учениците. Наставникот мора да одлучи дали сите или само неколку ученици имаат потребна дополнителна подготовка за да можат да работат со овие Активности.

- Пребарување во библиотека
- Пребарување на Интернет
- Повеќе интервјуа и анкети
- Интерпретирање на слики
- Мисловни мапи
- Повеќе на постери
- Одржување на изложби
- Планирање и правење презентации
- Подготвување фолии за графоскоп или Power Point презентации
- Пишување написи за во весник
- Драматизација
- Учество во дебати

Глава 5: Закони и правила

Основата на заедничкото живеење

Договор за основите на демократските принципи- нашите нови училишни правила

Наслов на лекција	Цели на учењето	Задачи на ученикот	Ресурси	Методи
Лекција 1: Зошто ни се потребни правила и закони?	Учениците размислуваат за своите лични ставови и верувања во однос на постоечките правила. Дискутираат за важноста од постоење на правилата за заедничко живеење и работење. Развиваат разбирање за потребата од правилата.	Учениците учествуваат во симулација на игра и го искусуваат функционирањето на правилата. Прават листа со идеи за важноста на правилата и ја споделуваат. Учениците ги поврзуваат училишните правила со своите права и одговорности во училиштето.	Меки топчиња, flipchart, пенкала, материјали за учениците, листа со училишните правила.	Групна работа, пленарна дискусија, работа во парови.
Лекција 2: Што ќе се случи ако...?	Учениците дискутираат за последиците од кршење на правилата. Тие ги разгледуваат училишните правила во однос на принципите на еднаквост, фер односи, учество	Учениците играат игра со улоги во која училишните правила не се почитувани. Ги анализираат постоечките училишни правила и ги дискутираат и запишуваат вистинските и можните	Лепенки, пенкала, flipchart, листа со училишните правила за секоја група, верзија од училишните правила напишани со големи букви на таблата или	Играње улоги во групи, пленарна дискусија, групна работа.

	и почит.	последници од нивното непочитување. Тие покажуваат што е тоа што би сакале да го променат во училишните правила, зошто би го променале тоа и како.	на flipchart-от.	
Лекција 3: Нашите нови училишни правила	Учениците учат како да направат еден општ сет од правила кој ќе биде обврзувачки за сите во училиштето. Тие разговараат за реални начини за интегрирање на тие правила во секојдневието на училиштето.	Учениците прават договор за правилата кои се прифатени од страна на мнозинството и дискутираат и разгледуваат можности за интегрирање на гледиштата на малцинството.	Flipchart, пенкала, картички за гласање, листа со училишните правила на таблата или flipchart-от, ливчиња хартија.	Работа во групи, пленарна дискусија.
Лекција 4: Капмања за нашите нови училишни правила	Учениците ја разбираат важноста на критериумите за добри закони. Учат како да направат кампања за новите правила.	Учениците собираат различни критериуми за правење на добри правила. Ги тестираат новите правила според овие критериуми. Го прават конечниот	Flipchart, материјали за учениците, пенкала, копии од договорот за другите одделенија, резултати од активноста Бура на идеа од	Работа во парови, пленарна дискусија, презентација пред другите одделенија.

		договор и го потпишуваат. Го презентираат пред другите одделенија во училиштето.	првиот час.	
--	--	--	-------------	--

Час/лекција 1

Зошто ни требаат правила и закони?

Какви видови на правила се потребни за учење, живеење и играње заедно во училиштето?

Цели на учењето	Учениците размислуваат за своите лични ставови и верувања во однос на постоечките правила. Дискутираат за важноста од постоење на правилата за заедничко живеење и работење. Развиваат разбирање за потребата од правилата.
Задачи на учениците	Учениците учествуваат во симулација на игра и го искусуваат функционирањето на правилата. Прават листа со идеи за важноста на правилата и ја споделуваат. Учениците ги поврзуваат училишните правила со своите права и одговорности во училиштето.
Ресурси	Меки топчиња, flipchart, пенкала, материјали за учениците, листа со училишните правила.
Методи	Групна работа, пленарна дискусија, работа во парови.

Опис на часот

Одделението ја игра играта “Погоди кои се моите правила”. Наставникот ги дели учениците во две групи и им објаснува на учениците дека ќе играат игра и дека мора да ги погодат правилата на игра.

Објаснување:

- Секоја група може да постигне поен со пропуштање на топката низ простор означен на оценувачкиот крај;
- Само наставникот ги знае правилата;
- Наставникот нема да ги објасни правилата и учениците не смеат да прашуваат кои се правилата;
- Кога ќе прекршат некое правило, учениците треба да седнат;
- Целта на играта е учениците да постигнат поен без да прекршат правило;

- Задачата на учениците е да дознаат кои се правилата без да ги прекршат.

Правилата се:

- Секој може да ја игра играта;
- Само момчиња може да ја удираат топката;
- Учениците на чии имињата им започнуваат на буквата А немаат право да играат;
- Никој не смее да мрда со топката;
- Дозволено е насилство.

За време на првите две минути од играта, таа се игра само со помош на првите две правила. Потоа, наставникот ги става во сила и другите правила и целата игра трае пет минути.

Откако ќе заврши играта, наставникот ги собира учениците на едно место и со нив го дискутира следното:

- Што мислиш за играта? Дали беше добра? Лоша? Фер?
- Како знаеше дека постојат правила?
- Како се чувствуваше заради тоа што не ги знаеше правилата на игра?

Наставникот ги воведува учениците во активност Бура на идеи и ги запишува нивните одговори на таблата или на flipchart-от. Најважното прашање е: „Зошто ни се потребни правила во едно училиште?“ Во зависност од одговорите на учениците, наставникот може да напише нешто на таблата или flipchart-от. Најглавните критериуми во однос на “еднаквост”, “учествување”, “фер односи” и “почит” треба да бидат напишани на таблата на крајот на сесијата. Наставникот ги чува одговорите од активноста Бура на идеи кои ќе бидат употребени за време на четвртиот час од оваа глава.

Правила во училиштето може да има само ако учениците имаат права и одговорности. Учениците добиваат задача да направат листа на нивните права и одговорности во училиштето и потоа да ги поврзат со училишните правила. Учениците работат во парови и ги запишуваат своите права, одговорности и правила на материјалите за учениците - хартија. Ги поставуваат своите материјали на табла или на flipchart-от.

Откако ќе се постават сите материјали, сите ученици ќе можат да ги видат и ќе може да им поставуваат прашања на своите соученици.

Час/лекција 2

Што ќе се случи ако...?

Непридржувањето кон правилата има последици

Цели на учењето	Учениците дискутираат за последиците од кршење на правилата. Тие ги разгледуваат училишните правила во однос на принципите на еднаквост, фер однос, учество и почит.
Задачи на учениците	Учениците играат игра со улоги во која училишните правила не се почитувани. Ги анализираат постоечките училишни правила и ги дискутираат и запишуваат вистинските и можните последици од нивното непочитување. Тие покажуваат што е тоа што би сакале да го променат во училишните правила, зошто би го променале тоа и како.
Ресурси	Лепенки, пенкала, flipchart, листа со училишните правила за секоја група, верзија од училишните правила напишани со големи букви на таблата или на flipchart-от.
Методи	Играње улоги во групи, пленарна дискусија, групна работа.

Опис на часот

Учениците формираат групи од по четири ученици. Изведуваат ситуации во кои училишните правила се прекршени. Групите разговараат за правилата пред да почнат да глумат. Ситуациите во кои би глумеле можат да бидат:

- Играње фудбал;
- Несоодветно однесување во училницата;
- Играње на компјутерски игри;
- Несоодветно однесување на училишното игралиште;
- Зборување за време на часот;

- Тепање со соученици, итн.

За секое прекршено правило, учениците забележуваат и запишуваат кои се последиците или - ако нема- можните последици. Групите потоа ги разгледуваат своите белешки и се враќаат на пленарната дискусија.

На пленарната дискусија, се разгледуваат следните прашања:

- Како правилата ги поддржуваат нашите права и одговорности и ни помагаат да живееме заеднички безбедно, правилно и добро?
- Зошто ни се потребни правила?
- Како сите би знаеле кои се правилата?
- Дали правилата се фер за сите?
- Дали има ситуации кога правилата се променуваат?
- Кој треба да ги прави правилата и зошто?
- Што ќе се случи ако не ги почитуваме правилата?

После дискусијата, учениците се враќаат во своите четворочлени групи. Разговараат дали сакаат да променат нешто во постоечките правила на училиштето. Доаѓаат до заклучок како група и кажуваат кои промени сакаат да ги направат со додавање на нивниот предлог на таблата или на flipchart-от на верзијата на училишни правила.

Час/лекција 3

Нашите нови училишни правила

Создавање на заеднички договор

Цели на учењето	Учениците учат како да направат еден општ збир од правила кој ќе биде обврзувачки за сите во училиштето. Тие разговараат за реални начини со кои би можеле да ги интегрираат тие правила во секојдневието на училиштето.
Задачи на учениците	Учениците прават договор за правилата кои се прифатени од страна на мнозинството и дискутираат и разгледуваат можности за интегрирање на гледиштата на малцинството.
Ресурси	Flipchart, пенкала, картички за гласање, листа со училишните правила на таблата или flipchart-от, ливчиња хартија.
Методи	Работа во групи, пленарна дискусија.

Опис на часот

Учениците седат во круг пред таблата или flipchart-от на кои се напишани училишните правила со големи букви. Освен тоа на таблата стојат и лепенките на кои пишува што секоја група би сакала да промени во училишните правила . Наставникот започнува дискусија.

- Што мислат учениците за предложените промени?
- Дали се согласуваат со предлозите?
- Колку се согласуваат? Дали се мнозинство?
- Што се случува со малцинството? Дали може да се направи компромис?

Учениците се враќаат во четворочлените групи. Работат на едно правило кое ќе се промени и се обидуваат да го преформулираат. Го пишуваат на парче хартија и го лепат на таблата или на flipchart-от.

Откако сите предлози ќе се истакнат на таблата или на flipchart-от, учениците треба да гласаат. Сите ученици имаат свои картички за гласање. Наставникот го чита секое правило. Учениците ги користат своите картички, притоа искажувајќи го нивното одобрување, одбивање или воздржување.

Она што не е прифатено од мнозинството повторно се дискутира.

На крајот на овој процес, новите училишни правила се запишуваат на лист хартија.

Час/лекција 4

Кампања за нашите нови училишни правила

Евалуација на новите правила и нивно презентирање

Цели на учењето	Учениците ја разбираат важноста на критериумите за добри закони. Учат како да направат кампања за новите правила.
Задачи на учениците	Учениците собираат различни критериуми за создавањена добри правила. Ги тестираат новите правила според овие критериуми. Го прават конечниот договор и го потпишуваат. Го презентираат пред другите одделенија во училиштето.
Ресурси	Flipchart, материјали за учениците, пенкала, копии од договорот за другите одделенија, резултати од активноста Бура на идеи од првиот час.
Методи	Работа во парови, пленарна дискусија, презентација пред другите одделенија.

Опис на часот

Наставникот ги презентира резултатите од активноста „Бура на идеи” од првиот час (критериуми за правила). Учениците добиваат задача да ги тестираат новите училишни правила според овие критериуми. Учениците работат во парови и ги пополнуваат материјалите за ученици кои се наменети за нив.

Учениците се враќаат на пленарната дискусија и ги презентираат резултатите од својата анализа. Дали има големи промени во училишните правила? Ако има, и овие промени треба да бидат ставени во договорот.

Се прават копии од новите училишни правила за да се презентираат пред другите одделенија.

Наставникот ги дели учениците во групи од по четворица. Групите треба да одат во различни одделенија и да ги презентираат новите училишни правила.

Многу е важно на почетокот да се објасни целиот процес. Што треба да прават учениците во другите одделенија? Дали тие треба да ги евалуираат новите училишни правила? Што понатаму?

Групите ги презентираат новите училишни правила, со тоа што ќе ги наведат причините зошто се променети старите правила. Потоа одат во другите одделенија и презентираат.

По презентациите, се прави краток разговор на пленарна сесија.

ГЛАВА 6
МОЌ И АВТОРИТЕТ

Основно ниво

Јас сум главниот! Навистина?!?

6.1. Суперхерој?

Која треба да е позицијата на претседателот на класот?

6.2. Добри момчиња, лоши момчиња?

Која е позицијата на политичарите во една демократија?

6.3. Една личност прави сè, останатите не прават ништо?

Кој ќе ја игра која улога во системот на претставување?

6.4. Поделба на моќта

Кои критериуми го дефинираат системот на претставување?

Глава 6: Основен концепт- “Моќ и авторитет” (за основно ниво)

Основни информации за наставниците: легитимна моќ- принципи на делегирање на основно ниво

Учениците на 10-годишна и поголема возраст знаат да размислуваат во апстрактни термини. Можат да препознаваат и развиваат структури во својата околина и можат да прават разлика помеѓу своите лични интереси и интересите на другите. Како што растат, сè повеќе ќе можат да го прават тоа.

Започнувајќи од 10-годишна возраст, учениците почнуваат да ја разбираат врската помеѓу времето и просторот, како и да ја развиваат способноста за искажување и примање чувства и да ги препознаваат нормите. До оваа возраст, учениците веќе ја имаат запознаено својата животна околина и започнуваат да се интересираат за непознатото. Нивната перцепција за социјалните системи (здруженија, клубови, младински групи, итн.) стануваат подетални и токму поради тоа се повеќе мотивирани и инволвирани во одбрана на другите луѓе и лобирање за нивните интереси.

Животот во заедницата, во класот и училиштето станува поважно. Како е организиран животот во локалната заедница? Кои правила се важни? Кој ги поставува овие правила и кој одлучува за нив? Кој може да ги промени тие правила?

Во потрага по одговори на овие прашања, не е потребно само да се познава политичкиот систем на заедницата, или во поширока смисла, на државата, туку исто така способноста да се влијае врз структурите и процесите во заедницата - со други зборови, да се живее во демократија.

Особено на второто ниво, од 5то до 8мо одделение, условите за започнување на проекти кои ќе се одвиваат надвор од училиштето и во кои тие ќе учествуваат се многу позитивни за развојната психологија на децата. Учениците можат да препознаат циклус на политички процеси и да ги разберат процесите на донесување на одлуки. Исто така, повеќето од одлуките кои се однесуваат на децата на таа возраст се носат на ниво на заедница (како превоз, слободни активности, итн.). Учениците може да стекнат важни претстави ако се охрабрени да преземаат одредена општествена одговорност и ако се чувствуваат одговорни за дел од нивниот училишен живот. Со обработка на теми како делегирање, тие можат да стекнат одредено искуство на учество и одговорност во нивниот секојдневен живот. Колку повеќе учениците на таа возраст имаат реални искуства, и колку повеќе учествуваат во ситуации во кои можат да имаат влијание врз влијателни политички процеси, толку е поголема веројатноста дека тие ќе учествуваат во процеси на донесување на одлуки понатаму и ќе развијат чувство за одговорност во општеството.

Моќта и авторитетот - принципот на делегирање - е еден чекор до развивање на свеста. Следната серија на часови ги визуелизира политичките процеси во училиштето на начин кој е аналоген на оние надвор од училиштето. Во тој поглед, избирањето на одговорно лице во класот не треба да е изолирана активност, туку нешто што треба да претставува модел. Во споредба со училишните активности како замислени избори, каде учениците глумат или ја повторуваат глумата за политички избори, избирањето на одговорно лице на класот би требало да има влијание на секојдневниот училишен живот.

Целта на образованието за демократско општество и човекови права е да го поддржи развојот на компетенциите во овие подрачја. Оваа глава го има следниот компетенциски профил:

Компетенции во...		
Политичка анализа и суд	Употреба на методи	Донесување на политички одлуки и дејствување
**	***	**

Активности

Во оваа лекција можат да се користат различни активности за поддршка на учениците. Наставникот мора да одлучи дали сите или само неколку ученици имаат потребна дополнителна подготовка за да можат да работат со овие Активности.

- Пребарување во библиотека
- Пребарување на Интернет
- Повеќе интервјуа и анкети
- Интерпретирање на слики
- Мисловни мапи
- Повеќе на постери
- Одржување на изложби
- Планирање и правење презентации
- Подготвување фолии за графоскоп или Power Point презентации
- Пишување написи за во весник
- Драматизација
- Учество во дебати

Глава 6: Моќ и авторитет

Јас сум главниот! Дали навистина?

Легитимна моќ- принципот на делегирање за основно ниво

Наслов на лекција	Цели на учењето	Задачи на ученикот	Ресурси	Методи
Лекција 1: Суперхерој?	Учениците размислуваат за концептот на одговорност и авторизација преку дискусија за позицијата одговорна личност на класот.	Учениците дискутираат за одговорностите, компетенциите и позицијата одговорна личност на класот.	Flipchart, пенкала, работни материјали за учениците, голема слика од суперхерој.	Индивидуална работа, групна работа, пленарна дискусија.
Лекција 2: Добри момци, лоши момци...?	Учениците разбираат дека една личност може да застапува цела група на луѓе. Тие развиваат разбирање за концептот на делегирање на моќ и одговорност.	Учениците ги споредуваат своите идеи со шема на политичко застапување во една демократија. Тие дискутираат за своите погледи на политичарите и ги споредуваат со ставовите кои другите луѓе ги имаат за нив. За да го направат тоа прават кратки	Шема на политичко застапување, пенкала, хартија.	Индивидуална работа, групна работа, пленарна дискусија.

		интервјуа.		
Лекција 3: Една личноста прави сè, другите не прават ништо?	Учениците размислуваат за одговорностите и компетенциите на разните позиции и го разбираат процесот на избори и последиците од истите.	Учениците ги претставуваат резултатите од своите интервјуа пред класот. Ги дефинираат одговорностите и компетенциите на различните позиции и избираат ученик како одговорен/ претседател на класот.	Flipchart; пенкала, картички за избори, листа на заинтересирани ученици за позицијата претседател на класот, печатени копии од работните материјали за учениците.	Пленарна дискусија.
Лекција 4: Делење на моќта	Учениците се запознаваат со концептот на повторно избирање и деселекција. Тие размислуваат за критериумите за дефинирање на системот на претставување.	Учениците дискутираат и ги дефинираат критериумите кои им дозволуваат да ја контролираат работата на претседателот на класот.	Flipchart; пенкала.	Пленарна дискусија.

Час/Лекција 1:

Суперхерој?

Која треба да е позицијата на претседателот на класот?

Цели на учењето	Учениците размислуваат за концептот на одговорност и авторизација преку дискусија за позицијата одговорна личност на класот.
Задачи на учениците	Учениците дискутираат за одговорностите, компетенциите и позицијата претседател на класот.
Ресурси	Flipchart, пенкала, работни материјали за учениците, голема слика од суперхерој.
Методи	Индивидуална работа, групна работа, пленарна дискусија.

Опис на часот

Учениците добиваат работен материјал со слика на суперхерој. Тие треба да ги пополнат празните дијалози во врска со компетенциите и одговорностите кои треба да ги има претседателот на класот. Ова го прават самостојно 10 минути.

Откако ќе ја завршат својата работа, учениците се групираат во групи од по 4 членови и ги дискутираат нивните работни материјали. Доаѓаат до заклучок за најважните карактеристики, компетенции и одговорности кои треба да ги поседува претседателот на класот. Истите ги запишуваат на ливчиња хартија.

Секоја група ги става своите заклучоци на сликата од суперхеројот која е ставена на таблата или flipchart-от. Наставникот иницира дискусија во врска со следните прашања:

- Која е најважната компетенција која треба да ја има претседателот на класот?
- Кога на претседателот ќе му треба поддршка од целиот клас?
- Дали претседателот на класот треба да биде суперхерој? Зошто?

- Во кои ситуации претседателот на класот треба да се однесува исто како и сите други ученици во класот?
- Кои слабости може да ги има претседателот на класот?
- Во кои услови мислиш дека претседателот на класот треба да се замени со некој друг? Како?
- Кои работи претседателот на класот не може да ги исполни?

Откако дискусијата ќе заврши, учениците добиваат задача да размислуваат/размислат дали тие можат да се замислат во улогата на претседател на класот. Тие треба да размислат за одговорностите и компетенциите кои ги дискутираа и да проценат дали тие се способни да бидат на таа позиција. Наставникот им дава хартија и им вели на учениците да ги напишат нивните имиња ако се заинтересирани за таа позиција.

Час/ Лекција 2

Добри момци, лоши момци?

Која е позицијата на политичарите во една демократија?

Цели на учењето	Учениците разбираат дека една личност може да застапува цела група на луѓе. Тие развиваат разбирање за концептот на делегирање на моќ и одговорност.
Задачи на учениците	Учениците ги споредуваат своите идеи со шема на политичко застапување во една демократија. Тие дискутираат за нивните погледи за политичарите и ги споредуваат со ставовите кои другите луѓе ги имаат за нив. Спроведуваат кратки интервјуа за да го направат тоа.
Ресурси	Шема на политичко застапување, пенкала, хартија.
Методи	Индивидуална работа, групна работа, пленарна дискусија.

Опис на часот

Учениците добиваат шема со политичко претставување (работни материјали за учениците). Наставникот го претставува концептот на делегирање во една држава и објаснува дека како што има претседатели на клас, исто така има претседатели на држава. Тие имаат моќ која им е делегирана.

Наставникот им ја објаснува шемата и го објаснува системот на претставување. Процесот на избирање претставници е различен во различни видови на државни системи (на пример, во директна демократија и индиректна демократија).

Работејќи индивидуално, учениците ги пополнуваат празните места во работниот материјал. Потоа се групираат во парови и дискутираат за она што тие знаат за политичарите и разменуваат мислења за нив. Следните прашања за дискусија би можеле да помогнат:

- Што мислиш за политичарите?
- Кои политичари ги знаеш?

- Што треба да прават политичарите?
- Што не треба да прават политичарите?
- Зошто многу луѓе мислат дека политичарите се лоши?

Потоа учениците добиваат задача да спроведат интервјуа и да ги прашаат другите луѓе што мислат тие за политичарите и нивните компетенции. Ги запишуваат прашањата кои сакаат да им ги постават на луѓето во нивната фамилија, во нивниот круг на пријатели, и во нивната заедница. Наставникот им дава инструкции да направат белешки со одговорите на луѓето. Некои предлог-прашања за интервјуата се:

- Какви компетенции треба да имаат политичарите?
- Зошто мислиш дека луѓето мислат дека политичарите се најчесто лоши?
- Кои карактеристики треба да ги имаат политичарите?
- Кои карактеристики не треба да ги имаат?

Учениците ги спроведуваат своите интервјуа после часот и ги носат одговорите на наредниот час.

Час/Лекција 3

Една личност прави сè, а другите не прават ништо?

Кој ќе ја игра која улога во системот на претставување?

Цели на учењето	Учениците размислуваат за одговорностите и компетенциите на разните позиции и го разбираат процесот на избори и последиците од истите.
Задачи на учениците	Учениците ги претставуваат резултатите од своите интервјуа пред класот. Ги дефинираат одговорностите и компетенциите на различните позиции и избираат ученик како одговорен/ претседател на класот.
Ресурси	Flipchart; пенкала, картички за избори, листа на заинтересирани ученици за позицијата претседател на класот, печатени копии од работните материјали за учениците.
Методи	Пленарна дискусија.

Опис на часот

Учениците ги носат одговорите од спроведените интервјуа од претходниот час. Тие ги презентираат нивните одговори со техника каде секој ученик кажува само по една реченица. Наставникот ги запишува одговорите за компетенциите на политичарите на таблата или на flipchart-от за да можат учениците да ги визуелизираат добиените одговори.

Како втор чекор, наставникот се навраќа на прашањето за претседател на класот како политичка функција. Листата со имиња на сите заинтересирани за таа функција се става на табла. Наставникот им објаснува дека за да знаат за кој да гласаат, класот мора да знае повеќе за идниот претседател на класот и за неговите или нејзините компетенции и идеи. Се бара од кандидатите да направат мала презентација за самите себе која нема да трае подолго од две минути. Фокусот на нивната презентација треба да биде “За што се залагам”.

Откако сите кандидати ќе се претстават, учениците треба да имаат шанса да постават прашања. Тие можат да се обратат кон еден ученик, но исто така можат да поставуваат прашања кои ќе треба да бидат одговорени од сите кандидати.

Потоа учениците гласаат за кандидатите. Наставникот им претставува два вида на избори: јавно и тајно гласање. Учениците треба да одлучат кој вид на гласање ќе го спроведат.

Ако се одлучат на тајно гласање, треба да користат избирачки картички на кои ќе го напишат името на кандидатот за кој сакаат да гласаат. Потоа треба да ги стават сите картички во кутија. Двајца ученици треба да бидат одговорни за броење на гласови и да ги запишат резултатите на табла или на flipchart-от.

Учениците кои ги бројат гласовите го прогласуваат ученикот кој добил најмногу гласови, односно ученикот кој ќе биде претседател на класот, но и името на второпласираниот, односно заменик-претседателот.

Наставникот им ја дава следната домашна задача на учениците: “Одете дома и прашајте ги вашите родители кога последен пат гласале на избори, какви биле изборите, каде се одржале и како биле организирани тие избори”. (Наставникот треба да внимава да не им даде инструкции на учениците да дознаат за кого гласале нивните родители). За оваа задача се користи ливчето од работниот материјал од комплетот работен материјал за учениците.

Час/Лекција 4

Делење на моќта

Кои критериуми го дефинираат системот на претставување?

Цели на учењето	Учениците се запознаваат со концептот на повторно избирање и деселекција. Тие размислуваат за критериумите за дефинирање на системот на претставување.
Задачи на учениците	Учениците дискутираат и ги дефинираат критериумите кои им дозволуваат да ја контролираат работата на претседателот на класот.
Ресурси	Flipchart; пенкала.
Методи	Пленарна дискусија.

Опис на часот

Учениците ги носат одговорите од нивните родители во врска со изборите на час. Учениците седат во групи од 4 ученици и ги разменуваат одговорите кои нивните родители им ги дале.

Потоа, наставникот им чита приказна на учениците за претседателот во еден мал град.

Некогаш постоел еден мал град Здодевград каде луѓето биле многу несреќни. За ова имало неколку причини. Здодевград не бил многу интересен и немало што да се прави таму, освен одење во локалниот парк. Немало интересни продавници, немало концерти, и ниту едно место каде би можеле да се одржуваат некои спортски активности. Немало дури ни игралиштата за децата во градинките и во училиштата. Луѓето во Здодевград само шетале во паркот, седеле таму и гледале во езерцето. Децата се враќале од училиште, пишувале домашна и исто така оделе во паркот, седнувале таму или трчале околу езерцето. Навечер, луѓето во Здодевград немале какви приказни да раскажат, никакви искуства ниту пак сеќавања кои би ги споделиле. Секој ден им бил ист.

Зошто тоа било така? Дали Здодевград бил премногу сиромашен за да се изградат фабрики во него? Дали луѓето таму биле премногу мрзеливи за да работат? Не, дефинитивно не. Едноставно немало кој да се заангажира за организација на нештата, никој не сакал да преземе одговорност за Здодевград и да започне да ги променува работите. За разлика од другите мали градови, Здодевград немал градоначалник.

Бидејќи ситуацијата во Здодевград била неподонослива, една недела група луѓе во паркот одлучиле да спроведат избори и да изберат некој кој ќе е одговорен за Здодевград, да изберат градоначалник на Здодевград. Нешто морало да се промени! И тоа брзо!

Немало многу луѓе кои биле заинтересирани за оваа позиција. Само двајца кандидати се пријавиле на изборите. Еден бил локалниот наставник, г-дин Сознајковски, кој сакал да промени некои работи во училиштето и околу него со години. Имал идеи како да го направи ова, но кога луѓето од Бортаин ќе го запрашале што ќе промени во градот тој не знаел да одговори во моментот и им рекол дека прво ќе мора да ги праша жителите што им треба. Многу луѓе биле разочарани. Тие мислеле дека г-дин Сознајковски ќе изгради трговски центар и кино и ресторани. Тие мислеле дека конечно ќе добијат огромен базен. Тие мислеле дека г-дин Сознајковски ќе им ветува изградба на концертна сала. Колку само биле разочарани граѓаните!

Кога вториот кандидат, г-дин Сламковски настапил на сцена, жителите на Здодевград не очекувале многу. “Ова е само губење на време; ништо нема да се промени во Здодевград во кој и да е случај”, рекол еден од постарите луѓе. “Мислам дека си во право”, дошепнала жената до него. Г-дин Сламковски, згоден млад човек, го започнал неговиот говор. Зборувал и зборувал. Зборувал за Здодевград како негов роден град, го споменал училиштето каде учел, и го споменал паркот каде пораснал. Споменал како работите мора да се променат во градот. Зборувал за игралиштата кои се потребни за децата, зборувал за новиот базен кој и тоа како им е потребен на жителите, ја споменал долгоочекуваната концертна сала, дури и го споменал паркот за возење ролери за тинејџерите. Како што г-дин Сламковски зборувал, лицата на жителите на Здодевград светнале. Оддеднаш, сите се смееле. „Можеби згреишвме” рекла повторно жената. „Да, можеби”, одговори стариот човек, кој веќе се замислуваше како плива во базенот.

Г-дин Сламковски прашал: „Како ќе платиме за сето ова? Многу лесно! Предлагам сите да ги споиме нашите заштеди и да ги изградиме овие работи едно по едно. Така сите ќе добиеме по нешто.” Ова им звучело многу примамливо на граѓаните. Кога се случиле изборите следната недела, само двајца од целиот град не гласале за г-дин Сламковски. Тој бил очигледниот победник. Единствените кои гласале за г-дин Сознајковски биле самиот г-дин Сознајковски и неговата мајка. Но сега нештата ќе се променат во градот. Сите го знаеле тоа. Конечно имало некој кој има јасна идеја дури и како да плати за тоа. Никој не се сомневал дека сите во Здодевград ќе му ги дадат парите на г-дин Сламковски кои ги имале заштедено во својот живот- и тој радо ги зел парите од сите граѓани.

Долго време после изборите, граѓаните од Бортуан биле задоволни, бидејќи знаеле дека наскоро ќе имаат се што посакуваат. Месец по месец поминувале, но сеуште ништо не

се градело во градот; немало градежни работници да работат на поставување темелни ниту работници да работат на новите згради.

Едно попладне, една машина пристигнала во Здодевград носејќи нешто големо, сино со интересна форма. “Приситгна нашиот базен” извикал едно од младите момчиња од училишното игралиште. “Супер” извикаа сите по него. Само по неколку денови дознале дека базенот е однесен во куќата на г-дин Сламковски и дека е вграден во неговата градина. Луѓето започнале да се чудат. Некои започнале да се сомневаат во неговите ветувања, но некои уште верувале дека тој ќе оствари сè што ветил и останале трпеливи.

Само по една недела, група на постари луѓе виделе огромна, скапа кола како поминува, златна и сјајна. “Ха ха! Не знаевме дека ќе имаме посета од Кралицата”, се пошегувал еден од постарите луѓе. Другите продолжиле да се смеат, додека не виделе кој е зад воланот: г-дин Сламковски. Наместо да ги искористи парите за новите игралишта, тој си купил кола за него. Граѓаните во Здодевград биле вознемирени.

После една недела имало уште еден инцидент, кога г-дин Букваровска, поштарот од Здодевград, се враќал од дневните работни обврски и им раскажал на своите пријатели што се случило. “Замислете, кога поминував покрај вилата на г-дин Сламковски, слушнав многу интересен звук, како звук од слон. Па решив да заставам и да видам подобро што се случува.” “И што виде?” праша еден од неговите пријатели. “Тоа е најневеројатното: зирнав низ металната ограда и видов дека навистина има слон, кој ги прави тие звуци”. “Навистина?” прашал неговиот пријател со неверување. “Да, навистина, сè додека не видов дека е на филм. Но, никогаш досега немав видено толкав екран! Ви кажувам, г-дин Сламковски си го има изградено најголемото отворено кино на светот.” Никој не можел да поверува на тоа. Што се случи со концертната сала? Луѓето во Здодевград многу се вознемириле. Но што можеле да направат? Сепак, тие гласаа за него.

“Тоа не е МОЈА работа”, рече г-дин Сознајковски, наставникот, кога оние кои ги организирале изборите отишле кај него за да го прашаат за совет. “Вие гласавте за него и сега тој е градоначалник на Здодевград” им забележал г-дин Сознајковски. “Но тоа не е фер” рекле луѓето. “Дури го има искористено и остатокот од парите со кои требаше да изгради парк за возење ролери и си изгради ресторан за брза храна во неговата градина. Сега може да јаде колку што сака хамбургери и крофни по цел ден. А ние уште си седиме во паркот и се досадуваме, и нашите деца се досадуваат во паркот.” „Знам,” рече г-дин Сознајковски, ги затвори очите и се фати за глава. “Знам, и затоа мора да направиме нешто...”

Во своите групи, учениците дискутираат како треба да продолжи приказната, со фокус на овие три прашања:

- Што требаше да направат жителите на Здодевград уште на почетокот?
- Што можат сега да направат? Сепак, сите гласаа за г-дин Сламковски.
- Како може вакво нешто да се спречи во иднина?

Тие ги запишуваат своите одговори на хартија на flipchart-от и ги презентираат на пленарната дискусија.

Кога сите групи ќе ги испрезентираат своите идеи, наставникот ја менува дискусијата кон ситуацијата во нивниот клас и ги поставува следните прашања:

- Како ќе се осигураме дека претседателот на класот ќе прави според договореното?
- Какви механизми можеме да изнајдеме за да бидеме сигурни во тоа?
- Кој би можел да го направи тоа?
- Што ќе се случи ако откриеме дека нешто не е во ред?
- Кој може да одлучи за промена на претседателот на класот?

Учениците дискутираат за тоа на пленарната сесија и даваат предлози. Гласаат за предлозите и изнаоѓаат заедничко решение. Договорот се запишува и сите го потпишуваат, вклучувајќи го и претседателот на класот и неговиот заменик.

ГЛАВА 7
ОДГОВОРНОСТ

Основно ниво

Јас сум за екологија...моето училиште се приклучува!

7.1. Одговорност

Учениците дискутираат за основите на одговорност

7.2. Училиштето е живот: живеење во екологија?

Колку еколошко е нашето училиште?

7.3. Како да започнам да бидам одговорен?

Учениците ги прават првите чекори за да го направат своето училиште поеколошко

7.4. Како поминавме - кој е планот?

Учениците размислуваат за своите активности и одлучуваат како да продолжат понатаму

Глава 7: Основен концепт- “Одговорност” (за основно ниво)

Основни информации за наставниците: како ставовите на учениците влијаат врз нивната перцепција за концептот на човекови права?

Добредојдовте во моето утро, добредојдовте во мојот ден

Јас сум одговорен, јас така го направив

Да направам повеќе фотографии, да видам што може да има на нив

Мислам дека перфектно направив сè, не би променал ништо.

Farewell Andromeda (1973) од John Denver

Во денешно време, децата учат да преземаат одговорност за своите постапки уште од најраната возраст. Ова многу често се зема здраво-за-готово во многу фамилии и општества. Демократската држава може да функционира само ако нејзините граѓани не прашуваат што може државата да направи за нив, туку што тие можат да направат за својата држава. Овој цитат кој најчесто се користи во овој контекст е од Џон Ф. Кенеди: “не прашувај што може твојата земја да направи за тебе- прашај што можеш ти да направиш за својата земја”.

Постојат различни видови и степени на одговорност. Одговорноста може да биде лична, колективна или морална. Постои одговорност на парламентот, владата или медиумите. Потоа тука е одговорноста кон образованието на родителите, наставниците, итн. Овие форми на одговорност или имаат легално потекло или претставуваат морални вредности.

Во оваа глава, учениците осознаваат дека постојат различни форми на одговорност и дека често може да се збунат. Најважно за нас е учениците да разберат дека преземањето одговорност за непосредната околина е исто така придонес кон заедницата. Со тоа, учениците не само што придонесуваат за животот на заедницата, туку добиваат моќ и одговорност. Во зависност од политичката ситуација или политичката традиција во општеството (или во зависност од училишната традиција или раководството на училиштето), може да биде лесно да се преземе одговорност и така да се добие моќ или може да биде многу тешко. Недобивањето одговорност создава фрустрации во секојдневниот живот што пак, мора да се анализира и да се надмине.

Луѓето имаат капацитет за морални судови од најрана возраст и сфаќаат кога се однесуваат одговорно, а кога не. Сепак важно е да не се ограничуваат само на општествено и морално учење на најрана возраст; па така, ако одлучиме ова да го направиме во рамките на ОДГ/ОЧП- со принципите кои се содржат во него за интернационални правни средства за човекови права- целите кои се поставени ќе се прошират. Размислувањето за искуството добиено со превземање одговорност води до пошироко разбирање за самиот себе како граѓанин. Понатаму, ова искуство води не само

до тоа да се добие уште повеќе одговорност, туку и до автоматски преземање на одговорност.

Исто како во цитатот во песната на почетокот, учениците треба да научат да го искушат преземањето на одговорноста. Треба да донесуваат одлуки и да бидат одговорни за последиците од нивните одлуки. Живеење и растење во демократија во училиштето значи дека училиштето е место каде тие се подготвуваат за живот, но исто така и местото каде живеат заедно и каде заедно донесуваат одлуки. Очигледно е дека постои јасна поделба на улогите и дека законите и правилата се потребни. Сепак, во училиштата низ светот, потенцијалот за давање на повеќе простор и давањето повеќе одговорности на учениците сеуште не е искористено.

Наставниците и класните раководители може лесно да го променат тоа со помош на постоечката рамка на закони и правила.

Целта на образованието за демократско општество и човекови права е да го поддржи развојот на компетенциите во овие подрачја. Оваа глава го има следниот компетенциски профил:

Компетенции во...		
Политичка анализа и суд	Употреба на методи	Донесување на политички одлуки и дејствување
**	**	***

Активности

Во оваа лекција можат да се користат различни активности за поддршка на учениците. Наставникот мора да одлучи дали сите или само неколку ученици имаат потребна дополнителна подготовка за да можат да работат со овие Активности

- X Пребарување во библиотека
- X Пребарување на Интернет
- X Повеќе интервјуа и анкети
- O Интерпретирање на слики
- O Мисловни мапи
- O Повеќе на постери
- O Одржување на изложби
- X Планирање и правење презентации
- X Подготвување фолии за графоскоп или Power Point презентации
- X Пишување написи за во весник
- O Драматизација
- X Учество во дебати

Глава 7: Одговорност

Јас сум за екологија..Моето училиште се приклучува!

Како ставовите на учениците влијаат врз нивната перцепција за концептот на човекови права?

Наслов на лекција	Цели на учењето	Задачи на ученикот	Ресурси	Методи
Лекција 1: Одговорност	Учениците размислуваат за одговорноста како термин кој е поврзан со луѓе, предмети или задачи.	Учениците собираат и анализираат весници и списанија кои се читаат во нивните заедници. Изработуваат постер на кој ги забележуваат своите резултати.	Работен материјал.	Групна работа.
Лекција 2: Училиштето е живот: живеење во екологија?	Учениците сфаќаат дека нивното училиште не е само место за учење, туку и место за живеење. Планираат да преземат (еколошка) одговорност за овој “простор за живеење”.	Се планираат и развиваат разни можности за еколошко однесување.	Работен материјал.	Групна презентација, пленарна дискусија.
Лекција 3: Како да започнам да	Учениците планираат конкретна	Учениците го користат даденото време	Индивидуална работа во зависност од	Практична апликација.

<p>бидам одговорен?</p>	<p>имплементација на индивидуални чекори. Аспекти како реалистичен менаџмент на време и способноста да се носи компромис во групата, како и целокупната флексибилност треба да се целите кон кои учениците ќе се стремат.</p>	<p>за имплементација на дадените активности.</p>	<p>планот за дејствување.</p>	
<p>Лекција 4: Како поминавме- кој е планот?</p>	<p>На крајот на оваа глава, учениците се обидуваат да ги променат перспективите со цел да разберат што значи да се преземе одговорност во другите позиции. Ова е чекор понатаму кон поголемо разбирање за демократското учество.</p>	<p>Учениците го пренесуваат искуството од работата во мали групи во други ситуации.</p>	<p>Работен материјал.</p>	<p>Пленарна дискусија, групна работа.</p>

Час/Лекција 1

Одговорност

Учениците ги дискутираат основите на одговорноста

Цели на учењето	Учениците размислуваат за одговорноста како термин кој е поврзан со луѓе, предмети или задачи.
Задачи на учениците	Учениците собираат и анализираат весници и списанија кои се читаат во нивните заедници. Изработуваат постер на кој ги забележуваат своите резултати.
Ресурси	Работен материјал.
Методи	Групна работа.

Информација

Одговорноста како концепт има корени во политичките контексти во 18-ти и 19-ти век, кога се работеше за одговорни дела и принципите на претставителна влада. Во филозофијата на 20-ти век, фокусот беше на прашањето за слободна волја: дали една личност е одговорна за своето однесување или за својот карактер? Дискусијата се концентрираше повеќе на индивидуата.

Како резултат, денес е тешко да се разбере концептот на колективна одговорност, што претставува прашање кое има добиено ново место во современата политика. Тоа е така бидејќи секојдневните прашања во врска со одговорноста - прашања за заедничка одговорност, дефинирање на полето на одговорност на една личност, или оценувањето дека една личност е доволно одговорна за да биде на позиција- мора да биде земено предвид.

Опис на часот

Учениците седат на своите столчиња во круг. Наставникот го става flipchart-от или големо парче хартија со наслов “Преземање одговорност за...” во средината на кругот. Околу него, наставникот става слики извадени од списание кои покажуваат, на пример:

- Милениче 1;
- Милениче 2;
- Милениче 3;
- Група на луѓе;
- Една личност;
- Едно дете;
- Езеро/река;
- Храна;
- Мебел;
- Срце;
- Ѓубре.

Потоа, наставникот става картички со зборови на подот. На нив се напишани имињата на поимите покажани на сликите.

Откако учениците ќе ги разгледаат сликите, наставникот бара од нив да ги поврзат со картичките со зборови. Кога тие ќе завршат со ова, наставникот го прашува класот за следниот проблем:

- Што значи да се преземе одговорност за некој или нешто?
- Размислете за некое тешко искуство. Што беше тешко во врска со тоа? Што ти се допадна од тоа?

Она што е важно тука, е наставникот најпрво да го претстави проблемот и само потоа да формира парови од учениците за да работат заедно на истиот. Инаку, вниманието на учениците ќе биде фокусирано на формирање на паровите, а не на решавање на проблемот.

Учениците го дискутираат проблемот во паровите неколку минути и потоа ги претставуваат нивните размислувања пред целиот клас. Сите ученици нема да имаат можност да ги искажат своите ставови, но треба да им се даде шанса на сите сè додека се внимава секогаш еден ист ученик да презентира пред класот.

После кратката дискусија, учениците добиваат задача да размислат за различни професии и како преземањето на одговорност за одредена работа или позиција може да биде организирано:

- Преземање одговорност за себе си;
- Преземање одговорност за другите;
- Преземање одговорност за нешта.

Наставникот му дава задача на еден ученик да направи листа на професии или работи на таблата или на flipchart-от.

Во последната четвртина од часот, на учениците им се дава задача да напишат краток текст (истите парови на ученици) и да го завршат дома.

Задача:

“Изберете една професија од листата. Можеби веќе знаете некој кој тоа го работи. Ако сакате, може да изберете професија која не е на листата. Напишете краток текст за таа професија и за одговорностите на лицето кое ја работи таа работа:

- Одредете кои задачи ги има лицето кое ја работи таа работа
- За што или кого треба тој/таа да преземе одговорност?
- Ако лицето не преземе одговорност, какви последици ќе има тоа за државата, фамилијата, училиштето или заедницата?
- Што може да претставува потешкотија за лицето кое ја работи таа професија?

Текстот треба да се напише за да може потоа да биде изложен во училницата. Од помош може да е ако има и илустрација, колаж или слика до секој текст, па со тоа ќе се направи постер.

Час/лекција 2

Училиштето е живот: живеење во екологија?

Колку е еколошко нашето училиште?

Цели на учењето	Учениците сфаќаат дека нивното училиште не е само место за учење, туку и место за живеење. Планираат да преземат (еколошка) одговорност за овој “простор за живеење”.
Задачи на учениците	Се планираат и развиваат разни можности за еколошко однесување.
Ресурси	Работен материјал.
Методи	Групна презентација, пленарна дискусија.

Информација

Учењето за екологијата значи да се живее еколошки. На тој начин, училиштето станува место каде тие се активни граѓани. Активното граѓанство најдобро се учи со земање учество - поединците треба да имаат можност да истражуваат прашања од демократското граѓанство и човековите права за самите себе, а не само да им се каже како мораат да се однесуваат и да размислуваат.

Образованието за активно граѓанство не е само апсорпција за фактичкото знаење - во овој случај како да се заштити околината и да се спречи понатамошна штета - туку за практично разбирање, вештини и способности, и карактери и вредности.

Медиумот е пораката - учениците учат колку што е можно повеќе за демократското граѓанство со примери кои им се дадени од страна на наставниците и нивните соученици и на начинот на кој (еколошкиот) живот во училиштето е организиран, како и преку формални методи на инструкција.

Опис на часот

Во вториот дел од оваа лекција, наставникот мора да биде сигурен дека насловот ќе биде доведен до локално ниво и контекст. Најпрво, наставникот треба да направи мало сумирање на претходниот час. Треба да биде јасно дека за една заедница која добро функционира треба да има одговорност која е поделена помеѓу повеќе луѓе.

Училиштето е претставено како заедница во која постои и живеење и учење заедно. Затоа на него треба да се гледа како на *полис*, односно град-држава, каде социјалните и еколошките проблеми, на пример, треба да се решат. Меѓу другите работи, училиштето исто така треба да претставува модел за еколошките принципи и процеси, и треба да се дадат предлози како тоа најдобро да се направи. Има неколку различни аспекти како да се преземе одговорност. Учениците добиваат задача да размислуваат за тоа во кои аспекти од училишниот живот треба еколошките процеси да се подобрат и што можат тие самите да придонесат.

Следната активност се реализира во групи од по 4 ученици. Секоја група добива по еден клучен термин и прави листа на прашања во врска со тој термин, како на пример (примерот овде е “ѓубре”):

- Какво ѓубре произведува нашето училиште?
- Каде го носат?
- Кој е одговорен за тоа?
- Како може да се намали количината на училишно ѓубре?
- Како можеме јас или мојот клас да допринесат за тоа?

За оваа задача, еден час и следната работна недела треба да бидат предвидени како временска рамка за истражување и домашна задача. Ако наставникот сака да ја намали временската рамка, тој или таа ќе треба да направат истражување и самиот/самата да дојде до информациите. Учениците прават листа за проверка која ќе биде претставена пред ницните соученици на “еко-сидот”.

Листа на можни клучни термини:

- ѓубре;
- намалување на отпад;
- енергија и моќ;
- вода;

- транспорт;
- здравје;
- училишно земјиште;
- биоразноликост;
- одржливост на нашата планета;
- општи еколошки мерки.

Час/Лекција 3

Како да започнам да бидам одговорен?

Учениците ги прават првите чекори за да го направат своето училиште поеколошко

Цели на учењето	Учениците планираат конкретна имплементација на посебни/индивидуални чекори. Аспекти како реалистичен менаџмент на време и способноста да се носи компромис во групата, како и целокупната флексибилност треба да се целите кон кои учениците ќе се стремат.
Задачи на учениците	Учениците го користат даденото време за имплементација на дадените активности.
Ресурси	Индивидуална работа во зависност од планот за дејствување.
Методи	Практична апликација.

Опис на часот

Групите ученици треба да ги презентираат своите листи за проверка. Прв пат за време на овој час, наставникот треба да ја води дискусијата за видовите на одговорност или моќ која учениците навистина ја имаат:

- Што можеме да промениме?
- Што не мора да биде променето?
- Каков вид на отпор ќе има?

После нивната пленарна дискусија, одредени одлуки треба да се преземат:

- Кои се првите чекори кои сакаме да ги преземеме?
- Колку време сакаме да вложиме?
- Дали ќе формираме “еко-група” за тоа?
- Дали сакаме да се концентрираме на едно поле (на пример, вода, ѓубре или електрична енергија) или сакаме да преземеме општи чекори во полето на екологијата?

Важно е да се одредат задачи кои учениците навистина ќе можат да ги остварат. Ова значи дека треба да се располага со информации или пак да се започне кампања за подигнување на свеста низ целото училиште.

Под водство на група ученици (еко-групата) треба да се направи краток акционен план и треба да се поделат задачите (на голем лист на таблата или на flipchart-от).

Во зависност од нивото на класот, наставникот треба да го води процесот на донесување на одлуки. Важно е учениците да останат реалистични и да не планираат и создаваат нешто што нема да можат да го исполнат со помош на постоечките материјали или ресурси. Можно е да се потребни дополнителни финансиски ресурси или да се консултираат надворешни организации. Овие одлуки треба да се донесат во класот.

Сите овие задачи треба да се направат пред наредниот час, или индивидуално или во мали групи. Искуството покажало дека документирањето на овие процеси со слики, цртежи итн., се покажало како мотивирачки за учениците.

Час/Лекција 4

Што направивме - кој е планот?

Учениците размислуваат за своите активности и одлучуваат како да продолжат понатаму

Цели на учењето	На крајот на оваа глава, учениците се обидуваат да ги променат перспективите со цел да разберат што значи да се преземе одговорност во другите позиции. Ова е чекор понатаму кон поголемо разбирање за демократското учество.
Задачи на учениците	Учениците го пренесуваат искуството од работата во мали групи во други ситуации.
Ресурси	Работен материјал.
Методи	Пленарна дискусија, групна работа.

Опис на часот

Четвртиот дел од оваа глава може да искористи за да се заокружи, но наставниците исто така можат да започнат и практична работа во оваа фаза. Како што беше веќе напоменато, практичната работа може да ги вклучува учениците кои работат во мали групи или како клас, или пак може да биде направено во форма на училишен проект.

Овој час треба да започне на истиот начин како и првиот час. Учениците треба да седат во круг и да размислуваат што научија од претходните часови.

Треба да започнат со презентирање на резултатите од нивното истражување:

- Што се постигна?
- Што не успеа?
- Што беше подобро или променето?
- Што значи да се презема одговорност за еколошки проекти?
- Дали сум подготвен/а да преземам одговорност за нешто што “не е моја вина”?
- Како се гледам себеси?

- Што ме разочара? Што ме направи среќен/на?

За да им се помогне на учениците да размислуваат за тоа што имаат постигнато, искуството покажало дека е корисно да се користи “еко-сидот”, кој е направен и развиен во текот на оваа глава.

Како дел од оваа дискусија, треба да е јасно што значи “да се презема одговорност” за да има заедница која целосно ќе функционира. Следните прашања треба да се користат за да се стимулира дискусијата:

- Какви видови на заедници постојат?
- Кој ја има која улога?
- Како тоа функционира во една држава?
- Што знаеме за демократијата и како функционира демократијата?
- Што подразбираш под следниот цитат од Џон Ф. Кенеди: “не прашувај што може твојата земја да направи за тебе - прашај се што можеш ти да направиш за својата земја”?

Иако аналогиите понекогаш може да претставуваат проблем, може да е интересно тие да се користат за учениците да размислуваат малку посложено. Тие не мора да стигнат до одреден закучок. Поважно е да се охрабрат да размислуваат малку посложено и тој процес понатаму ќе продолжи во понатамошните глави.

Учениците (работејќи во мали групи) треба да имаат лист од работниот материјал на кој ќе ги запишат нивните искуства:

Преземање одговорност, делење на одговорноста		
Пример: екологија		
Место/ситуација	Каква одговорност има оваа личност?	
Клас	Наставник	Ученик
Училиште	Главен наставник	Наставник/ученик
Држава	Претседател на држава	Луѓе
?		

Учениците треба да размислуваат за тоа кога одговорноста треба да се преземе во секоја ситуација.

После истекувањето на даденото време, еден член од секоја група треба да ги презентира идеите на групата. За време на финалната дискусија, наставникот треба да направи паралели помеѓу искуствата во класот и опишаните ситуации кои се очигледни. Исто така, задача на наставникот е да покаже дека и кон тоа постојат одредени граници.

На крај, техниката каде секој ученик кажува по една реченица може да покаже што имаат научено учениците од оваа глава, на пример:

“Објаснете во една реченица за тоа што мислите дека беше најважно од оваа глава во однос на преземање на одговорност”.

Учениците треба да имаат неколку минути за да размислат што ќе кажат и треба да го кажат тоа што сакаат да го кажат, иако некој претходно го кажал истото. Наставникот исто така треба да учествува во оваа активност. Тој/таа треба да им се заблагодари на учениците за нивното учество, но не смее да ги коментира нивните изјави.

ГЛАВА 8
ПРАВА И СЛОБОДИ
Основно ниво
Моите права-твоите права

8.1. Желби и потреби: што ми е важно?

Учениците учат да разликуваат помеѓу она што го сакаат и она што е нивна основна потреба

8.2. Човекови права: што претпочитаат тие?

Учениците ги споредуваат нивните потреби со написи од Универзалната декларација на човекови права

8.3. Анкета: што знаат и мислат луѓето за нас

Учениците прават анкета за човековите права

8.4. Човекови права во живо!!!

Презентирање и дискусија за резултатите од анкетата

Глава 8: Основен концепт- „Права и слободи” (за основно ниво)

Основни информации за наставниците: човекови права: што е важно за мене? За тебе? За другите?

Човековите права наједноставно можат да бидат дефинирани како оние видови на права кои се наследни по нашата природа и без нив не можеме да напредуваме како човечки суштества.

Човековите права и фундаменталните слободи ни дозволуваат да се развиваме и да ги користиме нашите човекови квалитети, нашата интелигенција, нашите таленти и нашата свест и тие ни дозволуваат да си ги задоволиме нашата духовна и други потреби. Тие се темелат на зголемената човекова побарувачка за живот во која наследената гордост и вредноста на секое човечко суштество се почитува и заштитува.

Оваа глава изобилува со основни информации за наставниците во основно училиште кои сакаат да ја подигнат свеста за вредноста на човековите права, како и чувството за реципроцитет и универзалност врз кои се темелат човековите права. Тоа е само појдовна точка, која треба да биде поддржана со истражување и проучување и/или со користење на упатства и аудио-визуелни материјали кои веќе се достапни. Со тоа, со надеж, ќе се поттикне постојан процес на адаптација и развивање на сите нивоа на поучување во еден свет со толку многу различни култури.

Декадата на Обединетите Нации за Образование за Човековите права (1995-2004) го дефинираше образованието за човековите права како “дисеминација, обучувачки, и информациски напори кои имаат за цел да изградат универзална култура на човекови права низ ширење на знаење и вештини и обликување на ставови кои се насочени кон:

- Зајакнување на почитта кон човековите права и фундаментални слободи
- Целосен развој на човечката личност и чувството на гордост
- Промовирање на разбирањето, толеранцијата, полова еднаквост и пријателство кај сите нации, домородци и расни, етички, национални, религиозни и лингвистички групи
- Давање можност на сите луѓе да земат активно учество во општеството
- Продолжување на активностите на Обединетите Нации за Одржување на Мирот (Адаптирано од План за Акција на Декадата на Обединетите Нации за Образование за Човековите Права (1995-2004) параграф 2.)

Овој процес ќе зависи од засебните образовни системи, кои многу се разликуваат, но најмалку од степенот на дискреција во кој наставниците мора да си ги постават своите

поучувачки цели. Сепак, наставникот секогаш ќе биде најглавната личност во преземање нови иницијативи за работа и тој/таа носат огромна одговорност при комуникацијата и промовирање на принципите на човекови права во училищата. Сепак, само поучувањето за човекови права не е само по себе доволно. Тие вредности треба да се присутни во училищата заедно со процесите на демократско донесување на одлука и дејствување. Учениците не само што ќе сакаат да научат за човековите права, туку тие учат низ нив и со нивна помош.

Фактот дека Универзалната Декларација за Човекови Права⁴ има скоро глобална валидност и применливост е многу важно за наставникот. Работејќи со начела кои се со години наназад прифатени и применети, наставникот може гордо да рече дека тој/таа промовира нормативен систем кој е признаен од интернационалната заедница и нејзините влади. Образовниот систем се разликува многу. Сепак, кога поучува за човековите права, наставникот има и втора улога - односно, тие поучуваат на таков начин со тоа што ги почитуваат човековите права во училищата и самата училишна околина.

Ова значи избегнување на секакво лицемерие. Наједноставно кажано, лицемерието се однесува на ситуации во кои темата за која поучува наставникот е очигледно зависна од тоа како наставникот поучува. На пример, “Денес ќе учиме за слобода на изразување - ти таму во последниот ред, замолкни!” На овој начин, учениците ќе научат многу за моќта, и со тоа помалку за човековите права и почитта кон човековата гордост, која е во суштината на човековата слобода. Бидејќи учениците поминуваат добар дел од времето во проучување на наставникот и можат да развијат претстава за личните мислења на наставникот, таквиот вид на однесување може да предизвика наставникот да има многу мал позитивен ефект. Поради потребата да удоволат, на пример, учениците може да се обидат да ги “присвојат” личните ставови на наставникот, без да размислуваат за себе. Ова може да е причината, барем на почетокот, зошто тие не ги искажуваат своите ставови. Во најлош случај, лицемерието предизвикува сериозни прашања за како да се зачува и промовира човековата гордост и на наставникот и на учениците во училищата, како и во училиштето и во општеството. Ова бара од наставниците да изнајдат начини и средства да ги инволвираат другите страни во процесот на одлучување што да се прави, како тоа да се направи; тоа значи да не се инволвираат само учениците, директорите, образовните надлежни лица, и родителите, туку и, ако е возможно, членови на заедницата во кои тие работат и живеат.

Целта на образованието за демократско општество и човекови права е да го поддржи развојот на компетенциите во овие подрачја. Оваа глава го има следниот компетенциски профил:

⁴ Усвоена од Собранието на Обединетите Нации на 10 декември 1948

Компетенции во...		
Политичка анализа и суд	Употреба на методи	Донесување на политички одлуки и дејствување
**	***	*

Активности

Во оваа лекција можат да се користат различни активности за поддршка на учениците. Наставникот мора да одлучи дали сите или само неколку ученици имаат потребна дополнителна подготовка за да можат да работат со овие Активности

- Пребарување во библиотека
- Пребарување на Интернет
- Повеќе интервјуа и анкети
- Интерпретирање на слики
- Мисловни мапи
- Повеќе на постери
- Одржување на изложби
- Планирање и правење презентации
- Подготвување фолии за графоскоп или Power Point презентации
- Пишување написи за во весник
- Драматизација
- Учество во дебати

Глава 8:Права и Слободи

Мои права-твои права?

Човекови права: што ми е важно? Тебе? На другите?

Наслов на лекција	Цели на учењето	Задачи на ученикот	Ресурси	Методи
Лекција 1: Желби и потреби	Учениците учат дека нивните индивидуални желби - идеите и нештата кои тие би сакале да ги имаат и да ги реализираат- се исто толку важни како и нештата кои на луѓето им се потребни со цел да имаат пристоен живот.	Учениците избираат слики кои ги претставуваат нивните желби и потреби и дискутираат и одлучуваат за нив.	Конец, клин, исечоци (слики) од списанија, работен материјал.	Групна работа.
Лекција 2: Човекови права: што претпочитаат тие?	Со поврзување на секоја нивна индивидуална потреба со натпис од Универзалната Декларација на Човекови Права, учениците учат да препознаат дека декларацијата е направена со цел да ги пресретне потребите на луѓето.	Учениците размислуваат за првиот час со помош на листа или избран натпис од Универзалната декларација за Човекови Права.	Работен материјал (поедноставена верзија од Универзалната Декларација за Човекови Права), листи со потреби од глава 8, час 1.	Групна работа, истражување.
Лекција 3: Анкета: што знаат и мислат	Учениците го продлабочуваат своето знаење со	Учениците припремаат анкета и	Работни материјали, хартија, пенкала	Анкети во групи.

<p>луѓето околу нас?</p>	<p>интервјуирање на возрасните за нивните ставови и нивното познавање на човековите права. Забележуваат колку индивидуалните човекови права можат да бидат различно вреднувани.</p>	<p>вежбаат како ќе ја спроведат во училницата. Самата анкета треба да биде направена како домашна задача за време на наредната недела.</p>	<p>и моливи.</p>	
<p>Лекција 4: Човекови права во живо!</p>	<p>Учениците стануваат свесни за тоа како луѓето различно ги вреднуваат човековите права со презентирање на резултатите од нивното истражување. Размислуваат за своите процеси на учење и со тоа го овозможуваат трансферот на знаење и компетенциите.</p>	<p>Учениците ги презентираат и дискутираат резултатите од својата анкета. Размислуваат за целиот процес на учење.</p>	<p>А4 хартија.</p>	<p>Групна дискусија, пленарна дискусија.</p>

Час/Лекција 1

Желби и потреби: што ми е важно?

Учениците учат да разликуваат помеѓу она што го сакаат и она што е нивна основна потреба

Цели на учењето	Учениците учат дека нивните индивидуални желби-идеите и нештата кои тие би сакале да ги имаат и да ги реализираат- се исто толку важни како и нештата кои на луѓето им се потребни со цел да имаат пристоен живот.
Задачи на учениците	Учениците избираат слики кои ги претставуваат нивните желби и потреби и дискутираат и одлучуваат за нив.
Ресурси	Конец, клин, исечоци (слики) од списанија, работен материјал.
Методи	Групна работа.

Информација

Човековите права имаат и етичка и легална основа. Иако човековите права како целина се сметаат за невидливи, сепак јасно е дека секоја индивидуа има јасна слика што нему/нејзе им е важно во животот. Што е уште поважно е дека треба да се разбере - особено за адолесцентите - дека не сите потреби се основни потреби кои се препознаени како права во рамките на интернационалните стандарди кај човековите права. Повеќе разлика помеѓу желби и потреби, почитување на начините на кои одредени луѓе повеќе уважуваат некои права од други, и во исто време прифаќање на важноста на кохезивната рамка на човекови права, е долготраен процес на учење. Иако легалните аспекти на човековите права не се обработени во овој час, наставниците треба да бидат свесни дека обврзувачките легални договори - кои владите ги потпишале како знак на согласност - се темелат врз нормативната рамка на Унверзалната декларација за човекови права. Во Европа, главниот обврзувачки легален договор за човекови права е Конвенцијата за Заштита на човековите права и основните слободи (Европска конвенција за човекови права).⁵

⁵ ETS број , отворен на 4-ти ноември 1950 и стапен на сила 3ти септември 1953

Опис на часот

Училницата треба да биде наредена на таков начин за да можат учениците да работат во групи од по 4 до 6 ученици. Наставникот треба да ги стави сите материјали кои се потребни за овој час на посебна маса од која учениците ќе може да земаат и да враќаат материјал на крајот на часот. Сопствеништвото е најглавен фактор во успешен ОДГ/ОЧП и наставникот и учениците треба да гледаат на својата училница како простор за живеење за кој треба да се грижат. Треба да има што е можно повеќе исечоци од списанија закачени на ѕидовите на училницата.

Наставникот ги собира учениците пред “сидот со слики” и започнува дискусија:

- Кои се вашите искуства кога ги собиравте овие слики?
- Дали нешто ве изненади? Ако има, што е тоа?

После неколку минути како воведен разговор, наставникот им дава задача на двајца ученици да го држат конецот (околу 4 метри долг) и 12 закачалки за облека. Наставникот потоа зема две припремени картички со зборовите ПОТРЕБИ и ЖЕЛБИ. Наставникот ги става на левиот и десниот крај на конецот и им вели на учениците да размислат која слика ќе ја стават под ПОТРЕБИ, а која под ЖЕЛБИ. Откако сите ќе одлучат, наставникот им вели на двајца ученици да ги закачат своите предлози и да објаснат зошто донеле таква одлука. Потоа, наставникот треба да ја објасни разликата помеѓу потреби и желби низ дискусија со учениците, но треба да води сметка да не го прави тоа со дефиниции, туку со собирање и подредување на објаснувањата на учениците.

Во групи од четворица до шест, учениците треба да одберат 10 слики од целата колекција, пет од категоријата ПОТРЕБИ и пет од категоријата ЖЕЛБИ. Секоја група ја добива оваа задача во пишана форма (која наставникот ја дава или ископирана или ја запишува на табла).

Задача и презентација:

- Како група, учениците треба да одберат 10 слики од целата колекција. Од нив, пет треба да се од категоријата ПОТРЕБИ и пет од категоријата ЖЕЛБИ (ако две или повеќе групи сакаат иста слика, изнајдете некое решение).
- Групите треба да дискутираат за своите избори и се обидуваат да дадат одговори на следните прашања:
 - Зошто ова е важно во мојот живот?
 - Што би значело ако го немам ова во мојот живот?

- Што сакам да имам или да добијам подоцна во мојот живот?
 - Што значи тоа за мене како момче/девојче?
- Десетте избрани слики треба да бидат подредени според важност и учениците треба да објаснат зошто тоа го направиле така. Треба да изнајдат решение кое ќе биде најдобро за сите членови на групата.
 - Двете групи треба да ги држат краевите на крајот, и еден ученик треба да го објасни изборот што го направил. Само првиот и последниот избор треба да се објасни. На крај, учениците треба да објаснат со свои зборови која е разликата помеѓу потреби и желби. Дали можат да најдат “дефиниција” за нив?

Крајот се закачува на ѕидот (или на друго место во училницата) заедно со сите избрани слики.

Час/Лекција 2

Човекови права: што претпочитаат тие?

Учениците ги споредуваат нивните потреби со текстови од Универзалната Декларација на Човекови права

Цели на учењето	Со поврзување на секоја нивна индивидуална потреба со натпис од Универзалната декларација на човекови права, учениците учат да препознаат дека декларацијата е направена со цел да ги сретне потребите на луѓето.
Задачи на учениците	Учениците размислуваат за првиот час со помош на листа или одбра натпис од Универзалната декларација за човекови права.
Ресурси	Работен материјал (поедноставена верзија од Универзалната декларација за човекови права), листи со потреби од глава 8, час 1.
Методи	Групна работа, истражување.

Опис на часот

На почетокот на часот, наставникот треба да ги сумира резултатите од претходниот час. Наставникот треба да направи поврзаност помеѓу потребите и човековите права и да направи кратка презентација за историјата на човековите права (видете го работниот материјал со наслов “Човекови права: листа за споредување права и потреби”). Излагањето на наставникот не треба да трае повеќе од 10 минути.

Учениците добиваат задача да ги поврзат нивните лични потреби (кои ги имаат дефинирано) со човековите права прикажани на поедноставената листа на човекови права (работен материјал). Треба да работат во истите групи како и претходниот час и треба да ги имаат предвид следните прашања: кои човекови права се важни за нив, па макар и тоа да е несвесно? Дали може да ја разберат врската помеѓу права и потреби? Дали може да се сетат на примери од секојдневниот живот кои можат да го поврзат со одредени права? Работниот материјал може да помогне за ова. Наставникот треба да одлучи дали ќе работи со поедноставената верзија на Универзалната декларација на човекови права или со оригиналниот документ (достапен на www.un.org/en/documents/udhr/). Со користење на поедноставената верзија, ученикот треба веднаш да разбере дека човековите права се развиле врз основа на секојдневните потреби.

Примерок од работниот материјал:

Листа на основни права	ПОТРЕБИТЕ кои ги дефинираваме	На кој натпис од оригиналната декларација на човековите права ова припаѓа?
<i>Правото на живот</i>		
<i>Правото на работа</i>		
<i>Правото за сопствеништво</i>		
<i>Правото на слободен говор</i>		
.....		

Учениците треба да се обидат ги ископираат нивните листи на потреби со онаа од претходниот час на работниот материјал. Ова нема да биде лесно, бидејќи зборовите за потребите и правата нема да се исти. Ова може да стимулира дискусија и да поттикне одлуки кои не се секогаш јасни. Ова е намерно.

Како втор чекор, групите кои имаат завршено треба да ги споредуваат своите листи со оригиналната декларација на човекови права.

На крајот на овој час, една листа од целиот класот треба да биде завршена. Ова значи дека листите од групата треба да бидат копирани на една поголема листа, која ќе биде презентирана пред сите. Ако има компјутери, учениците може да направат електронска листа, со користење на работниот материјал како шема. Оваа задача треба да биде дадена на помали групи на ученици кои ова можат да го направат за домашна задача. Ако е потребно, наставникот може да ја направи листата.

Час/Лекција 3

Анкета: што знаат и мислат луѓето околу нас

Учениците прават мала анкета за човековите права

Цели на учењето	Учениците го продлабочуваат своето знаење со интервјуирање на возрасни за нивните ставови и нивното познавање на човековите права. Забележуваат колку индивидуалните човекови права можат да бидат различно вреднувани.
Задачи на учениците	Учениците припремаат анкета и вежбаат како ќе ја спроведат во училницата. Самата анкета треба да биде направена како домашна задача за време на наредната недела.
Ресурси	Работни материјали, хартија, пенкала и моливи.
Методи	Анкети во групи.

Опис на часот

Класот сега има листа на човекови права (која намерно не е комплетна листа). Од таа листа станува очигледно дека и без познавање на концептот на човекови права, сите знаат дека луѓето имаат потреби и тие потреби се многу слични со правата претставени во текстовите од Универзалната декларација на човекови права. Со осознавање на тоа, учениците делумно ја реконструираат историјата на човекови права, кои сепак, не се направени по случаен избор во изолација, туку се развиени од идејата дека сите луѓе имаат основни права кои никој не смее да им ги одземе.

На третиот и четвртиот час, учениците треба да направат кратка анкета. Во својата локална заедница, треба да се обидат да најдат што асоцира на човекови права, како човековите права се оценети и кое ниво за разбирање на основните човекови права го имаат луѓето.

Учениците треба да направат, спроведат и оценат кратка анкета, со цел да разберат како човековите права се присутни во нивната непосредна близина. Наставникот им дава работен материјал на кој може да ги запишат одговорите според одредени категории: лични ставови кон човековите права, познавање на човековите права, моменталната

состојба на човековите права во нивната земја. Учениците треба да анкетираат возрасни (роднини, пријатели, соседи, случајни минувачи) и да ги поставуваат следните прашања:

- Дали мислиш дека е важно човековите права да се воведат во целиот свет? Ако да, зошто? Ако не, зошто?
- Кои правила треба да се заштитат најмногу низ светот?
- Кој е одговорен за тоа да се спроведе?
- Кои права треба најмногу да се заштитат во нашата земја?
- Кој е одговорен за тоа да се спроведе?

Учениците треба да се внимателни да не осудуваат без разлика дали ставовите кои се изнесени се правилни. Тие треба само да ги запишат одговорите.

Ситуациите на интервјуа не се лесни и можеби ќе биде покорисно тие да се симулираат во училницата. Мала група ученици треба да бидат интервјуирани, а двајца ученици треба да бидат случајни минувачи. Интервјуата со роднините и пријателите исто така би требало да се извежбаат. Важно е учениците да не заборават да се претстават и да ја објаснат целта на интервјуто. За време на вежбањето на интервјуата, другите ученици треба да гледаат и да даваат конструктивни забелешки. На тој начин сите учат.

Прашања за кои треба да се размислува:

- Како се запишуваат забелешките?
- Каква е поделеноста на улоги во групата која интервјуира?
- Како ќе се претстават резултатите на следниот час?

Наставникот им дава една недела на учениците за да ги спроведат интервјуата. Најдобро е ако интервјуата се спроведат во мали групи.

Час/Лекција 4

Човекови права во живо!

Презентирање и дискусија за резултатите од анкетата

Цели на учењето	Учениците стануваат свесни за тоа како луѓето различно ги вреднуваат човековите права со презентирање на резултатите од нивното истражување. Размислуваат за своите процеси на учење и со тоа го овозможуваат трансферот на знаење и компетенции.
Задачи на учениците	Учениците ги презентираат и дискутираат резултатите од својата анкета. Размислуваат за целиот процес на учење.
Ресурси	A4 хартија.
Методи	Групна дискусија, пленарна дискусија.

Информација

Дискусија (размена на аргументи, од Латински *discussio*, аргумент) е специфична форма на вербална дискусија помеѓу две или повеќе личности во која се разговара на една или повеќе теми – дискутирани - каде секоја страна ги претставува своите аргументи. Дискусијата треба да се одржува во духот на взаемна почит. Дobar стил на дискусија бара од говорителите да дозволат, дури и да поттикнат погледите и мислењата на другите да бидат искажани, да се разгледаат внимателно наместо веднаш да се отфрлат. Личните квалитети како смиреност, став, и учтивост се предност за двете страни. Во најдобар случај, дискусијата би водела до решение на проблемот или компромис кој ќе биде прифатлив за двете страни.

Во модерните општества, дискусиите се цивилизирани, односно, ненасилен начин за справување со контроверзијата кога се работи за конфликти на интереси и цели. Конфликтите не се потиснати, туку се решаваат. Со учење и примена на вештините на дискусија, учениците учат основен елемент за градење и одржување на мир во општеството.

Опис на часот

Учениците треба да ги претстават резултатите од нивните анкети во врска со ставовите, знаењето и имплементацијата на човековите права. Нема да е можно да се претстават сите резултати на еден час. Наместо тоа, класот треба да биде поделен на три групи, каде секоја група ќе ги претставува заедничките резултати.

Само најопштите забелешки ќе можат да се изнесат на пленарната дискусија, која ќе биде основа за крајна дискусија.

Се препорачува секој студент да си направи забелешки на парче хартија за она што за нив беше најзачудувачки, најзадоволително, и највознемирувачки за интервјуто.

Овие белешки треба да бидат напишани така што ќе можат да се закачат некаде во училницата.

Во нашата земја сèуште постои прекршување на човековите права

Се изненадив колку луѓе сакаа да одговорат на прашањата.

Спецификите за човековите права не се генерално познати.

За финалната дискусија важно е наставникот да не заклучува дека учениците сега знаат сè за човековите права. Ова е само прва анализа на пристапот кон човековите права. Учениците треба да бидат мотивирани и да сакаат да продолжат да размислуваат за човековите права и да одржуваат критичка гледна точка. Наставникот мора да продолжи да ги охрабрува мотивираните ученици да научат повеќе за човековите права со проучување на работата на Обединетите Нации, Советот на Европа, или групите за човекови права како Амнестија Интернационал.

Сите клучни реченици од резултатите од интервјуата треба да се истакнат во училницата и учениците треба да ги прочитаат во себе. Потоа треба да следи дискусија која може да биде поделена во прашања и одговори во врска со следното:

- Процес на учење
- Ново знаење

- Искуства за време на интервјуата
- Идеи за тоа како да се продолжи да се работи на темата за човекови права како клас или посебно.

Оттука, би било добро ако секој кој бил вклучен (наставникот, учениците и целото училиште) разбира како работата на оваа тема ќе продолжи во иднина. Темата за човекови права секогаш ќе биде интересна за луѓето - тоа не е само тема која треба да биде завршена со листа на работи кои треба да се направат.

ГЛАВА 9

МЕДИУМИ

Основно ниво

Медиуми во употреба: Би направил ако би можел

9.1 Подготвуваме изложба

Стари и нови медиумски апарати - што најдовме?

9.2. Моќта на знаењето и вештината!

Учениците ги подготвуваат своите презентации на медиумски апарати

9.3. Време за презентација!

Група на специјалисти ги покажуваат нивните технички медиумски вештини

9.4. Планираме медиумски производ

Што правиме сега со нашите вештини? Учениците се договараат за тема и план

Глава 8: Основен концепт- “Медиуми” (за основно ниво)

Основни информации за наставниците: Учениците си покажуваат едни на други како да користат медиумски апарати

Како што беше покажано на почетокот на ова упатство за наставници, образованието за демократско општество и образованието за човекови права разликува три компетенции. Оваа глава за централна тема ги зема медиумите, како централен елемент кој им овозможува на луѓето да учествуваат активно и пасивно во граѓанското општество.

ОДГ/ОЧП компетенции:

Компетенција во политичка анализа и суд	Компетенција во употреба на методи	Компетенција во донесување на демократски одлуки и дејствување
Способноста да се анализираат и дискутираат политички настани, проблеми и контроверзни прашања ...	Учење на способности и вештини да се најдат и приберат информации, да се користат средства и медиуми за комуникација ...	Способноста да се проценат сопствените можности (и слабости) во политичкото учество и да се направи соодветен избор на начин на дејствување ...

Втората компетенција - компетенција во употреба на методи - вклучува медиумска компетенција исто така. Во следната глава, главниот фокус лежи во способноста да се работи со постоечки медиуми, да се искористат неговите можности и да се знаат кои се границите на истиот. Во медиумското образование, четири димензии на медиумска компетенција може да бидат издиференцирани:

Компетенција во технички медиуми:

- Способноста да се ракува со медиумот и да се познаваат и останатите креативни можности

Компетенција во медиумска култура:

- Запознаеност со медиумските “кодови” и сите естетски и социјални форми на изразување. Вештите корисници можат да разберат медиумски кодови, може да

перцепираат медиумска порака и да ја разберат, и можат да ги користат за други потреби.

Компетенција во социјални медиуми:

- Способноста паметно да се користат повеќе форми на комуникација. Врските се повеќе се поврзуваат со медиумите, вклучувајќи разни форми на “социјален софтвер”

Компетенција во рефлексивните медиуми:

- Корисникот е способен критички да ја анализира функцијата на медиумот, како и своето однесување кон медиумот во било кое време.

Целиот спектар на медиумското образование ги вклучува овие четири димензии. ОДГ/ОЧП перспективите само допираат до некои аспекти од овие концепти и не го заменува образованието за медиуми. Но, во врска со целите кои се поврани со медиумското образование, тие претставуваат важни стратегии за образованието за медиуми. Директната врска меѓу компетенциите за технички медиуми кај наставниците и фреквенцијата на користење на медиумите во училищата е друга причина зошто оваа глава е корисна. Многу наставници отворено признаваат дека тие не секогаш знаат како да се справат со различни видови на медиуми, или пак да ги разберат можностите за нивна употреба во класот. Едно е јасно: колку посигурни се наставниците при справување со разни медиуми, толку почесто ќе ги користат истите во нивните поучувања.

И компетенциите на наставниците во практични медиуми и тие на учениците се обработени во оваа глава. Само кога тие ќе се обработат, тогаш оваа глава се фокусира на медиумите и на изборот на одредена тема на која ќе се работи.

Целта на образованието за демократско општество и човекови права е да го поддржи развојот на компетенциите во овие подрачја. Оваа глава го има следниот компетенциски профил:

Компетенции во...		
Политичка анализа и суд	Употреба на методи	Донесување на политички одлуки и дејствување
**	*	***

Активности

Во оваа лекција можат да се користат различни активности за поддршка на учениците. Наставникот мора да одлучи дали сите или само неколку ученици имаат потребна дополнителна подготовка за да можат да работат со овие Активности

- X Пребарување во библиотека
- X Пребарување на Интернет
- O Повеќе интервјуа и анкети
- O Интерпретирање на слики
- X Мисловни мапи
- X Повеќе на постери
- X Одржување на изложби
- X Планирање и правење презентации
- O Подготвување фолии за графоскоп или Power Point презентации
- O Пишување текстови за во весник
- O Драматизација
- O Учество во дебати

Глава 9: Медиуми

Медиуми во употреба: Би направил ако би можел!

Учениците си покажуваат едни на други како да ги користат медиумските алатки

Наслов на лекција	Цели на учењето	Задачи на ученикот	Ресурси	Методи
Лекција 1: Подготвуваме изложба	Учениците сфаќаат дека е важно да ги разберат техничките детали на медиумските алатки и да го вложат потребното време во тоа. Припремаат изложба од сопствените и алатките на училиштето.	Користење на направа со која не се запознаени, учениците се обидуваат да ја опишат направата и како функционира. Собираат и опишуваат различни медиумски материјали и припремаат изложба во училницата.	Медиумска направа (како камера, итн.), работен материјал.	Разговори, групна работа, домашна задача.
Лекција 2: Моќта на знаење и вештини	Учениците го разбираат разноликостот или ограничениот број на медиумски материјали кои можат да ги користат. Тие добиваат потребни информации за медиумот и	Припрема на медиумска изложба во училницата и понатамошно разбирање за тоа ако одреден медиум работи.	Лични медиумски апарати, училишни медиумски апарати, работни материјали за наставникот за глава 9, час 1 и 2, работни материјали за учениците.	Зависи за што ќе се одлучи наставникот.

	како да го користат од страна на наставникот.			
Лекција 3: Време за презентација!	Учениците стануваат специјалисти за техника за медиумската направа која ја одбираат.	Бидејќи се специјалисти за нивниот одбран медиумски апарат, учениците прават презентации во групи.	Медиумски уреди, индивидуални средства за презентација.	Групна презентација.
Лекција 4: Планираме медиумски производ	Компетенцијата во техничките медиуми која учениците ја совладале треба да биде применета. Учениците одбираат тема и исто така медиумските уреди кои им требаат.	Користење на демократски и партиципативни процеси (во мали групи и на пленарна дискусија), класот одлучува на темата на која ќе работат и кои медиумски уреди ќе ги користат.	Активност ”мапа во мозокот” од табелата за Активности Работен материјал: направен за да ги селектира медиумските уреди кои се одбрани за дадената тема.	Групна работа, донесување на одлука во пленарна сесија.

Час/Лекција 1

Припремаме изложба!

Стари и нови медиумски уреди- што најдовме?

Цели на учењето	Учениците сфаќаат дека е важно да ги разберат техничките детали на медиумските уреди и да го вложат потребното време во тоа. Припремаат изложба на сопствените и уредите на училиштето.
Задачи на учениците	Користење на направа со која не се запознаени, учениците се обидуваат да ја опишат направата и како функционира. Собираат и опишуваат различни медиумски уреди и припремаат изложба во училницата.
Ресурси	Медиумска направа (како камера, итн.), работен материјал.
Методи	Разговори, групна работа, домашно.

Опис на часот

За да ги запознае учениците со темата, наставникот треба да донесе медиумска направа на училиште (како камера, проектор, компјутер, видео-камера, мобилен телефон, стара филмска камера, касетофон, итн.). Потребно ќе е да има и упатството за употреба, но наставникот не треба да го прикажува на почетокот.

На почетокот на часот, направата е поставена на маса. Учениците добиваат задача да објаснат како работи камерата или друг вид на медиумска направа иако не се запознаени со истата. Тие тоа го прават со помош на цртеж на фото-апарат (на пример) на која ќе ги покажуваат нејзините составни делови и ќе ги кажат нивните имиња. Важно е учениците да ги нацртаат и деловите на направата кои не ги знаат. Треба да напишат за што мислат дека служат тие делови.

Колку е покомплициран апаратот, толку потешко ќе биде да се опише истиот. Важно е учениците да не се плашат да го прават тоа. Нема точно и грешно. Учениците треба да станат свесни дека таквиот апарат нуди многу можности и дека нормално е да ги знаат.

Опција:

Дозволено е да се копира цртежот заедно со легенда од неговите составни делови за заедничка презентација. Наставникот потоа им го дава упатството за употреба на група ученици (ако сака, наставникот може да го уреди тоа уште претходниот ден, без да каже на целиот клас). Во зависност од специфичниот апарат, понекогаш е невозможно да се опише и да се знаат сите негови функции. Тоа не е важно во оваа фаза и тоа е само вовед.

Следно наставникот ги објаснува целите и процедурата на целата глава:

- Организација на изложба на медиумски апарати донесени од дома и од училиштето (час 2).
- Запознавање со еден од апаратите и неговите функции и можности и презентирање пред соучениците (час 3 - плус додатни часови во зависност од активностите).
- Кога ќе се разбере уредот (апаратот), класот одбира еден медиумски производ (филм, аудио приказна, изложба на фотографии, фото-сторија) и развива прелиминарна рамка (час 4).

На крајот на часот, наставникот треба да ги собери сите идеи од учениците и да им даде јасни инструкции за тоа како да ги покажат сите апарати во училиницата. Наставникот треба да им ги даде шемите за опис на апаратите на учениците (работен материјал).

Забелешка: Апаратите кои припаѓаат на училиштето треба да бидат дел од изложбата. Учениците кои немаат донесено ништо на училиште или учениците кои имаат дополнително време треба да ги припремат описите на училишните апарати и да ги донесат на изложбата.

Час/лекција 2

Моќта на знаењето и вештината!

Учениците ги припремаат своите презентации на медиумски апарати

Цели на учењето	Учениците го разбираат разноликостот или ограничениот број на медиумски апарати кои можат да ги користат. Тие добиваат потребни информации за медиумот и како да го користат од страна на наставникот.
Задачи на учениците	Припрема на медиумска изложба во училиницата и понатамошно разбирање за тоа ако одреден медиум работи.
Ресурси	Лични медиумски апарати, училишни медиумски апарати, работни материјали за наставникот за глава 9, час 1 и 2, работни материјали за учениците.
Методи	Зависи за што ќе се одлучи наставникот.

Опис на часот

На крајот од првиот час, наставникот (или група на ученици) треба да припремат маса на која ќе биде поставена изложбата. Ако собата може да се заклучи, учениците треба да ги донесат медиумските апарати и со тоа полека да се зголемуваат експонатите. Наставникот треба да оди заедно со учениците кога тие ќе ги земаат апаратите за да им одговори на прашања ако има потреба. Исто така, родителите треба да знаат со која цел учениците ги носат медиумските апарати на училиште.

2. Откако изложбата ќе биде подготвена, наставникот може да одреди “експерти за изложбата” – ученици кои ќе бидат одговорни за изложбата и кои можат да им даваат поддршка на своите соученици. Нема потреба да се напомене важноста учениците да бидат внимателни со апаратите.

3. Учениците, со помош на наставникот ако е потребно, треба да направат листа за тоа кои групи ученици ќе работат со кои апарати. Времето на презентација исто така треба да биде вклучено во табелата. Во зависност од големината на класот и бројот на избрани експонати, можно е да е потребно повеќе од еден час за презентација (видете во работниот материјал за учениците).

Листот треба да биде истакнат така што сите ќе можат да го видат - со тоа ќе се помогне и само-насоченото учење. Листата би можела да изгледа слично на ова:

Медиумска направа	Членови на групата	Дата и време на презентација плус потребно време
Камера	Ана, Марија, Елена	14.02.2014 09:00 20 минути
Фотоапарат	Томе, Александар, Јана	14.02.2014 09:20 20 минути
...		

Како додаток на овој час, наставникот треба да подготви кратка презентација за по завршувањето на изложбата (околу 10 минути). Има два начини за тоа, (но наставниците би требало да подготват и други презентации):

Медиумите во демократијата. Целта е да им се покаже на учениците функцијата која медиумите ја имаат во нашето општество. За учениците од основно ниво, ова може да претставува основна информација која ќе им помогне да го зголемат нивното разбирање чекор по чекор (видете во работниот материјал за наставниците, глава 9 час 1).

Справување со телевизија. Како алтернатива, наставникот треба да направи презентација на тема “справувајќи се со телевизијата”, доколку тоа подобро се совпаѓа во концептот на поучување (видете во работниот материјал за наставниците, глава 9 час 2).

Овие презентации не мора да бидат вреднувани. Нивната функција е да се збогати основното знаење на учениците чекор по чекор. Како и во многу други случаи на трансфер на знаење, можно е учениците да ги разберат сите детали. Ова треба да биде прифатено во сложени ситуации и наставникот треба да има претстава што очекува од учениците.

Час/Лекција 3

Време за презентација!

Група на ученици ги покажуваат нивните технички медиумски вештини

Цели на учењето	Учениците стануваат специјалисти за техника за медиумскиот апарат кој го одбираат.
Задачи на учениците	Бидејќи се специјалисти за нивниот одбран медиумски апарат, учениците прават презентации во групи.
Ресурси	Медиумски апарати, индивидуални средства за презентација.
Методи	Групна презентација.

Опис на часот

Овој час (или часовите, зависи од бројот на презентации) треба да биде подготвен од учениците. Презентациите се најважниот елемент. Улогата на наставникот ќе биде да им помага на тимовите за време на фазата на припрема. Во зависност од вештините на презентација на учениците, оваа задача може да биде доста сложена.

Учениците треба добро да размислат за тоа каква информација сакаат да пренесат со своите презентации. Листата на активности за учениците содржи различни начини кои можат да помогнат, како на пример во врска со:

- Пправење постери;
- Пправење на банери;
- Планирање и правење презентации.

Некои групи може ќе сакаат да ги извежбаат своите презентации. Од гледна точка на наставникот, ако им се дозволи на учениците да си ги извежбаат презентациите пред другите ученици и со тоа да добијат повратна информација од нив, може да им даде чувство на сигурност и може да има многу добро влијание врз нивните презентации. Ова е многу важно во врска со ОДГ/ОЧП, бидејќи една од компетенциите во употребата на методи во демократијата е да се презентираат своите погледи и информации слободно и на убедувачки начин.

Час/Лекција 4

Планираме медиумски производ

Што правиме сега со нашите вештини? Учениците се договараат за тема и план

Цели на учењето	Компетенцијата во техничките медиуми која учениците ја совладале треба да биде применета. Учениците одбираат тема и исто така медиумски апарати кои им требаат.
Задачи на учениците	Со користење на демократски и партиципативни процеси (во мали групи и на пленарна дискусија) класот одлучува на темата на која ќе работат и кои медиумски апарати ќе ги користат.
Ресурси	Активност ”мисловна/умна мапа” од табелата за Активности. Работен материјал: направен за да ги селектира медиумските апарати кои се одбрани за дадената тема.
Методи	Групна работа, донесување на одлука во пленарна сесија.

Опис на часот

Заедно со наставникот, учениците одбираат една тема за работа (користејќи ги информациите кои ги научија за ракување со апаратите). Темата може да биде поврзана со ОДГ/ОЧП- на пример, учениците може да одлучат да ги документаат сите игралишта во нивната заедница и да ги набројат сите работи кои им недостасуваат. Тие можат да ја пратат оваа информација до надлежните или да ја објават во локалниот весник. Исто така може да се документа градежно земјиште кое постои подолго време (слики и звук) и да направат интересен извештај. Откако ќе се избере темата, учениците треба да одлучат која медиумска направа ќе ја користат за да ги документаат информациите.

Наставникот претставува план како да се избере тема која на секој ќе му се допадне и ќе се документа со медиумска направа. Ако наставникот сака да ја остави темата отворена, тогаш тој треба да ги собере сите идеи од учениците. Идеите се собираат во мали групи, и групите треба да ги претстават своите идеи во пленарна дискусија. Заедничка листа може да се направи на flipchart-от.

Барањето на тема која на сите ќе им се допадне е сложено, но може да е добар начин да се научи да се прави компромис (наставникот треба да го евалуира овој процес).

Следно, групите ученици треба да развијат прелиминарни идеи од еден вид со користење на активноста “мисловни мапи”. Овие идеи ќе бидат разменети во класот. Ако учениците ја користат алатката “мисловни мапи” за прв пат, наставникот треба да ги објасни чекорите кои се потребни и да даде пример, како следниот, на табла:

- Напишете ја вашата тема на средина на листот и ставете ја во круг. Користете доволно голем лист хартија.
- Нацртајте неколку тенки линии кои излегуваат од кругот. На секоја линија, напишете го името на една поттема која е поврзана со главната тема на средината на листот.
- Од тенките линии, може да повлечете уште неколку линии, со тоа што потенките линии ги претставуваат поткатегиите поврзани со главната тема на средината на листот.
- Обидете се да пронајдете колку што е можно поразлични термини и подредете ги во соодветните категории. Може да користите различни големини на букви, симболи и бои.

Истите групи (или можеби цел клас на пленарна сесија) потоа размислуваат за медиумски апарати кои би сакале да ги користат (видете го работниот материјал: картички за презентација кои даваат мал вовед за медиумските апарати).

Ако овие предлози се развиваат во групи, резултатите треба да се соберат.

Во пленарна дискусија, повторно треба да се навратат на прашањата за одговорност.

- Каква одговорност има личноста која слика и снима?
- Што значи заштита на човековите права?
- Кој треба да го прашаме или да го информираме?

Глава 9 треба да заврши со овој чекор. Имплементацијата на дадена тема ќе се направи како дел од предметот во кој најчесто се обработува таа тема.

Основен материјал за наставници

Глава 9: Работен материјал за наставници: медиумите во демократските општества

Во една демократија, медиумите се секогаш на страна на луѓето и вистината. Фактите се презентираат обејктивно и разбирливо. Мислењата и судовите се експлицитно означени (со јасна дистинкција помеѓу порака и коментар, на пример), како информација за која никој нема познати факти или за која никој не може да прави претпоставки.

Понатаму, постои разноликост помеѓу медиумите, и тоа води до провизија на комплементарната информација, како и до поправање на еден медиум од страна на друг. Така, медиумските корисници треба да се во можност да дојдат до избалансирана информација на која ќе ги темелат своите ставови.

Сепак, кога постои диктатура, медиумите се на страна на тие кои се на власт. Медиумите ги поддржуваат изворите на моќ и политиката на тие кои се на власт со користење на техники на пропаганда (како занемарување на информација, лажирање на информации, или со давање на емоционална димензија на една информација, итн.).

Сепак, спротивното може да биде исто така вистинито. Анализа на медиумите во една земја може да покаже дали таму се живее во демократија или не. Слободата на мислење и слободата на печат се едни од примарните елементи на демократијата: без нив нема демократија или потполно уживање на човековите права. Во минатото, медиумите имаат придонесено за успешен крај на неколку стории за човековите права. Повеќепати медиумските стории, телевизиските интервјуа или други визуелни пораки довеле до ослободување на политички затвореници; и повеќе пати многу луѓе имаат пратено пораки за известување до други луѓе преку своите мобилни телефони за да ги предупредат за иминентна катастрофа.

Сите се алармираат кога ќе се направи консолидација на масовните медиуми во една демократија. Ова значи дека сите медиуми известуваат за еден настан на ист начин, иако тие може да имаат различни мислења и ставови за тој настан.

Благодарение на протестите и публикациите на неколку критички-настроени поединци, секогаш е возможно да се дојде до балансирана информација и постои шанса дека таквата консолидација на медиумите може повремено да биде откриена. Повеќето граѓани може да ги користат само консолидираните масовни медиуми, и ефектите од тоа не смеат да бидат потценети.

Медиумите исто така носат одговорност за информациите кои ги шират: дали новинарот може да биде сигурен дека информацијата за која известува е вистинита? Дали нивниот

критички став е оправдан или тие само сакаат да бидат првите кои ќе известат за некој “скандал”?

Користењето на медиумите исто така значи употреба на моќ. Без разлика кој ги снима сликите, кој ги снима звуците и ги објавува треба тоа да го прави со најголема одговорност, и треба да се свесни за значењето на тоа во една демократија.

Основен материјал за наставници

Глава 9: работен материјал за наставниците 2: работа со телевизија

1. Зошто децата се толку фасцинирани со телевизијата?

Телевизијата нуди честа промена, релаксација и авантура. Со самото вклучување, го имаме светот на дланка-без разлика дали е реален или замислен- без да мора да се потрудиме, ниту физички ниту емоционално. Затоа што има далечинско управување и колаж од телевизиски канали, можеме да се префрламе од еден интересен настан на друг. Децата најчесто се идентификуваат со ликовите и карактерите од разни телевизиски програми; тие ја користат телевизијата за информација и гледаат телевизија кога нема што друго да прават.

2. Колку време поминуваат децата пред телевизија дневно?

Во западна Европа, просечното гледање на телевизија на децата помеѓу 3 и 13 годишна возраст е 90 минути дневно. Само 60% од децата би го изгаснале телевизорот. Телевизорот е дури вклучен кога децата работат други работи. Родителите треба да се обидат да воспостават некои правила за гледање на телевизија и треба да направат нивните деца да бидат пофокусирани на она што го гледаат. Се препорачува телевизорот да не биде вклучен цело време и децата да гледаат само програми кои се соодветни на нивната возраст и кои се интересни и важни.

3. Дали е голем бројот на децата кои премногу гледаат телевизија?

Таканеречените “ТВ-зависници” поминуваат повеќе време пред телевизор отколку што учествуваат во други активности (училиште, игри, запознавање со нови другарчиња, итн.). Сепак, многу малку деца спаѓаат во оваа категорија. Не значи дека е проблем ако едно дете еден ден гледа повеќе телевизија, за разлика од друг. Проблемот станува поголем кога гледањето на телевизија станува загрижувачки или кога нешто не е во ред во фамилијата на детето. Во такви случаи, гледањето на телевизија се користи за да се побегне од реалноста.

4. Што сакаат да гледаат децата на различни возрасти?

Малите деца најчесто сакаат да гледаат програми од кои можат да научат нешто, како и цртани за волшебни приказни и авантури. После бтата година, децата повеќе се интересираат за половите улоги. Тогаш, момчињата гледаат акциони филмови каде можат да се поистоветуваат со машките херои; девојчињата развиваат интерес за различност и за музички програми, како и серии во кои фамилиите и животните играат главна улога. На 12 годишна возраст, музичките видеа на популарни песни и серии за млади и за љубов стануваат доста важни и интересни. Сите деца го гледаат ова, но исто така почнуваат да се

интересират и за возрасни програми. Во тој случај родителите треба да внимаваат на содржината на програмите кои децата ги гледаат и да ја знаат истата пред тие да почнат да гледаат и да се осигураат дали програмата е или не е соодветна за нив.

5. Кои се ефектите од телевизијата?

Телевизијата може да биде релаксирачка, но исто така може да биде заморувачка за децата и да ги налути. Ова се должи на фактот дека сликите брзо се менуваат и има многу гласни звуци, особено во цртаните и во акционите серии. Некои програми пренесуваат идеи за тоа каков е реалниот свет и како функционира. Телевизијата влијае на емоциите на децата и децата реагираат кога ќе видат радост, страв или агресија на истиот начин на кој тоа го прават возрасните. Недостигот на избалансирани споредби може да биде проблем и затоа е подобро да се избегнува да се гледаат само еден вид на емисии.

6. Кои информативни програми се особено добри за деца?

Повеќето телевизиски канали нудат посебни програми за деца кои пренесуваат информација и знаење за светот. Некои канали дури имаат и вести за деца, кои се презентирани на начин на кој тие подобро ќе разберат. Вестите кои се емитуваат напладне или навечер за возрасните избегнуваат да користат слики кои не се соодветни за деца. Сепак, возрасните треба да се подготвени да им објаснат на децата она што нема да го разберат.

7. Колку е важна телевизијата во споредба со другите медиуми?

За помладите деца, телевизијата е пофреквентно користена од другите видови на медиуми. Со тек на време, други видови на медиуми (ЦД-а, МПЗ - плеери, музички видеа, Интернет Телевизија и др.), исто така станале важни, иако ТВ екранот останува главен извор на информации и дискусија.

8. За што е добра телевизијата, а за што не е?

Децата кои гледаат разни програми (вести, шоуа, серии, итн.) знаат многу за моменталните состојби и знаат факти за денешниот живот. Сепак, телевизијата не е добра за решавање на проблеми. Кога некој се кара со некој друг, или бара кој е најдобриот начин за справување со тежок и комплициран проблем, само фактите не се доволни. Поради тоа, телевизијата никогаш нема да може да го замени образованието на училиште или од родителите.

9. Дали возрасните се пример?

Дури и малите деца ги имитираат возрасните во смисла на медиумска употреба. Ако возрасните читаат весник, тогаш и нивните деца ќе сакаат да читаат весник. Ако

возрасните гледаат многу телевизија и нивните деца ќе го прават истото. Тоа значи дека родителите не смеат да се жалат за гледањето на телевизија на нивните деца, туку треба да бидат пример за нив. Тие не треба да гледаат телевизија бесцелно, туку треба да се критички настроени кон тоа.

10. Што можат да направат родителите за да ги поттикнат децата да бидат разумни при гледање на телевизија?

Родителите не треба да ја забранат телевизијата туку треба да гледаат заедно со нив и да им објаснат зошто некои програми се добри а некои не. Телевизијата не смее да се користи како награда или казна. Важно е да се најде средина. Децата треба да имаат повеќе време за “вистински” искуства - поминување време со другарчињата, играње, и да поминуваат време во природа, градови и дружење со други луѓе.

Уредници: Ролф Голоб, Петер Крапф, Вилтруд Вајдингер

I. Работни материјали за учениците

II. Активности за учениците

I. Работни материјали за учениците

Вовед

Почитувани ученици,

Ова е Ваше упатство. На следните страници ќе најдете голем број на работни материјали кои треба да ги користите дома или на училиште.

Вашиот наставник ќе Ви објасни како и кога да го користите секој дел од работниот материјал, но исто така можете и сами да одлучите кога да го направите тоа ако сметате дека Ви е потребно.

Ќе мора да работите самостојно со помош на дел од работниот материјал. Со другиот дел, ќе треба да работите заедно со Вашите соученици.

Некогаш ќе треба да исечете делови од работниот материјал, а некогаш ќе треба да цртате на нив.

Некои задачи ќе бидат лесни за работа, а некои не и ќе мора да размислувате.

Ако Ви е потребна дополнителна помош, можете да ги користите активностите на крајот од ова упатство.

Се надеваме дека ќе уживате во работата и дека ќе имате доста добри идеи!

Глава 1: Јас во мојата заедница

- Табела “Ми се допаѓа и не ми се допаѓа”
- Шема за грб
- Дискусија во 3 чекори

Глава 2: Дома во Европа

- Мапа на Европа
- Земји и главни градови во Европа
- Знамиња на Европа
- Реки во Европа
- Планини и релјефни форми во Европа
- Портрет на земјата

Глава 3: Малцинства и мнозинства

- Табела за забелешки
- Лист за статистика
- Збор и “карти на моќ”

Глава 4: Правилата помагаат за да се реши конфликтот

- Мој проблем-наш проблем
- Картички за гласање

Глава 5: Основата на заедничко живеење

- Права, одговорности и правила во нашето училиште
- Картички за гласање
- Критериуми за добри правила

Глава 6: Јас сум главен! Дали?

- Суперхерој?
- Шема на политичко претставување

Глава 7: Јас сум за екологија.. училиштето се придружува!

- Одговорност за што?
- Кој има каква одговорност?

Глава 8: Мои права - твои права

- Задача за одлучување помеѓу “ЖЕЛБИ” и “ПОТРЕБИ”
- Човекови права: листа за споредување на права и потреби
- Анкета за човекови права

Глава 9: Медиуми во употреба: Би направил, кога би можел

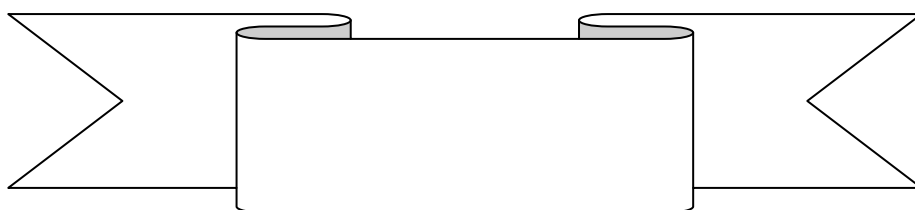
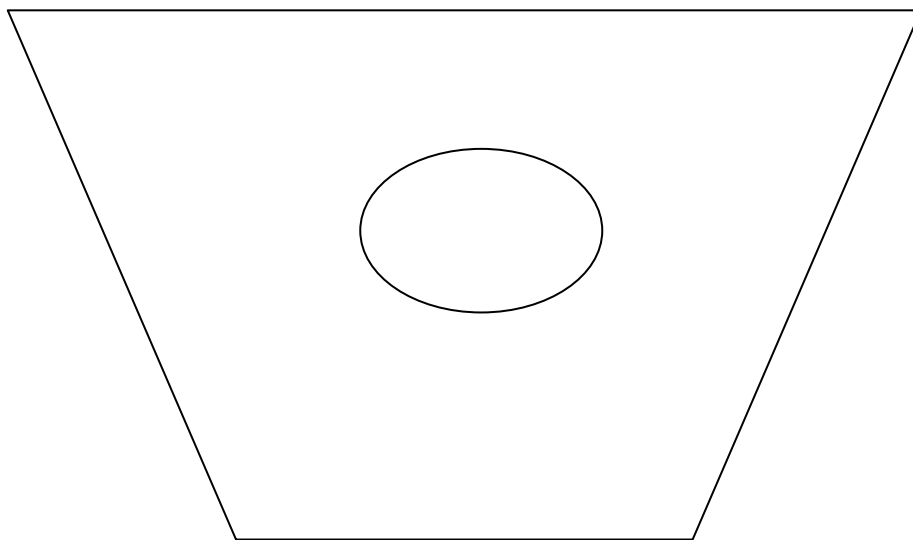
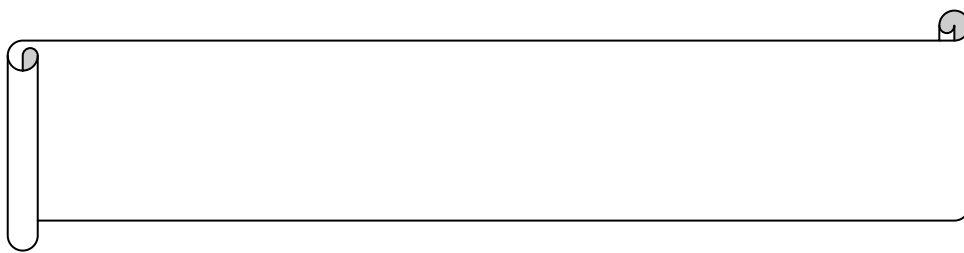
- Картички за презентација со краток опис на медиумските апарати

Табела “сакам и не сакам”

Работите кои ги сакам и ги правам				
Пол _____				
	Сакам да го правам тоа и го правам	Го правам тоа ама не сакам да го правам тоа	Не сакам да го правам тоа и не го правам	Не го правам тоа но би сакал
1				
2				
3				
4				
5				

Работи кои другите сакаат да ги прават и ги прават				
	Сакам да го правам тоа и го правам	Го правам тоа ама не сакам да го правам тоа	Не сакам да го правам тоа и не го правам	Не го правам тоа но би сакал
1				
2				
3				
4				
5				

Шема за изработка на грб

Работен материјал за учениците од глава 1, лекција 4

Дискусија во 3 чекори

1

Што можам да направам ...

2

Можеме да користиме во училиште ...

3

И надвор од училиште ...

Работен материјал за учениците од глава 2, лекција 1:

Мапа на Европа (зголемете на А3 формат)

- Обојте ги земјите во Европа со различна боја.
- Напишете ги имињата на земјите и главните градови.
- Каде живееш? Обележете на мапата и напишете го името на земјата.
- Кои се имињата на морињата?
- Напишете ги имињата на важните реки.
- Што друго ќе обележите на мапата?

Работен материјал за учениците од глава 2, лекција 1:

Земјите и главните градови во Европа

Обележете ги земјите и главните градови во Европа.

Работен материјал за учениците од глава 2, лекција 1:

Знамињата во Европа

За секое знаме, напишете на која земја ѝ припаѓа.

Кое е твоето омилено знаме?

Работен материјал за учениците од глава 2, лекција 1:

Реките во Европа

Најдете ги следните реки на картата подолу и потоа пополнете на вашата мапа на Европа.

Дунав	Волга
Рајна	Одра
По	Лоара
Днепар	Сена
Рона	Висла
Елба	Ебро
Урал	Тибар
Шенон	Темза
Тахо	Дон

Работен материјал за учениците од глава 2, лекција 1:

Планини и релјефи во Европа

Најдете ги следните планини на картата подолу и пополнете ги на мапата на Европа.

Алпи
Планини Кјолен
Карпатите
Урал
Пиринеите
Апенини
Балкански планини
Динариди
Кавказ
Централна Мезета

Работен материјал за учениците од глава 2, лекција 2 и 3:

Портрет на земја

Портрет на мојата земја

Нашата земја се вика:

Главниот град се вика:

Нашата земја

има _____ жители

Јазикот кој се зборува во нашата земја е _____

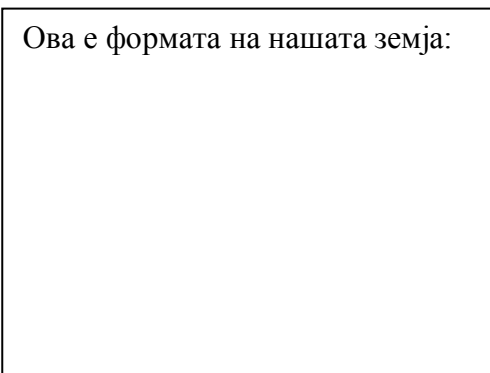
Имињата на големи реки,
планини и езера
се _____

Нашата земја е позната по
следното:

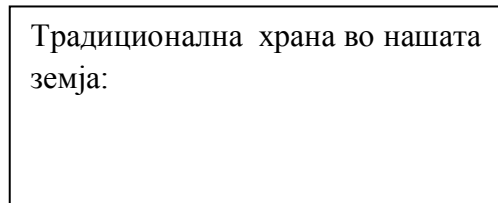
Вака изгледа нашето знаме:

Ова е формата на нашата земја:

Традиционална храна во нашата земја:

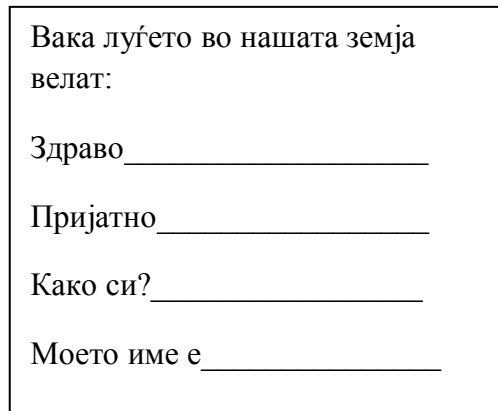
Вака луѓето во нашата земја велат:

Здраво _____

Пријатно _____

Како си? _____

Моето име е _____

Работен материјал за учениците од глава 3, лекција 2:

Табела за забелешки

Табела за броење

Активност	Момчиња	Девојчиња

Табела за интервју

Прашање 1:
Прашање 2:
Прашање 3:

Работен материјал за учениците од глава 3, лекција 3:

Лист за статистика

100									
98									
90									
80									
70									
68									
64									
62									
60									
58									
56									
54									
52									
50									
48									
46									
44									
42									
40									
38									
36									
34									
32									
30									
28									
26									
24									
22									
20									
18									
16									
14									
12									
10									
8									
6									
4									
2									
0									
Активност	М Ж	М Ж	М Ж	М Ж	М Ж	М Ж	М Ж	М Ж	М Ж

Работен материјал за учениците од глава 3, лекција 4:

Зборовни и “картички на моќ”

Зборовни картички	“Картички на моќ”
ПАНКЕРИ	
ПОСТАРИ ЛИЦА	
СКЕЈТЕРИ	
ПОЛИТИЧАРИ	
СВЕШТЕНИЦИ	

Работен материјал за учениците од глава 4, лекција 1:

Наш проблем-мој проблем

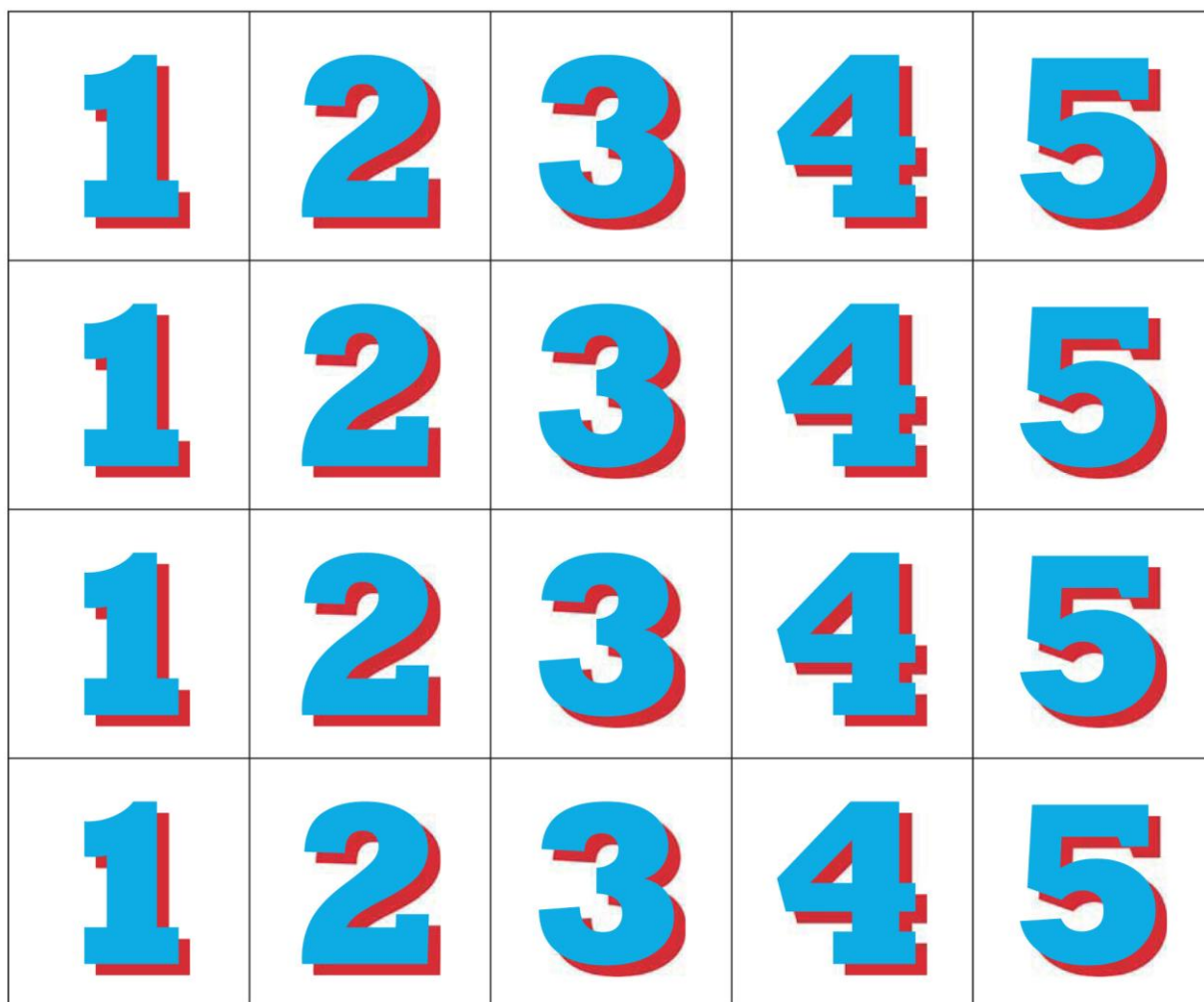
Заеднички и индивидуални проблеми или конфликти

<p>Заеднички проблем/конфликт ги засега сите ученици во училницата. Решението на заедничкиот проблем/конфликт може да има различни ефекти на различни ученици.</p> <p>Пример:</p> <p>Понекогаш е многу гласно во училницата.</p>	<p>Индивидуален проблем/ конфликт засега само еден ученик во училницата. Решението на овој проблем/конфликт би требало да го засега само тој ученик.</p> <p>Пример:</p> <p>Понекогаш огладнувам на час.</p>
--	---

Најдете уште примери:	

Работен материјал за учениците од глава 4, лекција 3:

Картички за гласање

Работен материјал за учениците од глава 5, лекција 1:

Права, одговорности и правила во нашето училиште

Права	Одговорности	Правила
<i>Безбедност во училницата</i>	<i>Почитувајте ги правилата за да биде безбедно</i>	<i>Не трчајте низ училницата</i>

Работен материјал за учениците од глава 5, лекција 3:

Картички за гласање

Прифаќање	Одбивање	Воздржан
		
		
		

Работен материјал за учениците од глава 6, лекција 1:

Суперхерој?

Напишете што сè би требало еден претседател на клас да знае да направи и за што тој/таа треба да е одговорен. Дали претседателот на класот може да биде суперхерој? Размислете.

Работен материјал за учениците од глава 6, лекција 2:

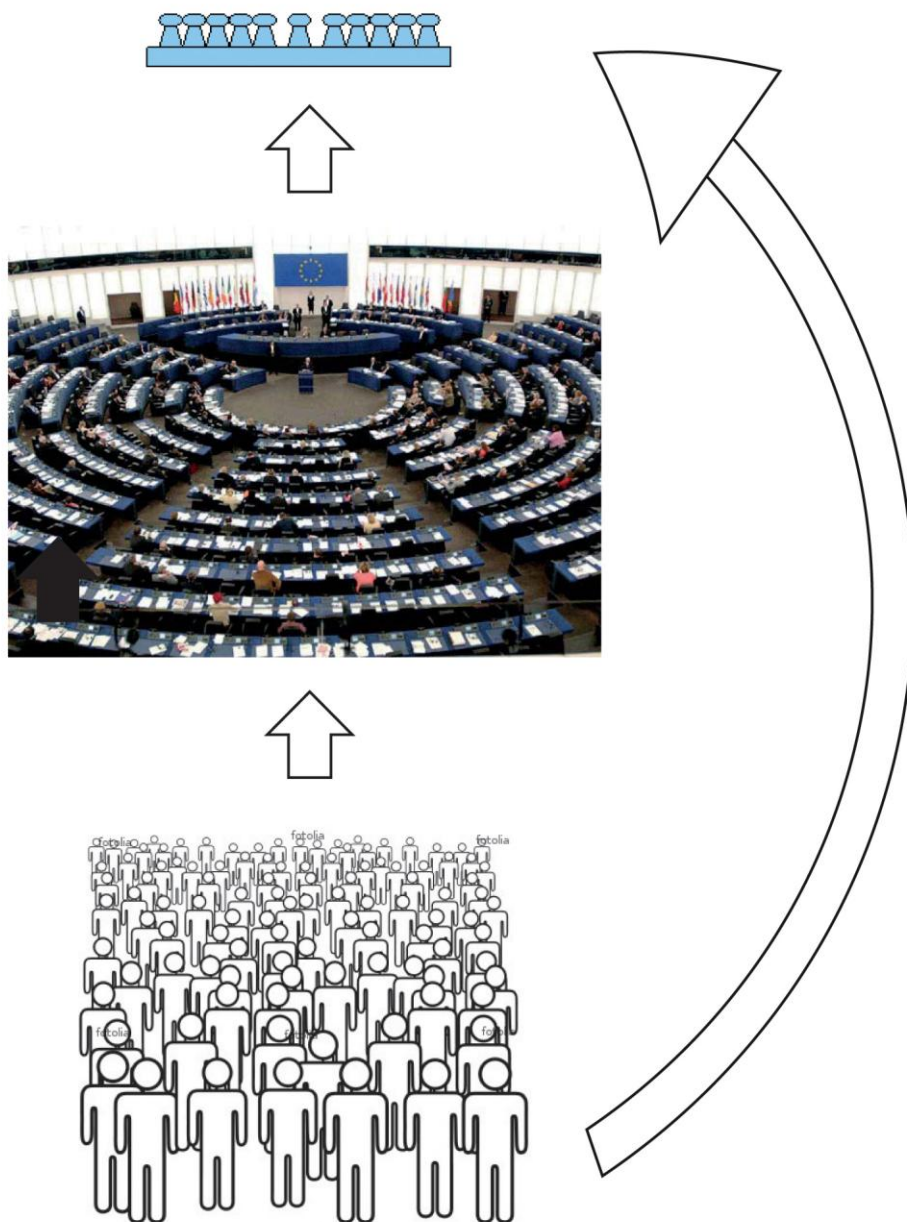
Шема на политичко претставување

Означете со следните зборови:

ПАРЛАМЕНТ

НАРОД

ВЛАДА

Работен материјал за учениците од глава 6, лекција 3:

Информации за избори

Разговарајте со Вашите родители за следните прашања. Запишете ги нивните одговори.

Кога последен пат гласавте на избори?

Какви избори беа?

Каде се одржаа?

Како беа организирани?

Разговарајте со Вашите родители за следните прашања. Запишете ги нивните одговори.

Кога последен пат гласавте на избори?

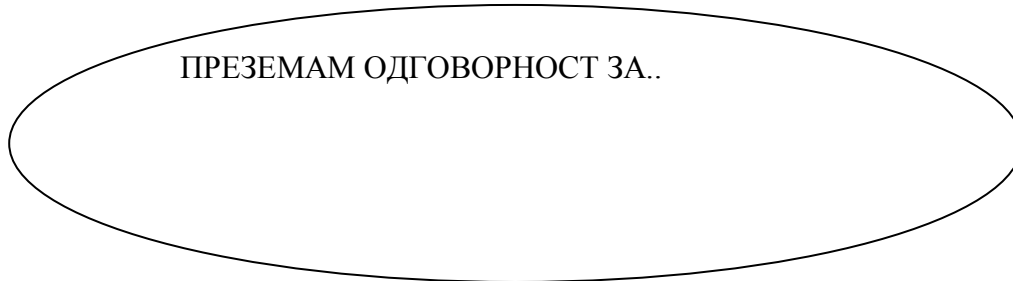
Какви избори беа?

Каде се одржаа?

Како беа организирани?

Работен материјал за учениците од глава 7, лекција 1:

Одговорност за што?

...моето куче	...мојата мачка
...мојата риба	...дете
...професија	...група на луѓе
...фамилијата	...храна
... снабдувањето со вода	...езеро
...за мене	...училишното игралиште
...	...
...	...

Работен материјал за учениците од глава 7, лекција 4:

Кој има каков вид на одговорност?

Преземање на одговорност, делење на одговорноста		
Пример: екологија		
Место/ситуација:	Каква одговорност има оваа личност?	
Класот	Наставникот:	Ученикот:
Училиштето	Главен наставник:	Наставник/ученик:
Државата	Претседател на државата:	Луѓе:
?		

Работен материјал за учениците од глава 8, лекција 1:

Задача за да се направи разлика помеѓу “ЖЕЛБИ” и “ПОТРЕБИ”

- Во група, одберете 10 слики од целата колекција. Пет од нив мора да спаѓаат во категоријата на “ЖЕЛБИ” и пет од нив треба да спаѓаат во категоријата “ПОТРЕБИ” (ако две или повеќе групи сакаат иста слика, обидете се најдете решение).
- Дискутирајте ги вашите избори?
 - Зошто ова е важно во мојот живот?
 - Што би значело ако го немам?
 - Што би сакал/а да имам и да постигнам подоцна во животот?
 - Што значи ова за мене како момче/девојче?
- Подредете ги 10те слики по важност и објаснете зошто сте го направиле тоа по тој редослед. Дали може да најдете решение кое ќе го прифатат сите членови на групата?
- Двајца членови од групата треба да го држат крајот и секој треба да го објасни својот избор. Објаснете ги само првиот и последниот избор. Објаснете со свои зборови која е разликата помеѓу “ЖЕЛБИ” и “ПОТРЕБИ”. Дали може да најдете дефиниција за двата поими?

Работен материјал за учениците од глава 8, лекција 2:

Човекови права: листа за споредување на права и потреби

Листа на основни права	ПОТРЕБИТЕ кои ги дефинираваме	На кој натпис за декларацијата за оригиналните човекови права приѓа ова?
Правото на живот		
Правото на работа		
Правото на сопственост		
Правото на слободен говор		
Правото на сигурност		
Правото на заштита од насилство		
Правото на заштита од Законот		
Правото да не се биде уапсен освен ако има причина за сомневање за сторено кривично дело		
Правото на фер судење		
Правото на невиност, дури и ако личноста е уапсена, се додека не се докаже дека лицето е виновно		
Правото да се биде граѓанин на една земја		
Правото на глас		
Правото на азил ако земјата не се грижи за граѓанинот		
Правото на слободно размислување		
Правото на мирен протест (зборување против) владата или група		
Правото на основни средства за живот (храна, засолниште, алишта, итн.)		
Правото на религија		
Правото на образование		
Правото на здравствено осигурување		
Правото на секој полнолетен граѓанин да стапи во брак, без разлика на раса, религија или полов идентитет		

Работен материјал за учениците од глава 8, лекција 3:

Анкета за човековите права

Интервјуирано лице (име, возраст, пол, професија, место и дата на интервју):
Членови на групата:
Тема 1: Дали сметаш дека е важно човековите права да бидат воспоставени низ целиот свет? Ако да, зошто? Ако не, зошто?
Тема 2: Кои права треба најмногу да се заштитат низ целиот свет? Кој е одговорен за тоа?
Тема 3: Кои права треба најмногу да се заштитат во твојата земја? Кој е одговорен за тоа?
Други информации добиени од интервјуираниот:

Работен материјал за учениците од глава 9, лекција 1:

Картички за презентација за краток опис на медиумскиот апарат

(да се исечат и да се свиткаат на половина)

--

Име на сопственикот: Име на ученикот/ група на ученици: Вид на направа: Функција: Година на производство: Разно:

--

Име на сопственикот: Име на ученикот/ група на ученици: Вид на направа: Функција: Година на производство: Разно:

II. Активности за ученици

Почитувани ученици,

Она што следува се активности кои се наменети за Вас. На страниците кои следуваат има активности кои ќе Ви помогнат и дома и на училиште. Што се тоа активности? Сигурно знаете дека како што можете со алатка да направите нешто, истото можете да го направите и со одредена активност. Во учењето, правење на некоја активност е метод кој ќе ви помогне полесно да научите нешто. Така, кога знаете како да барате информации и како истите да ги презентирате или да подготвите презентација, тогаш сте спремни нешто повеќе.

Вашиот наставник ќе Ви објасни како и кога да ги користите овие активности. Но исто така можете и самите да ги разгледувате активностите кога сметате дека е потребно.

Активностите можат да Ви помогнат при разни ситуации, како на пример:

- Како да барате и прибирате информации
- Како да ги организирате информациите
- Како да направите креативно дело
- Како да ја презентирате својата работа
- Како да работите со другите ученици.

Секоја активност започнува на засебна страна. Можете да ја читате секоја активност посебно или заедно со некој соученик.

Некои од активностите може веќе и да Ви се познати. Некои од активностите ќе се нови за Вас и ќе ви бидат од помош.

Се надеваме дека ќе уживате во работата и дека ќе Ви биде доста интересно кога ќе ги употребувате овие активности.

Содржина

1. Пребарување во библиотека
2. Пребарување на Интернет
3. Правење интервјуа и анкети
4. Интерпретирање на слики
5. Мисловни мапи/ зборовни мапи
6. Правење на постери
7. Одржување на изложби
8. Планирање и правење презентации
9. Подготвување фолии за графоскоп или Power Point презентации
10. Пишување текстови за во весник
11. Драматизација
12. Учество во дебати

1. Пребарување во библиотека

Во библиотеките ќе најдете голем број на информации кои ви се потребни кога правите истражување. За да можете да ги користите тие информации, треба да знаете како да ги одберете најважните делови. Следната листа може да ви помогне за да пронајдете информации.

1. Која е мојата цел?

- Што сакам да направам? Како треба да изгледа крајниот производ? Дали треба да е презентација? Извештај? Постер?
- Треба да погледнете различни информации според она што е цел на вашата работа. За да направите постер, мора да најдете слики кои ќе можете да ги исечете; за извештај, треба да најдете точна информација во врска со темата.

2. Каква информација ми е потребна?

- Запишете сè што е потребно да знаете за темата (зборовна мапа може да ви помогне во ова.)
- Запишете сè што би сакале да знаете за темата (нагласете кои ви се најважните поими на зборовната мапа). Прецизно дефинирајте за кој аспект од темата сакате да научите повеќе. Во зависност од тоа која ви е крајната цел, ќе дефинирате колку клучни информации ви се потребни- повеќе или помалку.

3. Како да најдам информации и како да ги организирам?

- Разгледајте низ книги, списанија, филмови итн., кои ги најдовте во библиотеката и видете дали тие можат да ви помогнат за да одговорите на прашањата кои си ги имате поставено. Разгледувањето низ содржината може да ви помогне.
- На посебен лист хартија, запишете ги насловите на книгите и страниците во книгата каде ги најдовте информациите. Исто така можете да ја означите страната со лепенка.
- Можете и да ја ископирате страната. Сепак не заборавајте да го запишете насловот на книгата.
- Разгледајте ги сликите во списанијата. Копирајте ги или означете ги со лепенка.
- Ако користите филм, изгледајте го и паузирајте секогаш кога ќе најдете на нешто интересно.
- Соберете ги материјалите и ставете ги сите заедно во пластична папка.

- Подвлечете ги најважните информации.
- Со свои зборови, запишете ги најважните информации за темата на лист хартија.

4. Како да ја презентирам информацијата?

Можете, на пример:

- Да направите постер
- Да направите изложба
- Да одржите говор
- Да направите фолија за проекција
- Да напишете натпис за весник
- Да прикажете видео клипови.

5. Како да го оценам моето истражување?

- Дали научи нешто ново?
- Дали најде доволно корисни информации?
- Кои постапки во истражувањето беа добри? Што беше тешко?
- Што би направил/а поинаку следниот пат?

2. Пребарување на Интернет

За било која тема која ќе ја замислите, можете да најдете информации на Интернет. Треба да размислите како да ја пронајдете најкорисната и најточната информација во врска со вашата тема.

1. Знаење на информации

Напишете клучни термини за вашата тема или за одредена тема на посебен лист хартија. Размислете што точно сакате да дознаете за темата.

На пример:

- ОДГ/ ОЧП
- Совет на Европа
- Малцинства
- Демократија.

Комбинирајте термини за пребарување, на пример, “средновековни градски пазари” со користење на наводници.

- Кои комбинации на зборови ви помагаат да дојдете до најрелевантната информација за вашата тема? Запишете ги овие критериуми на лист хартија.

2. Проверување на вашата информација

Бидејќи секој може да има пристап на Интернет и да пласира информација, важно е да се провери информацијата која ја имате најдено пред да ја употребите.

Обидете се да ги разјасните следните проблеми:

- Дали оваа информација може да се најде на други Интернет портали?
- Кој ја пласирал информацијата во јавноста?
- Каков интерес би имало лицето или организацијата кои ја пласирале информацијата во јавноста?
- Дали лицето или организацијата се доверливи?

Споредете ја информацијата од Интернет со информација од други извори:

- Дали може да ја најдете истата информација во книга, со помош на интервју или преку лични искуства?
- Дали информацијата на Интернет е проследувана, разбирлива, поразбирлива за разлика од онаа во книга, интервју или од онаа добиена преку набљудувањето?
- Која информација е најкорисна?

3. Зачувување на информацијата

Откако ќе најдете соодветна Интернет страна на која ќе можете да се навратите подоцна или која ќе можете да ја користите како извор за вашата работа, направете листа на Интернет страни:

- Отворете посебен документ
- Означете ја адресата
- Копирајте ја адресата со притискање на CTRL и C во исто време
- Копирајте ја адресата во документот со притискање на CTRL и P во исто време
- Зачувајте го документот под име “интернетстрани_демократија”.

3. Правење интервјуа и анкети

Еден начин за да дојдете до информации за една тема е да разговарате со други луѓе и да ги прашате за нивното познавање на темата за која сакате да истражувате или да ги прашате за нивно мислење.

Може да прашате:

- Специјалисти - ако сакате да дојдете до некоја специфична информација за темата или
- Луѓе кои немаат посебна експертиза за темата но сепак сакате да знаете што размислуваат за темата.

Интервјуата или анкетите најдобро се прават во помали групи. Така можете да си помогнете еден на друг со прашањата и со запишувањето на одговорите.

На листата на проверка, разгледајте ги следните точки:

- Запишете краток одговор за секое прашање
- Обележете на кое прашање немате одговор
- Разговарајте за прашања кои бараат отворен одговор во класот.

Чекори:

1. Цел

- Која е нашата цел? Што сакаме да знаеме?
- Како треба да изгледа крајниот производ?

2. Подготовка

- Кој треба да се интервјуира? Колку луѓе? Дали возраста и полот играат улога?
- Како да ги одбереме вистинските луѓе?
- Кога треба да се спроведе интервјуто/анкетата?
- Како треба да се спроведе?
- Кој треба да го информираме или од кој треба да побараме дозвола?
- Како ќе бидат забележани одговорите (снимени, забележани, со помош на прашалник)?

3. Прашања

- Кои прашања треба да ги поставиме?
- Колку прашања треба да поставиме? Колку време имаме?

- Составете ги прашањата за да направите анкета.

4. Спроведување на интервјуто/анкетата.

- Како да започнеме со прашањата?
- Кој ја има која улога во групата (поставување на прашања, запишување на одговорите, раководење со наставата за снимање)?
- Како да го завршиме интервјуто?

5. Евалуација

- Ако сте интервјуирале специјалист, размислете за најважната работа која ви ја кажале и запишете ја.
- Ако сте прашале неколку луѓе за истата тема и сакате да знаете колку од нив го дале истиот одговор, подредете ги одговорите.

6. Презентација

Одлучете дали презентацијата треба да биде за:

- Споделување во класот; или
- Пишување на натпис за во весник; или
- Правење на постер; или
- Нешто друго.

4. Интерпретирање на слики

Исто како текстовите, сликите содржат многу информации. Следните насоки ќе ви помогнат да ги интерпретирате и разберете сликите.

Дознајте ги информациите за сликата:

- Кои се најважните бои на сликата?
- Кои се најпрепознатливи линии, форми, начини на сликање?
- Што е поголемо или помало од вообичаено?
- Колку е големо нештото/ човекот во сликата за разлика од вистинскиот живот?
- Кој временски период (минато, сегашност) и кое време од годината и денот се претставени на сликата?
- Од која перспектива го гледате субјектот на сликата: од птичја или од жабја перспектива?
- Што можеш да препознаеш на сликата?
- Каква слика е (фотографија, постер, слика, дрворезба, графика, колаж, портрет, пејзаж, карикатура, и сл.)?
- Што е претерано или нагласено на сликата (темно/светло, пропорции, позадина/преднина, колоритност, движење/мирување, гестови, изрази на лицето)?

Разгледувајте ја сликата:

- Што е најзабележително на сликата?
- Што ти се допаѓа на неа?
- Што е карактеристично за сликата?
- Како се чувствуваш кога ја гледаш сликата?
- Кој е најубавиот дел од сликата?
- Кои зборови ти доаѓаат на памет кога ја гледаш сликата?

Разговарајте за сликата:

- Опишете ја сликата со свои зборови
- Објаснете еден на друг што е значајно, карактеристично или важно за сликата.
- Поставете си прашања за сликата еден на друг.
- Дајте си кратки наредби еден на друг, како на пример барај, најди, покажи, објасни,...

- Дискутирајте за прашања како: Зошто се избрани овие слики? Кои слики одговараат на текстот кој припаѓа на сликите? Кои слики се судираат со она што е напишано во текстот?

Работете со сликата:

- Одберете слика и одглумете ја сцената која е насликана.
- Претставете ја личноста која ја гледате на сликата.
- Променете ги сликите и разговарајте за нив.
- Споредете историски слики со сликите кои ги имате.
- Објаснете што би било тешко да се разбере во текстот ако ги немавте сликите пред вас да ви помогнат.
- Додадете соодветни слики кои ќе одговараат на текстот.
- Споредете ги сликите и дискутирајте. Дали ви се допаѓаат? Ако не, зошто?
- Напишете опис за сликата.
- Размислете што се случило пред да се наслика сликата/ да се фотографира.
- Размислете што би се случило ако оживее сликата.
- Додадете дијалози до сликата.
- Објаснете ги звуците и мирисите кои ви ги побудува сликата кога ја гледате.
- Собирајте слики со слични предмети на нив.

Интерпретирајте ја сликата:

- Кој наслов би и го дале на сликата?
- Каде е насликана/фотографирана сликата?
- Што сакал да каже сликарот/фотографот со сликата?
- Зошто е насликана/фотографирана оваа слика?

5. Правење мисловни мапи

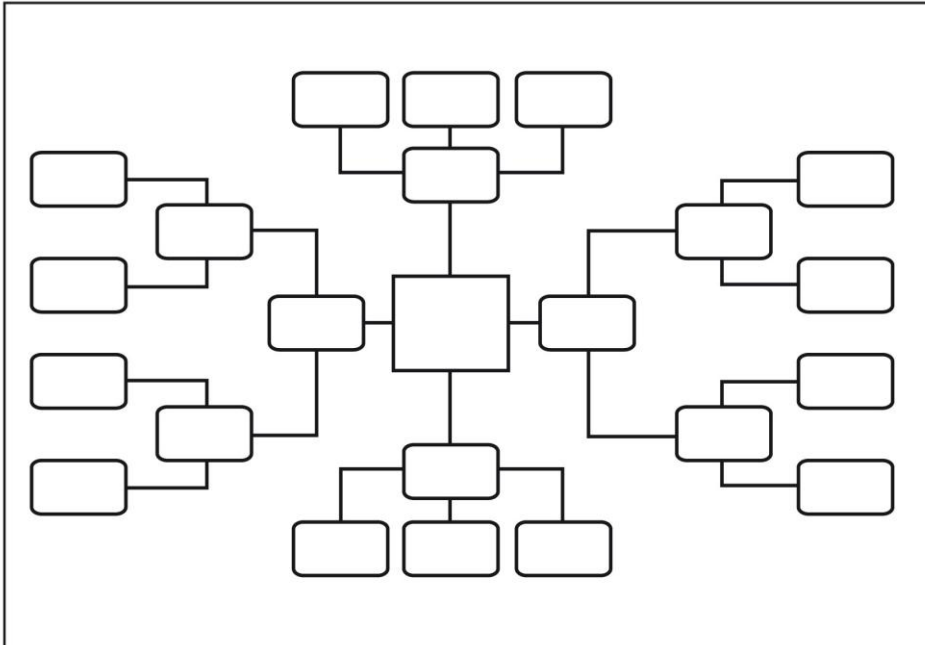
Зборовната мапа може да ви помогне да си ги организирате мислите. Ваквите мапи кои се формираат во мозокот може да бидат корисни во различни ситуации кога треба да размислувате за одредена тема: собирање идеи, припрема за презентација, планирање на проект, итн.

Инструкции за правење на зборовни мапи

- Напишете ја вашата тема на средината на листот хартија и нацртајте круг околу него. Користете доволно голема хартија
- Нацртајте неколку тенки линии кои излегуваат од кругот. На секоја линија напишете го името на една поттема која е поврзана со главната тема во средината.
- Од тенките линии, може да нацртате дополнителни, потенки линии кои ќе ги претставуваат поткатегиите или прашањата поврзани со поттемите напишани на тенките линии.
- Најдете што е можно повеќе различни термини и сместете ги во соодветните категории. Може да користите различни големини на букви, симболи и бои.

Споредете ја вашата зборовна мапа со мапите на соучениците

- Што забележувате?
- Како се тие слични?
- Како се различни?
- Кои се најважните термини?
- Дали подреденоста на поткатегиите има смисла?
- Дали недостига нешто важно?
- Што ќе направиш поинаку следниот пат?

	
Предмет:	Дата:

6. Правење на постери

Постерот ви дозволува да ја забележите својата работа и да ја презентирате пред своите соученици. Многу е важно постерот да е организиран на начин на кој ќе го привлече вниманието на луѓето. Целта е да се заинтересираат сите кои ќе го гледаат постерот.

Во мали групи, разгледајте кои се важните карактеристики на еден постер и размислете кои елементи може да ги интегрирате на вашиот постер.

Ако веќе имате припремено постер, може да ги користите овие карактеристики како листа за проверка на друг постер.

Листа на проверка

Наслов: треба да е краток и интересен, да се гледа од подалеку.

Пишан текст: треба да е доволно голем и читлив. Ако користите компјутер, не користете премногу различни стилови. Пишувајте кратки реченици кои ќе бидат читливи оддалеку.

Слики, фотографии, графики: тие треба да го поддржат она што е напишано и да го направат постерот интересен. Употребете само неколку интересни и највпечатливи.

Презентација: каде треба да бидат насловот, поднасловите, симболите, фотографиите, сликите или каде треба текстот да стои? Направете скица на постерот пред да почнете да го изработувате.

Внимателно направете го постерот: постерот треба да го следи форматот кој е одбран, но не смее да биде пренатрупан.

7. Одржување на изложби

Изложбите им овозможуваат на група ученици да ја презентираат својата работа со цел другите (соучениците или гостите кои ќе бидат поканети) да видат што тие сработиле како група. Следната листа за проверка може да ви помогне да ја испланирате и одржите изложбата.

Листа за проверка

1. Што сакаме да покажеме?

- Која е главната порака која сакаме да ја пренесеме со изложбата?
- Кој би можел да биде насловот на нашата изложба?

2. Која ни е публиката?

- Деца и наставници од нашето училиште?
- Родители и врсници?
- Клиенти од туристичка агенција?

3. Каде ќе се одржи изложбата?

- Во училницата или на друго место во училиштето?
- На јавно место (во општинската зграда, на пример)?
- Дали ќе има доволно простор и светлина?
- Дали ќе ја имаме потребната инфраструктура?

4. Како да направиме незаборавна изложба?

- Дали ќе дозволуваме да се допрат моделите и предметите?
- Дали ќе дозволиме во собата да се игра, да се испробуваат нешта, да се набљудува, или да се експериментира?
- Дали ќе пуштаме музика или ние ќе свириме?
- Дали ќе има закуски?
- Дали ќе има организирано гледање низ изложбата?

- Дали ќе направиме промотивен материјал за изложбата кој ќе послужи како водич за истата?

- Дали ќе направиме натпревар или квиз?

5. Кој треба претходно да се информира?

- Наставниците во нашето училиште?

- Мензата, вработените за одржување и секторот за поддршка?

- Членовите на училишниот одбор?

- Директорот?

- Експерти кои можат да ни помогнат?

- Гости?

6. Што треба ние да направиме?

- Да направиме лична листа за проверка;

- Да направиме листа на материјали;

- Да направиме план за времето (кој до кога што треба да заврши);

- Да знаеме со колку пари располагаме и колку е веќе потрошено;

- Да направиме промотивен материјал или покана;

- Да ги информираме локалните весници;

7. Како ќе биде оценета изложбата?

- Кои се најважните критериуми?

- Кој ќе ја оценува изложбата (наставниците, соучениците, гостите)?

8. Планирање на презентација и презентирање

Можете да презентирате пред вашите соученици, пред родителите или пред другите деца во училиштето. Без разлика пред кој, треба добро да си го подготвите говорот. Следната листа за проверка може да ви помогне во тоа.

А. Планирање на говорот

1. Кој ќе слуша?

- Каде треба да го одржите вашиот говор?

2. Кој ќе го одржи говорот?

- Дали сам ќе го држиш говорот или заедно со групата?
- Како се има организирано самата група?

3. Која е целта на говорот?

- Што треба да научи публиката?
- Дали публиката треба да даде повратна информација?

4. Колку време имате за говорот?

- Дали треба да оставите време за да може публиката да поставува прашања?
- Дали треба да оставите време публиката да ви даде повратна информација?

5. Кои ресурси ви се на располагање?

- Табла/ бела табла?
- Проектор за на сид?
- Компјутер и проектор за Power Point презентации?
- Постер (flipchart)?
- Касетофон?

6. Како можете да ја вклучите публиката во вашиот говор?

- Дајте им време за да постават прашања.
- Направете квиз или сложувалка.

- Дајте им да разгледуваат предмети помеѓу нив.

7. Што сакате да кажете?

- Размислете за три до шест наслови кои се важни за вашата тема и запишете ги на посебни ливчиња хартија:
- На секое ливче, запишете неколку клучни термини за секој наслов.

Б. Одржување на говорот

Презентацијата на говорот може да биде поделена на неколку делови: вовед, главен дел и завршен дел. Следат неколку идеи кои можат да ви помогнат при вашиот говор.

1. Вовед

- Започнете со важен цитат или со покажување на важна слика или предмет.
- Презентирајте ја главната тема.
- Објаснете како ќе ви биде структуриран говорот.

2. Главен дел

- Кажете ѝ на публиката што е тема на дискусија во вашиот говор.
- Поставете ги претходно подготвените листови хартија со напишаните наслови по ред.
- Организирајте го говорот според тие наслови.
- Секогаш кога ќе започнете да разговарате за нов наслов, покажете слика, или појаснете итн.
- Покажете релевантна слика, предмет, или музика за секој наслов.
- Размислете како ќе ги покажувате сликите - дали ќе им го дадете да ги разгледуваат меѓу нив, дали ќе им ги прикажете на фолија за презентација или ќе ги ставите на постер, итн.

3. Завршен дел

- Кажете што беше ново за вас.
- Кажете што научивте.
- Покажете една слика.
- Поставете прашање на некој од вашите соученици.
- Дајте време за поставување на прашања.

9. Подготовка на фолии за графоскоп или Power Point презентација

Power Point презентациите или фолиите за проектор презентација најчесто се користат за време на презентациите и истите правила важат и за двата вида презентации.

Кога изработувате фолија/слајд, обратете внимание на:

- Читлив и јасен фонт
- Да се користи само еден фонт
- Да се пишува со големи букви
- Да има доволно простор меѓу редовите
- Да нема премногу текст на секоја од фолиите/слајдовите
- Фолиите/слајдовите да се чисти и да нема траги од тонер на нив
- Да има доволно големи, видливи слики, мапи и графици
- Да има само неколку различни бои и симболи
- Да нема премногу фолии/слајдови.

Што е подобро- фолии за графоскоп или Power Point презентација?

Секое од нив има и предности и недостатоци. Подолу ќе прочитате за неколку важни аспекти за двата вида на презентирање кои ќе ви помогнат да се одлучите за една.

Која форма на презентација повеќе одговара за вашите потреби?

Прочитајте за да можете да се одлучите полесно.

Фолиите за проектор презентација повеќе одговараат ако:

- Имате помалку од 5 фолии за прикажување;
- Сакате да покажете или да објасните нешто повеќе за време на презентацијата;
- Сакате да пишувате на фолиите за време на презентацијата;
- Сакате да покажете само по една слика на секоја од фолиите;
- Сакате да покриете и да откриете нешто на сликата;
- Сакате да им дадете задача на вашата група и да им доделите по една фолија на секој член на групата.

Power Point презентациите повеќе одговараат ако;

- Имате многу информации кои треба да ги презентирате;
- Имате голем број на слајдови;
- Сакате да покажете делови од информации една по друга на ист слајд;
- Сакате да покажете нешто од Интернет за време на презентацијата;
- Сакате да покажете видео клип, дигитална слика или нешто што имате во компјутер;
- Сакате да го користите видеото подоцна во презентацијата или да го прикажете поинаку?

10. Пишување на написи за весник

За да можете да ги известите другите за вашата тема, можете да се обидете и да ја играте улогата на новинар и да напишете натпис за весник. Во ОДГ/ОЧП, пишувањето на натпис за весник е начин на размислување за да се објават темите за кои сакате да зборувате. Ова може да помогне да се променат оние аспекти на општеството кои не се добри.

Натписот за весник е поделен на неколку делови:

- Наслов: треба да е краток и јасен.
- Воведен параграф: запознавање со темата за која ќе се пишува со кратки и јасни реченици.
- Автори: кој го пишува натписот?
- Тело на текстот: самиот текст.
- Поднаслови: за да може читателот да ги препознае “поглавјата”.
- Слика: слика која е поврзана со текстот со кратко појаснување под неа.

Листа за проверка:

- Споредете натпис од денешен весник со примерот кој го направивте. Дали има различни делови?
- Со помош на различни бои, обележете ги различните делови.
- Обрнете внимание на фонтовите.
- Споредете го написот со написите на вашите соученици.
- Користете ги овие составни делови за натпис за да го напишете вашиот натпис.

11. Драматизација

Изведувачето на приказни е добар начин за прикажување и за размислување за животот. Можете и да креирате сцени со помош на слики, музика или некој друг предмет. Кога глумите, преземате некоја улога. Тоа значи дека се обидуваат да ги изглумите чувствата на одреден лик. После изведбата, секој ќе размислува за тоа кои делови од изведбата беа “реалистично” изведени, а кои делови беа измислени.

“Слободно” изведување

- Напишете неколку клучни зборови кои ја претставуваат изведбата.
- Одредете кој ќе ја игра која улога и што е важно за секоја улога.
- Соберете ги сите неопходни материјали.
- Извежбајте ја изведбата.
- Припремете ја сцената.
- Уживајте во изведбата/шоуто.

После изведбата, разговарајте на следните прашања:

- Што можевте да видите?
- Дали сите разбраа сè?
- Што беше особено добро?
- Дали според тебе, нешто недостасуваше?
- Што беше претерано?
- Дали имаме прашања за контекстот и кои се тие?

Правење изведба според текст

Прочитајте ја приказната заедно и направете ги сцените:

- Кој беше вклучен? Каде се случуваше?
- Како се справија луѓето со ситуацијата? Што рекоа?
- Како реагираа другите?
- Како заврши приказната?

- Одлучете колку сцени ќе имате во изведбата.
- Кој ќе ја игра која улога? Какви костуми ќе бидат потребни?
- Повторно извежбајте ја изведбата.
- Оценете ја вашата изведба заедно со соучениците.

Правење изведба според слика

- Побарајте слика која може да се користи како основа за изведба.
- Замислете се вие самите во таа слика.
- Соберете идеи: како живеат луѓето кои ги гледате на сликата? За што се среќни тие? За што се несреќни?
- Направете изведба користејќи ја сликата и запишете клучни зборови за секоја сцена.
- Одлучете колку сцени ќе имате во изведбата.
- Одредете кој ќе ја игра која улога и што е важно за секоја улога.
- Извежбајте ја изведбата и најдете сценографија.
- Спремете ја сцената и поканете гости.
- Оценете ја вашата изведба заедно со соучениците.

12. Учество во дебати

Дебатата може да ви помогне да осознаете разни аспекти за една тема и да ги разберите предностите и слабостите на контроверзни теми. За да одржите дебата, треба да постои некое контроверзно прашање на кое може да биде одговорено со *да* или *не*. Во демократијата, секогаш постои повеќе од еден одговор или повеќе од едно мислење.

Две мислења-дебата

Еве како се прави тоа:

- Поделете го класот на две групи. Една група се залага “за” (во корист на) прашањето, а другата група “против” прашањето.
- Секоја група треба да најде соодветни аргументи⁶ за да го поддржи својот став. Исто така треба да најдат аргументи кои се против ставовите на другата група.
- Запишете ги своите аргументи со помош на клучни термини.
- Секоја група назначува двајца говорници за секоја група.
- Дебатата се организира во три дела: првата-воведна сесија, отворена дебата, и завршна сесија.
 - Воведна сесија: Секој говорител накратко го објаснува нејзиниот/неговиот аргумент. Групите “за” и “против” ги претставуваат своите гледишта по ред.
 - Дебата: говорителите ги презентираат своите аргументи и се обидуваат да ги оспорат идеите на нивните опоненти.
 - Завршна сесија: оваа сесија го има истиот тек како воведната сесија. Секој учесник има можност да даде завршен коментар за своето гледиште.

Ученик одговорен за мерење на време

Одберете некој од одделението кој ќе биде одговорен да го мери времето за време на дебатата.

- Воведната сесија не треба да трае повеќе од 8 минути (секој учесник може да зборува само по две минути).

⁶ Аргумент: исказ кој е формулиран да поддржи одредена теза.

- Дебатата не смее да трае повеќе од 6 минути.
- Завршната сесија не треба да трае повеќе од 4 минути (по една минута на учесник).
- Ако некој го пречекори времето, тоа ќе се сигнализира со свонче.

Набљудувачи

Учениците кои нема да учествуваат во дебатата набљудуваат што се случува. После дебатата, тие ги кажуваат своите забелешки за она што го набљудуваа, со помош на овие забелешки:

- Кои аргументи беа презентирани?
- Кој што ќе имплементира и како?
- Дали секој говорител можеше да зборува слободно или беше прекинуван?
- Како различни говорители се обидуваа да ја пренесат нивната порака на публиката?
- Кои аргументи беа убедувачки?
- Кои примери за издржани аргументи беа изнесени?
- Кои зборови беа најчесто употребувани?
- Како зборуваа говорителите (говор на тело, дали беа доволно гласни, со наставки)?

Сложувалка на девет клучни концепти

Растење во демократија е книга која е наменета за наставници кои сакаат да го вклучат образованието за демократско граѓанство (ОДГ) и образованието за човекови права во нивните секојдневни предавања. Секоја од четирите лекции од деветте наставни теми содржи упатства „чекор по чекор“ и вклучува материјали за ученици и основни материјали за наставници. Целосниот прирачник сочинува една годишна наставна програма за ученици од основното образование (одделенија 4-то до 6-то). Бидејќи секоја тема е целина сама по себе, користењето на прирачникот е многу флексибилно. Затоа, погодно е за користење и од страна на уредници на учебници, развивачи на наставна програма, обучувачи на наставници и наставници кои се почетници.

Целта на ОДГ/ОЧП е да ги научи децата да станат активни граѓани кои сакаат да учествуваат во демократското општество. Оттаму, ОДГ/ОЧП дава особено внимание на акцијата и учењето базирано на задачи. Училишната заедница се сфаќа како сфера на автентично искуство, во кое младите луѓе учат како да учествуваат во демократското одлучување и преземање одговорност на рана возраст. Клучните концепти на ОДГ/ОЧП се учат како алатки за учење во текот на целиот живот.

Ова е Книга II од серија на шест:

- ОДГ/ОЧП Книга I: *Образование за демократијата*: Основни материјали за наставници по образование за демократско граѓанство и човекови права.
- ОДГ/ОЧП Книга II: *Растење во демократија*: Планови за часови по ОДГ/ОЧП за основно образование
- ОДГ/ОЧП Книга III: *Живеење во демократија*: Планови за часови по ОДГ/ОЧП за повисоките одделенија во основното образование
- ОДГ/ОЧП Книга IV: *Учество во демократијата*: Планови за часови по ОДГ/ОЧП за повисоките години во средното образование
- ОДГ/ОЧП Книга V: *Патување низ детските права*: Девет кратки проекти за основно образование
- ОДГ/ОЧП Книга VI: *Предавање демократија*: Колекција на модели во образованието за демократско граѓанство и човекови права

www.coe.int

<http://book.coe.int>

Советот на Европа има 47 држави-членки, покривајќи го буквално целиот европски континент. Тој се стреми да ги развие општите демократски и правни принципи кои се базирани на Европската конвенција за човекови права и други референтни текстови за заштита на индивидуалците. Уште од основањето во 1949-тата, во периодот по Втората светска војна, Советот на Европа го симболизира помирувањето.